

Alte Drucke

LEXICON || THEOLOGICVM || COMPLECTENS || VOCABVLORVM DESCRIPTIONES, || Diffinitiones & interpretationes, omnibus sacræ Theologiæ stu-||diosis, ac ...

Altenstaig, Johann

Venetiis, [1579/1580]

De litera D.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-150260

metaphoricè accipiendo, est quædam obligatio, qua anima est obligata ad aliquam pœnam transeuntem, culpa actuali interiori & exteriori ad reatum remanens in anima, ratione cuius diuina iustitia habet nos punire quantum ad pœnam: & diabolica malitia habet nos accusare, & conscientia nostra habet contra remurmurare. Brulefer distin. 1. q. 2. lib. 3. Et dicitur Cyrographum culpæ, quia talis obligatio cōsurgit ex nostra culpa. Et dicitur cyrographum decreti, quia ista obligatio est ex nostra culpa, tanquam ex merito: & ex diuina sententia, tanquam ex decreto. Christus autem per passionem suam deleuit cyrographa culparum. Vnde Gabr. dist. 19. quæst. vnica, artic. tertio, dub. 2. lib. 3. dicit, quod per peccatum primi hominis quo Deus toti generi humano offensus est, homo cecidit in reatum seu debitū mortis æternæ, & per hoc in potestatem diaboli, tāquam tororis pœnam infligentis. Hoc denique debitum pro quanto obligat hominem ad pœnā luendam dicitur Cyrographus decreti, quia sicut cyrographus testimoniū est vel certitudo quædā debiti, ita obligatio qua homo debitor est mortis æternæ ex diuino decreto, (quia certa est) metaphoricè dicitur cyrographus decreti. Colof. 2. Nunc autem remisso debito, quod est ordinatio hominis propter peccatum contractū vel commissum, liberatus est homo à culpa, à pœna, à potestate diaboli, & ab obligatione cyrographi decreti, quia remisso debito iam non est ordinatus ad pœnam, sed assumptus per gratiā ad Dei amicitia. Et per hoc nec habet culpam, nec obligatur ad pœnā: & per consequens nec sub potestate diaboli, nec est sub obligatione cyrographi. Fit DAMNATIO illud dicitur dari alicui: ut scribit Gabr. di. 1. q. 2. art. 1. lib. 1. quando potest illo uti ad agendum sicut placet. Sicut aliquis seipsum dicitur dare alicui quando offert seipsum illi ad faciendum, quod illi placet. Illud verò dicitur dari in se, qd̄ sic datur in potestatem alterius omni alio dō nō circumscrip̄to, & per oppositū potest nō tificari dari in alio, vel simul i se & in alio. Clarius prosequitur Occam di. 18. vbi vult, qd̄ spiritus sanctus datur soli creaturæ rationali & in se, & in donis suis, & ad sanctificandū hominē, quod & ibidem probat & Gabr. vbi supra. Et spiritus sanctus dicitur se hominē

vnde & beatus Greg. dicit, quod eodē igne purgantur boni, quo reprobi puniuntur: & in alijs communibus locutionibus dicimus aliquem condemnari ad certam pecuniariam pœnam, siue ad aliquod temporale supplicium. Vnde August. 1. Enchi. 65. & recitat Magister dist. 45. lib. 4. ca. 2. de suffragiis, quod quibus profunt, aut ad hoc profunt, ut sit plena remissio, aut certe, ut tolerabilior fiat ipsa damnatio, ubi damnationem accipit Aug. non propriè, sed pro valde graui Purgatoria pœna, ut dicit Richar. di. 46. ar. 2. q. 4. li. 4. Vel ibi locutus est Aug. sub dubitatione, & alibi partem contrariā assentit, ut dicit Rich. Sic largè accipiendo, potest damnatio diuidi in temporalem & æternam.

DAMNATIO æterna est, qua quis ad æternā pœnam deputatur. In hac sunt duo (ut scribit Sanctus Bonau. di. 48. in dubijs literalibus lib. 1.) scilicet pœnæ inflictio, & æterna à Deo separatio. Separationem æternā à Deo nullo modo credo (inquit ipse) quod aliqua anima rectè debeat velle, imò semper velle contrarium, sed pœnam velle si reuelatum est sibi datum, & hoc patet, quia quilibet iustus de se & de alio debet velle, quod omnis peccans finaliter, æternaliter puniatur, &c.

DAMNATI sunt illi, qui adiudicati sunt ad pœnam temporalem vel æternam (ut dicit frater Osval. li. 4. rosarii Theol.) quos Paulus Cortes. li. 4. sen. di. 11. vocat profligatos & perditos reos, ad quos, scilicet, dānatos æternaliter beneficia Ecclesiæ nec militantis nec triumphantis deriuantur cum sint totaliter ab Ecclesia præcisi, ut scribit Ric. di. 46. art. 2. q. 4. lib. 4.

DARI illud dicitur dari alicui: ut scribit Gabr. di. 1. q. 2. art. 1. lib. 1. quando potest illo uti ad agendum sicut placet. Sicut aliquis seipsum dicitur dare alicui quando offert seipsum illi ad faciendum, quod illi placet. Illud verò dicitur dari in se, qd̄ sic datur in potestatem alterius omni alio dō nō circumscrip̄to, & per oppositū potest nō tificari dari in alio, vel simul i se & in alio. Clarius prosequitur Occam di. 18. vbi vult, qd̄ spiritus sanctus datur soli creaturæ rationali & in se, & in donis suis, & ad sanctificandū hominē, quod & ibidem probat & Gabr. vbi supra. Et spiritus sanctus dicitur se hominē

De litera D.

DAMNATIO quandoque accipitur improprie pro magna pœna, siue largè pro qualibet punitione, ad quā aliquis est iudicatus, secundum quam accensionem includit etiam pœnā Purgatorii (ut scribit Gabr. lect. 56. canon.)

Purgatorii (ut scribit Gabr. lect. 56. canon.)

hominē

homini dare, cum illapsu suo sanctificati-
uo hominem per gratiam inhabitando pa-
ratus est ipsum iuare in omni actione me-
ritoria, & tandem cum in beatitudine su-
blimare, & dicitur tunc quodammodo vo-
luntati obtemperare. Stat enim ad ostium
& pulsatur, si quis aperit ingreditur, & nun-
quam manum suam subtrahit. Sic ergo
hominem acceptando per gratiam & in
actione meritoria modo singulari cum iu-
uando, dicitur se homini dare. Cum autem
spiritus sanctus sic sese homini dat veluti
donum increatum, semper infundit etiam
gratiam gratumfacientem. Donumq; crea-
tum quo anima ornatur, & in Dei spōsam
adoptatur. Et spiritum sanctum dari nō est
ipsum habere per informationē sicut cha-
ritas habetur sed per assistentiam, licet au-
tem spiritus sanctus sit in peccatore, non ta-
men habet facultatem fruendi eo merito-
riē, ut inquit Brulefer distinct. 14. quæst. 3.
lib. 1. Datur præterea spiritus sanctus in do-
nis suis, quando, scilicet, dat dona sua pro
sanctificatione rationalis creaturæ. Datur
autem & accipitur dupliciter spiritus san-
ctus, ut habet Gabriellæ. 2. cano. videlicet
in gratia gratumfaciente, & in gratia gra-
tis data. Primo modo datur ad persona-
lem sanctificationem recipientis. Secundo
modo non semper ad personalem sanctifi-
cationem, semper autem ad Ecclesiæ utili-
tatem. De prima dicitur ad Rom. 3. Iusti-
ficati gratis per gratiam ipsius, scilicet, Chri-
sti, Glos. per gratiam Christi quæ donum
est Dei. Maximum autem donum spiritus
sanctus est. Vnde dicitur ibidem 5. Chari-
tas diffusa est in cordibus nō. per spi. scili-
cet, qui da, est nobis, gratia autem quæ iu-
stificat charitas est, aut ei inseparabiliter cō-
iuncta, quæ datur semper ad sanctificatio-
nem, quia ipsa est, quæ operit multitudinē
peccatorum. De secundo. 1. Cor. 12. Alij per
spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo
scientiæ secundum eundem spiritum: alij fi-
des in eodem spiritu, alij gratia sanitatū in
eō spiritu, alij operatio virtutum, alij pro-
phetia. Præmisit autem Apostolus, unicui-
que datur manifestatio spiritus ad utilita-
tem glos. Diuisa sunt dona, non ad meritū
alicuius singulariter dantur, sed ad utilita-
tem Ecclesiæ ædificandæ, &c. Vide latius
Gabrielem in cano. Icc. 2. Et secundum eun-

dem di. 14. q. 2. lib. sent. spiritus sanctus nō
datur in dono creato nisi in dono charita-
tis: patet, quia secundum vsum loquendi
sanctorum non datur alicui, nisi quem per
specialem acceptationem inhabitat tāquā
dignum uita æterna. Sed nullus si accepta-
tur nisi in quo est gratia gratumfaciēs, quæ
est sola charitas, ideo solum datur in cha-
ritate tanquam in dono creato. Astipula-
tur Petrus de Aliaco q. 9. ar. 1. lib. 1. cum di-
cit, spiritus sanctus datur in suis donis, uel
magis propriē loquendo datur cum suis
donis, quamuis absolutē possit dari sine
eis, & e contra. Et secundum eundem spiri-
tus sanctus non datur de facto alicui, nisi ei
quem sanctificat & acceptat ad uitam æter-
nam, spiritus sanctus autem nullum sancti-
ficat vel acceptat ad uitam nisi eum in quo
est charitas creata siue gratia gratumfaciēs,
& ideo sancti dicunt spiritum sanctum da-
ri in charitate tanquam in dono creato.
Nec modus loquendi est apud sanctos spi-
ritum sanctum dari in sapientia, in fide uel
in spe sicut in charitate, & hoc posset con-
cedi, sed non est vñratum apud sanctos ut
Aliacensis dicit.

Et dari dicitur Deus alicui quando eum
inhabitat gratuitē per donum charitatis.
Deus autem dupliciter dicitur esse in ali-
quo, generaliter, & specialiter per gratiam
informationem. Dicitur tamen dari stante
lege, siue datus rationali creaturæ, tūc quā
do eam inhabitat gratuitē per donum cha-
ritatis. Et quia dñt taxat bonos inhabitat
quos ad vitam acceptat, & nō malos, ideo
illis solum dicitur dari, & tunc dari quan-
do tale donū infundit, & abundantiū da-
ri quando maiorem confert, gratiam, secū-
dum hunc modum loquendi Deus est tan-
tum in bonis & non in malis, eo quod so-
lū tales per gratiā inhabitat, sic magis est
in beata Virgine quā in Sācto Petro, & spe-
cialissimē in Christo, quā Deus sit in om-
nibus rebus generaliter, sicut ipse Dauid
testatur, dicens: Si ascēdero in cœlū, tu illic
es. De quo consuli Bona. di. 37. q. 1. lib. j.
Est præterea Deus in seipso ut Alpha & ω
(ut scribit Brulefer distinct. 37. ar. 3. lib. 1.)
Est autem in mundo ut creator & guber-
nator, est in Angelis ut beatificator. Vnde
dicitur: Pater noster qui es in cœlis, id
est in iustis, non in cœlo empyreo. Vnde &

thronus sapietiae anima iusti dicitur, vnde & illud: Fiar voluntas tua sicut in caelo & in terra, id est sicut in iusto, sic in peccatore, ut scilicet conuertatur. Esa: Coelum mihi sedes est, terra scabellum pedum meorum, id est iustos inhabito per gratiam, impios premo per aeterni iudicii distractionem.

DART Spiritus sanctus plenius, potest intelligi dupliciter (vt notat Sanctus Bonauent. dist. 15. lib. 1. in dubijs literalibus) aut intensiue aut extensiue. Si extensiue, sic pluribus datus est spiritus sanctus tempore legis gratiae, quia in omnem terram exi. so. eorum &c. non tantum ad vnam gentem. Si intensiue, hoc est dupliciter, aut quantum ad generalem statum, aut quantum ad speciales personas. Quantum ad generalem statum in nouo testamento, quantum ad speciales personas in veteri testamento, & sic se habent sicut excedentia & excessa, quia in veteri testamento fuerunt aliqui viri Euangelici, & fuerunt in veteri testamento, aliqui abundantes in sapientia: vt Salomon. aliqui in patientia: vt Iob. aliqui in mansuetudine: vt Moyses. aliqui in fide: vt Abraham. aliqui in deuotione: vt David. aliqui in miraculorum operatione: vt Elias.

DATVM ET DONVM differunt secundum magistrum, vt & refert Gabr. dist. 13. q. vnic. ar. 1. lib. 1. & in hoc quod donum dicitur aptitudinem siue donabilitatem, ideo quod non donatur, si tamen donabile est, donum dicitur. Datum vero dicitur actum donationis. Ex quo sequitur quod si aliquod aeternum detur in tempore ab aeterno, dicitur donum in quantum ab aeterno fuit donabile. Ab aeterno enim fuit aptum vt daretur in tempore, non tamen dicitur ab aeterno datum. Et tam donum quam datum dupliciter accipitur, vt idem notat Gabr. vbi supra. Vno modo pro producto virtute amoris alicuius obiecti, quod non vt producit tali modo habet rationem similitudinis obiecti amati. Alio modo capitur pro aliquo libere alicui collato, & quasi in possessione vel damnationem ipsius translato. Capiendo donum primo modo spiritus sanctus vere & proprie dicitur donum, pater per Aug. 5. de trin. Spiritus sanctus donum est patris & filij, quia procedit a patre & filio. Item 4. de trini. Sicut natum esse est filio a patre esse, ita spiritui sancto donum Dei esse est a

patre procedere, & a filio. Capiendo donum secundo modo non solum spiritus sanctus, sed & filius donum est, dicendus: pater de spiritu sancto in textu magistri de filio: Esa. Filius datus est nobis. Vterque etiam & filius & spiritus sanctus mittitur creaturae, ergo vterque donatur. Sed si donum, dicitur processionem ab aliquo (vt videtur dicere Aug.) pater non dicitur donum, quia non procedit ab aliquo, ideo scriptura non commemorat patrem esse donum.

Est quoque distinctio formalis inter donari & donum, sicut inter verbum & dicere filium, & generare, spiritum sanctum, & spirare. Quomodo autem spiritus sanctus ab aeterno datur filio a patre, & econuerso patri a filio, de hoc diffuse apud Gabr. vbi supra videre potes. Et de dono vide infra latius. Et vt scribit sanctus Bonauent. dist. 18. quaest. 3. li. 1. quamuis vtrumque tam datum quam donum dicatur in diuinis, tamen conuenientius dicitur donum. Et huius est duplex ratio. Vna quidem est, quia datum cum sit participium vel nomen verbale concernit tempus, donum autem a tempore subtrahit. Et ideo quia omnia dona supra tempus sunt, conuenientius dicitur in diuinis donum quam datum. Alia ratio est, quia donum supra rationem dati addit conditionem liberalitatis siue irredibilitatis quae est conditio magnae nobilitatis, & ideo maxime competit diuinis. Et haec est ratio quare donum appropriatur gratuitis donis, non tantum ipsi spiritui sancto qui est principium gratuitorum donorum. Et quod dicitur donum & datum habetur Iaco. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, &c. Et vt idem notat secundum August. quaest. 4. vbi supra. Donum dicitur in diuinis proprie siue personaliter non essentialiter, sicut verbum dicitur proprie de filio. Datum autem potest accipi & essentialiter & personaliter, siue proprie & communiter, tota enim trinitas dat se, & tamen pater & filius proprie dant spiritum sanctum, vnde datum de sui ratione idem est, quod communicatum. Latius Bonauentura.

DE BEO, es, et. secundum Angelum, & post eum Gabr. distinct. 16. quaest. 3. artic. 1. lib. 4. ex suo proprio significato importat necessitatem precepti, licet quandoque ratione

tionem

tionem materiae importat congruitatem, tam secundum Panor. proprietates terminorum sunt vitandae, in ca. 1. de delo & contuma. & ideo solum habet locum improprietas huius verbi debet, quod sit con-
 filij in materia consultiua ratione materiae, quae est consultiua. Sed istud nomen Deus cum isto verbo debet, ut scribit Brulef. di. 37. q. 1. lib. 1. semper importat venenum. Vnde magister ait: hoc verbum debet proprie non conuenit Deo.

DEBITVM quod quis debet, dicitur. Et est debitum ex commisso, quod est proprie debitum, ut scribit Sanctus Bonau. di. 43. in dubio litte. lib. 1. quia praeit voluntatem: vellet enim nolit obligatus est, qui accepit, beneficium, si necessario eget beneficio. Debitum autem ex promisso, quod est merae liberalitatis est debitum, quod sequitur largitatem promittentis, & ideo secundum rem plus habet de ratione gratiae quam debiti. Et hoc modo Deus est debitor, primo modo non. ex sua enim liberalitate promittit ut alliciat, sed nihil recipit, unde obsequia nostra non acceptat propter indigentiam, ideo ratio debiti secundum, quod obligationem dicit, proprie in Deo non cadit. Si autem abutamur nomine ut debitum sonet in concedentiam bonitatis Dei, sic recipitur in Deo. Vnde Magister di. 43. lib. 1. Sed ut mihi videtur hoc verbum debet venentium habet, cum aliqui dicunt: Non potest Deus facere nisi, quod debet, non autem debet facere, nisi quod facit, multiplicem enim & inuolutam continet intelligentiam, nec Deo proprie competit, qui non est debitor nobis, nisi forte ex promisso. Nos vero eius debitores sumus ex commisso. Ut autem venenum euacuetur distingue verbi sensus, non potest Deus facere nisi, quod debet, id est nisi, quod vult, falsum est. Sic enim potest ipse dici debere aliquid, quia vult illud. Si autem dicatur, quod non potest, quod debet, id est non potest nisi illud, quod si faceret, ei bene conueniret, verum est. Hae magister ubi supra.

DEBITVM quoddam est, quod prouenit ex parte meriti, ut princeps qui regi fortiter militauit, meruit ut sibi dentur stipendia. Hoc modo Deus quoddammodo est debitor noster propter merita. Vnde Paulus, 2. Tim. 4. De reliquo reposita est mihi corona

na iustitiae, quam red. mihi do. in il. die iustus iudex. Brulef. di. 6. q. 1. lib. 1. Est praeterea quoddam debitum obligationis, quoddam congruitatis.

DEBITVM est duplex. Quoddam est debitum ex charitate, quoddam est ex necessitate, ut scribit Sanctus Bonauentura distinctione decimo octaua, circa textum libro tertio. Debitum ex charitate non tollit perfectionem meriti, debitum vero ex necessitate quodammodo dimittit, quoniam namque ergo omnes alij debitores erant mortis, debito necessitatis, qui quidem prouenit ex reatu & obligatione culpa. Ideo dicit magister, quod nullus poterat Deum placare, quamuis voluntarie perferendo mortem posset Deo placere, Christus autem quia sine debito mortis pertulit mortem, & placere potuit & placare: placere, quia ex bona voluntate: placare vero praeter necessitatem. Nec quisquam (ut ait Magister distinct. 18. libro tertio,) hostiam poterat offerre sufficientem reconciliationi nostrae. Sed Christus homo sufficiens & perfecta fuit hostia, &c.

DEBITVM quandoque accipitur pro peccato. Peccata autem dupliciter debita nominantur (ut scribit Gabr. lect. 72. cano.) non quidem formaliter sed effectiue. Vno modo quia peccando debitum soluere recusamus, debitum quo Deo tenemur, scilicet obedientiam & amorem. Peccamus enim committendo & omittendo: committendo, scilicet, malum, & omittendo bonum, puta si fornicamur, si occidimus, si furamur, committimus mala, & agimus contra diuina praecepta, & per hoc subtrahimus sibi debitam obedientiam, seruitutem & timorem. Si Deum super omnia non diligimus, si parentes non honoramus, si bona debita committimus, iterum Deo debitum subtrahimus, dilectionem, seruitutem, &c. Secundo peccata dicuntur debita nostra, quia nos debitores peccata faciunt. Quicumque enim contra Deum peccat, reus efficitur peccata gehennalis, quam soluere tenetur, nisi a Deo remittatur. Latius ibi Gabr. Peccata itaque dicuntur debita ab effectu, quia constituunt nos debitores peccata, ad quam sustinendam propter peccata iuste obligamur.

DEBITVM coniugale est actus coniugalis quo vir tenetur uxori, & viceversa, patenti. Et

dicitur debitū quia sub pœna peccati mortalis tenetur vir mulieri debitum petenti reddere, similiter vxor viro secundum omnes theologos communiter, secundū quod dicit Apostolus. 1. Cor. 7. Vxori vir debitū reddat, nisi ex rationabili causa excusetur, vt scribit frater Osualdus. li. 4. Rosarij Theologix. Et quamuis semper liceat reddere, non tamen semper licet petere. Debitum enim vt vult magister semper poscenti soluendum est. Bonum etiam est diebus solēnibus abstinere. Vnde vt scribit Thom. de Argenti di. 3. 2. li. 4. Si coniux sine suæ corporalis vitæ periculo potest reddere debitum, tunc semper tenetur reddere, maximè si exigēs nullatenus vult protunc actu illo carere, non tamen necessitatis est exigere, vt habet Rich. Sed reddere debitum est necessitatis, vt ipse ait dist. 3. 2. arti. 1. quæst. 1. & 2. lib. 4. Et quando vir quibusdam signis perpendit mulierem petere, tenetur reddere. ait Rich. Sed si coniunx sine corporalis suæ vitæ periculo non potest reddere debitum exigenti, tunc non tenetur nec obligatur ad reddendum. Vide latius Tho. Argenti. & rationes eius, vnde Gerson in regulis moralibus. Nullus coniugum tenetur reddere debitum in detrimentum notabile & certum sui corporis vel fœtus nascituri. Et secundum hoc cognoscitur quando leprosis vel prægnantibus aut menstruatis, aut furiosis, aut epidimiis, & similibus casibus reddi vel nō reddi debitum oporteat: nec tempus & locus sacer (vt idem vult) videntur excusare quin alter coniugum teneatur alteri petenti reddere, præuia tamē quadam amicabili monitione de non exigendo. Et reddere debitum est de iure naturæ (vt dicit Rich.) Ideo Ecclesia quæ nihil potest contra ius naturæ, nō prohibet, nec dissuadet quocunq; tempore, nec intēdit filiis suis laqueum ponere, sed exactiōnem debiti dissuadet sacro tempore, quantum non prohibeat, eò quod vacare operibus carnis multum impedit eleuationē mentis ad ecclesiā, cui maximè mens tempore sacro debet intendere. Item secundum Scotum reddere debitum est laudabile, vt ipse dicit distin. 3. 2. lib. 4. tum propter bonum prolis, tum causa vitandæ fornicationis, & actus est iustitiæ. Sed de loco sacro dicit idē Scotus quod in loco sacro regulariter ab-

stinendum est, quia non statim imminet periculum fornicationis, quando statim committi posset in loco non sacro, si tamē diu oportet eos conuivere in loco sacro, negaret istum peccare, si redderent debitū ibi petitum. Concordat Petrus de Aquila & Angelus & Richar. Sed Petrus Paluden. tenet in distinctē, quod est mortale. Sed nō credas ei inquit Angelus, nec valet eius ratio, quod nulla sit necessitas, &c. Scribunt & doct. & ponunt causas quibus quis non tenetur reddere debitum, sicut est prohibitio Ecclesiæ. Nam contra interdictum Ecclesiæ est peccatum mortale actus coniugalīs. Ecclesia autem prohibet ne quis consummat matrimonium certis temporibus. Vide latius de hoc Angelum. Secunda causa est impotentia, salua incolumitate sui corporis. Tertia causa est crimen adulterij. Quarta si est votum emissum ab ambobus de communi consensu. Quinta est honestas, puta si petit in Ecclesia, vel in publico. Sexta est scandalum. Septima causa est religio, quam quis vult intrare. Has septē causas assignant doctores propter, quod non tenetur reddere coniuges debitum. De his latius prosequuntur, nec dicendum est de loco sacro sicut de tempore, quia facilius potest mutari locus quā tempus, & propter ea locus ita pollui potest quod indiget reconciliatione, vnde in loco sacro non licet carnale debitum exigere nec reddere, si tamen per longum tempus essent ibi violenter reclusi, videtur quod tunc licitum esset eis ibi exigere & reddere, quia nō est ponendus laqueus animabus propter immunditiam loci, vt dicit frater Osualdus lib. 4. Rosarij Theologix. Item tempore menstrui secundum Richard. magis est abstinendum propter fructum, quia viciose tunc conciperetur, & vt in pluribus vt dicit Scot. nascitur puer leprosus. Vnde non sine causa in lege Moysaica accedens ad mulierem menstruatam debebat mori. Et quia reddere debitum est præceptum, coniunx sanus tenetur reddere debitū coniugi leproso, si pōt fieri sine periculo infectionis. Item furioso habenti lucida intervalla reddendum est debitum, sed non existenti in furia, quia pro illo tempore debitū non est, vt dicit Rich. di. 3. 2. ar. 4. quæst. 2. lib. 4. & alij, &c.

D quandoque dicitur circumstantiam causæ materialis vel quasi materialis, ut scribit Tho. de Argentina dist. 3. & post eum Gab. eadem d. q. 2. art. 1. li. 1. dicitur & originationem. Vnde quando dicitur, Filius est de substantia patris, non est intelligendum quod sit de substantia patris tamquam de materia vel quasi materia, quia in diuinis nihil est ponendum imperfectionis, quare non est ponenda generatio sub ratione mutationis quasi mutationis, quia mutatio dicitur imperfectionem in mutabili, quia potentialitatem, & concomitantem imperfectionem in mutante, pro quanto necessario requirit causam co-causantem. Est autem ponenda generatio in diuinis tantum sub ratione productionis in quantum, scilicet, aliquid per eam capit esse. Et ideo generationi in diuinis non assignabitur materia vel quasi materia, sed tantum terminus formalis. Est autem mutatio qua aliquod subiectum de priuatione transit ad formam. 6. Phys. Cum igitur dicitur quod filius est de substantia patris, intelligendum est quod sit de substantia patris sicut de aliquo quod est sibi consubstantialiale, id est, de patre qui est filio consubstantialis. Præpositio itaque De duo dicitur, scilicet, originationem & consubstantialitatem, & neutrum solum. Si enim solam originationem diceret, tunc creaturæ essent de substantia Dei, si solam consubstantialitatem, tunc pater esset de substantia filii, unde filius est de substantia patris tantum est dicere, filius est originatus à patre, & consubstantialis ei. Dicit ergo de, originationem, non quidem in proprio casuali, sed in illo quod regitur à proprio casuali ad bonum intellectum, quia filius non est originatus à substantia, sed à patre, qui est eadem substantia cum filio. Vel de potest dicere consubstantialitatem in proprio casuali, & originationem in recto à suo casuali, ut dicit Scotus, & consonat his Greg. di. 5. q. 2. art. 1. & Gabriel ubi supra, & Brulef. Capitulum quod de substantia patris & ordinaliter, ut cum dicitur, De pane fit corpus Christi, ordinaliter: quia post panem fit corpus Christi, substantialiter, quia una substantia transit in aliam diuinam actionem.

DECALOGVS est volumen quod decem legis præcepta continet, & ut notat Brulef. di. 7. q. 7. li. 3. dicitur à *δέκα* Græcè quod est

decem; & *λόγος* quod est verbum, quasi fecerit decem verborum, unde Dei mandata dicuntur decalogus. Et verba decalogi debuerunt dari per modum præcepti, intelligo de debito obligationis, & congruitatis, quia Deus nulli obligatur, ita quod non solum in eis homo instrueretur, verum etiam obligaretur, & hoc Deum decebat, nobisque expediebat, nam in eis consistit regula iustitiæ, secundum quod dicitur lumen recte rationis. Hinc est quod Deus qui est æmulator iustitiæ & rectitudinis homini legis imposuit iustitiæ, ad quas ipsum obligauit, ut nullo modo liceret ipsum impune prætergredi, & seruans ea regnum Dei possidebit. Plures rationes scribit Brulef. quæ congruentiam diuinorum mandatorum ostendunt &c.

DECANVS ruralis dicitur & archipresbiter, ut dicit Petrus de Pal. distinctione 17. q. 4. articulo secundo, libro 4.

DECIMA est portio una ex decem, veteres enim ex vnaquaque re decimam offerre diis solebant, Decima est omnium bonorum iustitiam quæstorum pars Deo debita. Quidam distinguunt à primitiis, quod primitiæ sunt frugum, aliorum verò dicitur decima. Et decima tripliciter potest considerari, ut colligi potest ex Alex. de Ales. 3. parte summæ, & Bona. supra 2. distin. 3. parte 2. art. 1. q. 1. Et Guil. Scoti imitatore. His concordat Rich. in quarta, & supra Tho. in 2. q. 87. Et post hos videri potest frater Pelbartus lib. tertio, rosarii theologiæ in distinctione Abraham. 6. Primo ut est præceptum morale, & de iure naturæ, scilicet, quod Deus honoretur de propria substantia, sic quod aliquota pars detur Deo seruientibus ad sustentationem. Isto modo semper fuit in præcepto simpliciter, utpote iure diuino, secundum rationem iustitiæ quæ exigit, ut qui merentur spiritualia à ministris Ecclesiæ, dent eis temporalia. Vnde Gene. 47. sacerdotibus in Aegypto cibaria ex horreis publicis dabantur, sic considerando decima manet etiam hodie in noua lege. Vnde Gerson parte. 2. in regul. moralibus air. Solutio decimarum sacerdotibus est de iure diuino, quatenus inde sustententur. Sed quotam hanc vel illam assignare aut in alios redditus commutare, positui iuris existit. Secundo modo consideratur ut est præceptum iudiciale, scilicet in quantum determinat decimam dandam

dandam ministris, & sic ante legem datam sint de consilio tantum. Nam Gen. 28. Iacob vouit decimas, quod vouere non potuisset si in præcepto fuisset, sed postea in lege factum est præceptum. Vnde præcipiebatur Exod. 23. & Numc. 8. isto modo non obligant, sicut nec alia iudicialia, nisi prout præcipiuntur ab eo qui potest, id est ab Ecclesia. Vnde sicut sunt de iure positiua lege. Tertio modo consideratur decima vt quid cerimoniale siue figurale, quia figurabant perfectionem Christi, & Christum futurum. 1. Cor. 15. Omnia in figura contingebant illis. Etenim decimam dare fuit signum perfectæ curationis ab omni morbo peccatorum, quæ expectabatur fienda per Christum. Nam denarius est numerus perfectus, quia primus limes numerorum, ultra quem non proceditur nisi replicando præcedentes numeros. Et ita qui dabat decimas, protestabatur quasi in quodam signo, ad se pertinere imperfectionem, referuando sibi nouem partes substantiæ, & expectare perfectionem futuram per Christum. Isto modo decimæ sicut & alia cerimonialia cessauerunt, ac prohibentur inquantum est morale, remansit. Vnde secundum Tho. 2. quotli. q. 4. art. 3. dicitur quod nulla consuetudo contraria soluit hominem ab obligatione reddendi decimas, quia hæc obligatio fundatur superius diuinum & naturale, ideo semper tenentur homines reddere decimas si Ecclesia exigit, contraria consuetudine non obstante. Deus autem voluit in noua lege decimas dari, non in figura futuri, scilicet Christi, sed vt primo ex nostris substantijs Deum honorando & gratias Deo agendo acquirimus gratiam spiritus sancti. Secundo vt per decimas mereamur bonorum temporalium & corporalium augmentum. Malach. 3. 16. q. j. Decimæ. Tertio vt ex charitate, obediendo præceptis iuris naturalis, & moralis, & Ecclesiæ, mereamur æternam gloriam. Vide & alias de decimis canonistas, qui aliquo modo aduersari videntur Theologis in quibusdam. Vide & Gersonem parte 4. sermone contra bullam mendicantium decimis, & alias multa, laconismo gaudemus.

DECIMATIO secundum S. Bonauent. di. 3. li. 3. actus fuit moralis, sacramentalis & figu-

ralis. Moralis inquantum est alicuius partis donatio ad sustentationem eorum, qui diuino sunt cultui deputati. Morale enim & iustum est vt de altari viuatur, qui altari de feruit. 1. Cor. 9. Sacramentale inquantum est donatio alicuius partis ad Dei honorem in fide mediatoris, ob curationem morbi originalis. Figuralis inquantum donatio decimæ partis facta summo sacerdoti, significabat curationem vtilem fidem per futurum summum sacerdotem Christum. Decem enim utilitatem importat, pro quâ to omnes numeri posteriores ex ipso in ratione numeri componuntur. Latius scribit Gabriel di. 3. q. 2. art. 2. li. 3. Et conclusionem. 3. dicit: Mediator Dei & hominum Christus Iesus non est in lumbis Abraham decimatus, cuius vulneris per propagationem ex lumbis Abraham contracti curatione per decimationem Abraham est figurata. Sed Christus etsi in lumbis Abraham fuit, quia materialis Christi substantia fuit in lumbis Abraham tanquam effectus in sua causa non tamen per eius descensum vulnus accepit, nec curatione indiguit, ergo eius curatione quæ non fuit, figurari non potuit, & per consequens decimatus non fuit. Et inquantum decimatio fuit actus figuralis significabat futuram generalem curationem omnium morborum, præsentium & futurorum Abraham descendendum, per summum sacerdotem Christum. Et ideo vt sic non figurabat tantum curationem Abraham, sed omnium futurorum ab eo descendendum. Et per hoc omnes in lumbis Abraham existentes secundum materiam substantiam decimati sunt, qui curatione indiguerunt, hac decimatione Abraham significati & figurati. Vide latius Gabrielem vbi supra.

DECIPERE vide in dictione Fallere, &c.

DEFECTVS significat penuriam, vitium aut culpam aut morbum. Sunt autem multiplices defectus (vt notat sanctus Bonauent. di. 15. q. 2. li. 3.) Quidam sunt defectus qui sunt de culpa, quidam verò qui sunt ex culpa & ad culpam, sicut pronitas ad malum, & difficultas ad bonum. Illos autem defectus qui non tantum sunt ex culpa, sed etiam via ad culpam non decuit Christum assumere, quia Christus fuit minister iustitiæ omnino segregatus à peccato. Alios autem

autem defectus decuit ipsum assumere, sed non omnes, quia quidam sunt defectus naturales, quidam personales. Defectus autem naturales voco illos (inquit Bona.) qui respiciunt totam naturam humanam vniuersaliter, sicut fames & sitis, & defectus cōsumiles. Personales autem defectus sunt qui respiciunt aliquas personas specialiter, sicut diuersæ ægitudinum species. Quoniam ergo Christus venerat naturam humanam redimere communiter sine personarum distinctione, hinc est quod defectus naturales non personales, defectus penales tantum non viciosos debuit in se habere absque dubio. Itaque Christus non omnes defectus nostros assumpsit, sicut dicit Magister dist. 15. lib. 3. sed illos tantum quos ipsum assumere decuit, & nobis expediens fuit. Ex alia autem & alia causa ut idem vult Magister sunt isti defectus in nobis & in Christo. In nobis enim sunt ex necessitate contracti, sed in Christo sunt ex voluntate assumpti, ut pulchre deducit & probat sanctus Bonauen. q. 3. vbi supra.

DEFENSOR qui defendit aliquem ab aduersario. Et defensor (ut notat Gabr. q. 2. dist. 15. artic. 3. dub. 2. lib. 4. & habetur in glo. in cle. j. de pœnis) est duplex. Vnus qui auctoritatem delinquendi præstat, & ille amplius puniatur. Alius defensor, qui post delictum defendit, puta impediendo ne delinquens ad iudicem veniat examinandus vel puniendus, vel ne fiat executio, & hic puniatur. Secus si defenderit eum ne lædatur à priuato. Et quamuis non prodendus sit qui bona fide ad alium confugit, non tamen est defendendus, quia qui defendit delinquentem, maledictus est apud Deum & homines, & corripitur increpatione seuerissima. Vnde. 11. q. 3. Qui consentit. & 24. q. 3. qui aliorum, dicitur. Qui aliorum defendit errorem multo amplius est damnabilior illis qui errant.

DEFORMIS, turpis, quasi seorsum à forma, à quo deformitas. Et deformitas in corpore potest contingere tripliciter (ut scribit Petrus de Palude, distin. 44. q. j. lib. 4.) vno modo ex defectu alicuius conuenientis, sicut mutilatos vel mancos dicimus deformatos vel nanos, primos ex defectu membri secundos ex defectu debitæ quantitatis. Secundo modo contingit deformatitas ex ap-

positione alicuius disconuenientis, ut est membrum superfluum, ut est sextus digitus, vel macula superueniens oculo vel alia superfluitas in alio membro. Tertio modo ex indebita partium dispositione, ut in claudis & luscis & huiusmodi. Hæc Paludensis vbi supra.

DEGENERARE est a genere desciscere. Vel (ut scribit S. Bonauen. di. 19. in dubijs literalibus libr. j.) est extra genus generantis exire. Exire autem extra genus generantis hoc est, aut quantum ad formam communem & naturam, & sic est generatio in equiuocis, sicut equus ex asina generat burdonem, & asinus ex equa mulum, vnde mulus degenerat. Alio modo degenerare est proprietates degenerantis relinquere, retenta natura, sicut filius qui generatur ex patre nobili & pulchro, est rusticus & turpis. Tertio est degenerare naturam generantis relinquere, non per dissimilitudinem, sed per diuersitatem, & hoc modo omnis natiuitas creata degenerat, quia in omni creatura generans est aliud à generante, & in sola diuina generatione degeneratio non est, quia nihil nascitur nouum, nihil additur alienum. Et ideo generans à generante in substantia non separatur, & ideo sola illa generatio est nobilissima. Hæc Bonauent. Hinc Hilarius ut refert magister di. 19. li. j. Fateamur inquit ergo quod pater est in filio & filius in patre & Deus in Deo, non per duplicem conuenientium generum coniunctionem, nec per insitutam capacioris substantiæ naturam, sed per naturam unitam similitudinem, per natiuitatem viuētis ex viuente, natura dum res non differt, dum naturam Dei non degenerat natiuitas, dum non aliud aliquid ex Deo quam Deus nascitur, dum nihil in his nouum est, nihil alienum, nihil separabile, &c.

DEGRADATIO vide in dictione Depositiō. Degradati dicuntur qui de exauctoratorum sunt genere (ut dicit Cortesius lib. 4. di. 5.) Vide & alias multa de degradatione.

DELECTATIO secundum Aristo. j. Rhetor. est quidam motus animæ & constitutio simul tota & sensibilis in naturam existente. Dicitur motus quod ponitur pro genere secundum S. Thom. j. 2. quæ. 31. & secundum eum potest esse prædicatio causalis. Sed videtur quod possit esse identica, ut scribit Gabriell.

Gabriel di. j. q. 3. li. j. Nam motus non sumitur hic ut importat quandam successivam rei tendentiam ad suam perfectionis habendam consecutionem. Sed motus nominat quandam operationem complacentem in re voluta & habita, quomodo intelligere velle & similia dicuntur motus, aut etiam cessatio ab eisdem, & quies in aliquo, considerata & habita bonitate obiecti veluti complacentis, ideo & potest accipi expositiue cum dicitur, est motus animae & constitutio simul tota. Vbi secundum B. Thom. constitutio non debet accipi, prout est constitutum, sed prout est institutum esse quasi in termino motus. Non enim delectatio est generatio, ut Plato posuit, sed magis constitit in facto esse, ut dicitur. 7. Ethic. Dicitur sensibilis per hoc secundum Gabr. excluduntur ea quae nulla potentia cognitiua à nobis comprehendi possunt. Sicut, n. nihil amatur nisi cognitum, ita & in nullo delectatur volūtas nisi in cognito & quod praesens est. Dicitur sensibilis propter excludere in sensibilia. Vide latius Gabrielem. Et ibidem dicit quod in damnatis nulla est delectatio, nec delectatio est amor, sicut tristitia non est odium. Nam beati odiunt mala, & tamen non tristantur, quia beatitudo expellit omnem tristitiam, sicut damnatio omnem delectationem. Secus de Christo viatore & comprehensore. Nec obstat dictum Gregorij dicentis diabolum delectari & exultare. Ad quod Psalmus & glo. Qui tribulant me, exultabunt, &c. Nam exultare & delectari ibi sumuntur pro complacentia intensa in lapsu hominis, & non sumuntur illa nomina proprie. Et dilectio est immediata à voluntate tanquam à causa efficiente. Sed delectatio intellectiua (non autem sensitiua) est immediata ab actu voluntatis, vel sic, causa immediata delectationis sensitiuae est cognitio sensitiua. Causa verò immediata delectationis intellectiuae est volitio siue actus voluntatis. Latius Gabriel vbi supra. Et probabilis dicitur quod delectatio est subiectiua in voluntate quā in actu voluntatis, ut tenet Occam quem refert Gabriel, qui longior est in hac re. vide eum.

DELECTATIO secundum Gersonem parte. 4. lect. 2. quae incipit, poenitemini, est motus animae consurgens ex apprehensione

obiecti per modum conuenientis. Tristitia verò est motus sequens ad apprehensionem obiecti per modum disconuenientis. Et ut idem dicit super Cantica Canticorum, consideratione. 2. Delectatio fortitur hoc nomen à similitudine lactentium puerorum, quasi dulcis lactatio. Causatur autem ab amore, imo non nisi ab amore vel amatione delectatio. Hinc illud popolare. Gaudiū nisi de amore nullum esse potest. Est itaque delectatio perceptio conuenientis coniuncti, amor autem non est nisi conuenientia, & adaptatio rei ad suum conueniens. Latius Gerson scribit. Et delectationum aliae quae sunt corporales & sensitiuae, aliae sunt spirituales seu intellectuales, ut scriptis reliquit Gerson parte 2. de delectatione. Iam sit peccatum. Delectationes corporales & sensitiuae dicuntur quae in appetitu sensitiuo, & de bono sensibili seu bono secundum sensum fiunt. Spirituales verò seu intellectuales, quae sunt in appetitu intellectiui, & de bono intelligibili, seu bono secundum intellectum. Haec Gerson, qui & multa de delectatione scribit vbi supra.

DELECTATIO adhuc quaedam est spiritualis, alia carnalis, & non accipitur ibi spiritualitas & carnalitas ut statim supra inquit scilicet solum animae vel corporis delectationem importet, sed ut capit Apostolus, distinctionem faciens inter hominem spirituales & carnales. 1. Corint. 3. & in pluribus locis. Vnde delectatio spiritualis est, quae est in Deo creatore, vel propter Deum. In creatore quidem, quando, scilicet homo in eo directè delectatur, considerando, scilicet & contemplando suam immensitatem, maiestatem & virtutem & bonitatem & huiusmodi. iuxta illud Psalm. Memor fui Dei, & delectatus sum. Et illud: Delectare in Domino, & dabit tibi petitionem cordis tui, propter Deum verò, quando scilicet aliquis in aliquo bono alio à Deo, siue sit intellectuale siue corporale, debite delectatur, non tamen illic sistendo, sed delectationem illam purè in Deum reflectendo, ut si quis (exempli gratia) in scientia sibi data delectaretur, in quantum se per eam in Deum ad laudemque suam, & sui nominis exaltationem proficere posse speraret, vel in aliqua re magna, pulchra, vel admirabili manu ducendo per illud intellectualem

tsuum

suum in admirationem, & delectationem infinitæ potentie, sapientie & bonitatis Dei, iuxta illud Psalm. Delectasti me Domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo. Et huiusmodi delectationes spirituales non solum peccata non sunt, sed meritorie, imò tantæ esse possent quod ad magnam perfectionem hominem ducerent. Gerson.

DELECTATIO CARNALIS quæ à spirituali dicta, distinguitur, est duplex, scilicet naturalis & voluntaria. Naturalis est, cum vnaquæque vis animæ in suo obiecto, quod tanquam sibi bonum & conueniens apprehendit, delectatur, ut puta ratio in cognitione veri, visus in coloribus, maxime medijs, auditus in sonis mediocribus, & si de alijs. Et propriè nihil aliud est quam quædam naturalis virtutis appetitiuæ quies, in aliquo bono sibi conuenienti amato seu desiderato, ut posset poni exemplum in calefactione post magnum frigus, vel potu post vehementem sitim. Et hæc delectatio sic considerata & strictè sumenda ut distinguitur à voluntaria delectatione, nec est laudabilis nec vituperabilis, quia ut frequenter, quod actus dicantur virtuosus vel defectiuus, hoc habet à ratione & voluntate, in quantum, scilicet ab eis imperantur vel consentiuntur. Delectatio vero voluntaria est propriè quæ apprehensionem rationis sequitur. Cum enim ratio aliquid tanquam bonum conueniens apprehendit, causatur in ea quidam motus seu appetitus ad illud sic apprehensum, quem consequitur delectatio, quæ propriè nihil aliud est nisi quædam voluntatis complacentia in eo quod sic ipsa ratio apprehendit. Et hic motus seu appetitus rationis est ille motus seu appetitus qui rationalis nominatur, & largè sumendo potest dici & delectatio naturalis. Sed ut distinguitur à naturali dicta supra consideratur solummodo in quantum à ratione quæ voluntatem regulare habet, imperatur aut consentitur, & in quantum ipsa voluntas in cuius libertate erat apprehensio & motus rationis sequi vel non sequi propter quod huiusmodi delectatio voluntaria appellatur ad ipsam etiam mouetur & inclinatur. Et si illa delectatio est debite regulata debiteque mensurata, ut scilicet, in re licita, & quantum debet & quomodo debet, talis delectatio non est peccatum, ut in actu

coniuiali vel cibo & potu. Si autem huiusmodi delectatio voluntaria sit rationis apprehensionem consequens, non est debite regulata, ut puta quia est in rem illicitam, vel quia debitam mensuram aut debitum modum excedit, quod ex vicioso fomite mouente procedit, propter quod & viciosa dicitur, & potest esse veniale peccatum, ut in risu superfluo, vel in verbo ocioso, quod tamen ex nimia libidine posset effici mortale, aut contemptu, vel potest esse mortale. Et si huiusmodi delectatio non est morosa, tunc non est nisi veniale. Si vero morosa fuerit, est peccatum mortale, intelligendum ut dicunt doctores quidam de mora consensus in delectationem, & non de mora temporis. Latius tamen & melius declarat & ostendit Gerson quando sit peccatum mortale parte. 2. tracta. de delectatione, quando sit peccatum, quem videre potes, qui multa scribit de dilatione.

DELECTATIO est in sensu dupliciter (ut scribit S. Bonaventura di. 49. art. 3. q. 1. lib. 4.) Vna per redundantiam, alia per obiecti præsentiam. Sicut quando anima est interius plena delectatione, ita inebriatur & potentia sentiendi, quod nullo modo querit nec egere exterius delectari. Et hæc delectatio erit præmium omnium sensuum, & omnibus sanctis. Hanc autem delectationem non habent à se, nec ab actu suo, sed ab actu animæ. Alia est delectatio per obiecti conuenientis præsentiam, & quia solum duo sunt sensus qui habent obiecta gloriosa, ideo solum in duobus est, & hoc non est præmium, nisi valde accidentale, quia non magis est gloriosus sensus in illius absentia quam in præsentia. Bonaventura.

DELERI est in totum leuare & remouere. Vbiunque autem hoc verbum deleri vel delebitur in scriptura ponitur, aut peribit de populo suo, denotatur interitus salutis, & mors æterna, ut notat Gabriel di. 1. q. 4. art. 2. li. 4. Unde Gen. 17. dicitur: Masculus cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo tuo, quia pactum meum irritum fecit. Et hoc verbum Deleri potest accipi dupliciter, (ut scribit Dominus Car. Came. q. 12. art. 1. lib. 1. Vno modo propriè. Et sic deleri de libro vitæ præsupponit fuisse scriptum, & deleri de libro, id est quod non esse scriptum, & prius

fuisse

fuisse scriptum, & sic scriptus in libro vitæ non potest deleri, intelligendo de his qui sunt scripti secundum æternam præscientiam, nam hoc argueret mutationem voluntatis diuinæ, vt patet: Alio modo potest sumi magis largè, vt idem est delere quod non esse scriptum, & hoc est possibile de potentia absoluta. Quod ergo Moyses fuisse deletus de libro in quo erat scriptus, simpliciter impossibile fuit in primo sensu, & implicat contradictionem, sicut patet, sed non in secundo sensu. Quod autem Moyses dixit, & habetur Exod. 32. Obsecro Domine aut dimitte eis noxam hanc, aut dele me de libro tuo quem scripsisti. Vnde ait Magister historiarum quod hoc ex magna confidentia in Deum est impossibile dictum, q. d. sicut est impossibile vt me deleas, sic oro non posse fieri quin dimittas, &c.

DE LERE peccata est ea remittere, amore. Aliud autem est peccata deleri, aliud bona opera mortificari, vt scribit S. Bonauen. di. 22. parte 1. q. 1. lib. 4. in solu. arg. Bona namque opera mortificantur, non quia esse desinant, sed quia reputantur indigna remuneratione æterna, propter indignitatem solum peccantis. Sed peccata deleri, verè dicitur peccati expulsionem & remotionem talis vicij ab anima. Vnde sicut charitas quæ est habitus animæ nunquam eadem redit si amittatur, sic nec culpa eadem redire potest. Et à verbo delere venit deletio, quæ est triplex (vt scribit Brulefer. di. 6. qu. 5. lib. 4. Prima est deletio acceptionis vel acceptionis diuinæ, & est illa qua deletur gratia vel ipsa charitas, per quam homo est acceptabilis ad vitam æternam. Et ista deletio est pessima, & est à Deo effectiue, à peccato ribus demeritoriè. Vnde Psalmus: Deleantur de libro viuientium, & cum iustis non scribantur. Secunda est deletio iniquitatis peruerse. Et est illa qua peccatum mortale deletur in aliquo, & ista est optima, & fit per gratiam formaliter. De hac dicebat Psal. Secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam. Tertia est deletio entitatis creatæ, & est illa qua deletur & destruitur aliqua entitas creata. Et ista est duplex. Quædam est annullatiua simpliciter & totaliter, & est illa qua res sic deletur quod ex ea nihil rema-

net, vt quando deletur & destruitur gratia totaliter. Et hoc fit quando quis peccat mortaliter. Alia est deletio annullatiua partialiter, & est illa qua aliquid annihilatur, sic tamen quod aliqua pars eius remanet, vt fit in morte animalis. Character quoque non deletur per deletionem, quando quis peccat, licet deleat gratiam, vnde & non deletur per deletionem acceptionis diuinæ quia potest stare cum peccato, nec potest deleri per deletionem iniquitatis peruerse, nec est delebilis per deletionem entitatis creatæ ab aliquo ente naturali. Sed character de potentia Dei increata est delebilis, vt olim dicebat: Delebo omnem substantiam quam creavi à facie terræ, sed character est entitas indelebilis de potentia Dei ordinata, quia sic ordinauit.

DELICIAE dicuntur oblectamenta, & quæ nobis sunt voluptati: Deliciae verò paradisi spiritualis, sunt gratia & virtutes. Gabr. di. 4. q. vnica li. 2. Et illud Psal. Deliciae meæ esse cum filijs hominum, intelligitur (vt scribit Gerson parte 3. super cantica canticorum) non formaliter sed causaliter, quia facit effectualiter delectari, vt est illud: Lætabitur Dominus in operibus suis.

DELINQVERE est peccare vel omittere, quæ quisquam facere debet. Vel vt scribit Paulus Cortesius eloquentissimus Theologus lib. 2. Sententiarum dist. 3. delinquere nihil aliud esse quam ab amissis declinare actus sui. Nam si vel ex rerum natura, vel ex moralium aut artificiorum ratione peccatum elicitur, id solum à recto non torquetur, cuius est formula ipsa agentis virtus. Diuinæ autem mentis voluntas sola est amissis actus sui, nullisq; superioribus finibus circumscribitur. At cæterorum quorumcunq; voluntas nullam actus sui formulam assequitur, nisi quatenus in rectum ab vniuersitatis parente dirigatur. Ex quo quidem assumitur Deum delinquere non posse, cætera autem delinquere posse conditionis naturæ suo modo, quo constituto probatur cœlicum genus peccare potuisse, hoc est Angelos per superbiam, scilicet. Et à delinquere venit delictum, quod idè est quod peccatum. Et licet omne delictum dicatur magnum (vt scribit Iacobus de Valentia in Psal. 18.) in quantum contra Deum committitur, tamen peccatum finalis impænitentie

tentia & obstinationis dicitur maximum, eo quod post mortem non potest per poenitentiam deleri, quia non amplius est locus nec tempus poenitentiae. Dicitur autem delictum quasi derelictum. Est enim boni desertio.

DEMERITVM vt habet Rich. di. vlti. lib. 4. circa textum & lib. 2. dist. 7. dicitur culpa pro qua secundum decretum diuini iudicii infligi debet à iudice poena peccati.

DAEMON secundum Guil. Scoti imitatore lib. 2. sent. dist. 5. solet capi tripliciter. Vno modo idem est quod sciens, vnde in Latino interpretatur peritus vel sciens. Inde mali spiritus vocantur cacodæmones, id est malum scientes. Sed boni Angeli dicuntur eudæmones. Vel (vt alij dicunt) calodæmones, id est bonum scientes. Nam καλός Græcè Latine dicitur bonum, siue pulchrum siue honestum. Hinc Act. 17. Atheniensis dist. de Paulo quod nouorum daemoniorum videretur annunciator esse, id est nouarum sententiarum, vt patet ex textu sequenti. Dixerunt enim eidem. Noua in fens auribus nostris, ita quod daemonium idem sit quod scientia, & daemon idem quod sciens. Secundo modo dæmones dicuntur apud Platonem quidam spiritus naturæ subtilis aeræ miræ cognoscibilitatis siue bonus siue malus. Tertio principaliter dæmon accipitur in Theologia pro Angelo apostata per peccatum obstinato. Et est inuentum hoc nomen ex lingua Syriaca, scilicet dæmon, quasi dimon à diuitijs & mammon. quippe in illa lingua diues dicitur: Dum igitur Angelus malus sine merito voluit habere diuitias beatitudinis & diuinæ æqualitatis, rectè dæmon nuncupatus est. Si ne per contrarium diues ironice loquendo, id est pauperrimus seu miserrimus. Hic omnibus nocere studet. Vnde Aug. 8. de ciui. Dei dicit. Certum est dæmones esse spiritus nocendi cupidissimos, scilicet hominibus in anima & corpore. & à iustitia penitus alienos, superbia tumidos, inuidientia liuidos fallacia callidos, &c. Vnde Dei iustitia digni sunt poena. Concordat Paulus Cortesius lib. 2. suarum sententiarum dist. 3. cum ait: Dæmonum genus est natura noxium, inuidiæ felle luridum, in fallendo vafum ac infidiosum, vericulum generis humani. Ideoque in hominum corpora obrepere, ac vltro citroque vexando con-

curfare, suapte natura possunt, nec eorum quidem appulsus animantium genus vllū expers videri potest nisi sit coelesti sera adiutus præclusus. Vnde Gerson par. 1. tract. de erroribus circa artem magicam & articulis reprobatis ait. Tradit vera fides quod dæmones nequam sunt spiritus, humanæ naturæ hostes acerrimi, scruissimi, astutissimi, quorum violentiam improbiſſimamque tyrannidem, si non compeſceret & frenaret diuina bonitas, de hominibus actum esset quod ipsi funditus deperirent. Iob. 41. Non est potestas super terram quæ comparatur ei, attamen suus conatus omnino vanus est, nisi pro quanto permiserit Deus. Permittit autem Deus propter obstinationem damnationem vel ad peccantium purgationem & punitionem, vel ad fidelium probationem & exercitationem, vel ad gloriæ Dei manifestationem. Et hoc latius declarat Gerson. Accedit eidem quod haud quoque (vt ait Cortesius) est eorum naturæ negatum quin possint corporum incrementa arripere, in variaque figurarum genera transferri, quo calidius improvida hominum ingenia lacescant, vt sæpe in duorum pugilata contigisse legimus, qui olfactu aduentantium præſtigias agnouerunt. Hæc Cortesius dist. 3. libr. 2.

DE DAEMONE succubo & incubo, vnde dæmon (vt scriptis prodidit Gabr. distinct. 8. quæst. 1. art. 3. lib. 2.) potest alicui succumbendo in assumpto corpore in specie mulieris alicuius semen recipere & seruare illud in sua naturali qualitate conuenienti naturali generationi, quousque transfundat illud in matricem alicuius sceminae ipsi incubando. Et per hunc modum sceminas imprægnare, vbi nihil facit nisi quod primo recipit semen à viro, ei in specie sceminae incumbendo, & postea mouet illud localiter transfundendo in scemine matricem ei incubando. Et sic si semen illud receptum & transfusum non amittit suam vim naturalem & qualitatem conuenientem, potest per ipsum fieri conceptio & generatio, ac si primo de viro (à cuius corpore decisum est) immediate transfusum fuisset in sceminam illam. De hoc B. Aug. 1. de ciui. c. 33. dicit: quoniam creberrima fama est, multique se expertos vel ab eis qui experti essent, de quorum fide dubitandum non esset, audisse confirmant, Siluanos atque

Faunos

Faunos (quos vulgo incubos vocant) improbes sæpè extitisse mulieribus, & earum appetisse & peregisse concubitum, & quosdam dæmones quos dufios galli nuncupant, assidue hanc immundiciam & tentare & efficere plures talesque asseuerant, vt hoc negare impudentiæ videatur. Hæc ille: Et hoc modo attribuitur angelo, non quidem bono (absit enim vt tam vilibus se immisceat) sed malo, generare non quidē de sua substantia generet, sed quia constituendo se primo succubum, deinde incubum, semen receptum transfundit. Nec dæmon sic pater est pueri geniti, sed vir à quo decisum est illud semen, & à dæmone succubo receptum. Et ita intelligenda sunt quæ de incubis & succubis in historijs & sanctorum legendis leguntur. Gabriel.

DENARIUS substantiæ genus est monetæ argenteæ quod denas libras æris valeret. Accipitur modo pro nummo, & in sacra scriptura quandoque accipitur pro felicitate æterna. Vnde dicitur Matth. 20. Acciperunt autem ipsi singulos denarios. Quod verum est (inquit Scotus dist. vlti. q. 6. li. 4.) & exponitur de vita æterna, quam quilibet accipit. Aliter expono dicit Scotus quod ille denarius est essentia diuina, quæ est idē obiectum omnium beatorum, & datur omnibus sub æquali ratione, quia infinita ex parte obiecti.

DENOMINARE est nomen alicuius habere vel nominare. Et res quandoque denominatur à re positiua quam habet, vt ab anima rationali rationalis, ab albedine albus à gratia gratus (vt scribit Gabriel dist. 34. q. vnica ar. 1. lib. 2.) Aliquando à re aliqua qua caret, vt cæcus à carentia visus, iniustus à carentia iustitiæ. Et secundum hoc aliquæ denominationes dicuntur positiuæ aliquæ priuatiuæ, vel negatiuæ primarum denominationum abstracta supponunt pro aliqua re seu entitate, vel pro pluribus rebus, secundarum verò abstracta, non supponunt pro re aliqua, sed important carentiam rei, vt tenebra non supponit pro aliqua re, sed dicit absentiam lucis. Et propositiones affirmatiuæ de talibus abstractis, vt verè sunt accipiendæ sunt negatiuæ, vt si dicimus. Assunt tenebræ accipiendæ est pro illa, non adest lux. Cæcitas inest oculo, id est, oculus caret seu nō habet visum.

Et cum dicitur malum esse in re aliqua, nō aliud significat nisi quod aliquod bonum nō habet, quod habere debet. Et ita omnes affirmatiuæ in negatiuas sunt resoluendæ. Hæc Gregorius de Arimino in distinct. 34. lib. 2. Similia habentur in de Ciuit. Dei, li. 11. cap. 10. de tenebra. Item lib. 14. ca. 11. de malo. & lib. 11. cap. 22. de malo. Vide ibi & Gabrielem vbi supra.

DEPENDERE ab alio essentialiter intelligitur vno modo simpliciter & absolutè (vt habet Gabriel distinct. 2. quæst. 10. lib. 1.) Et Dominus Cardinalis Cameracen. q. 3. artic. 3. ferè in fine libri primi, quia, scilicet sine illo non posset esse vel conseruari alijs quibuscunque positis. Et sic nihil essentialiter dependet nisi à solo Deo. Vnde idem Gabriel distinct. 2. quæst. 1. lib. 2. tam Angeli quàm substantiæ corruptibiles æqualiter dependent à Deo tanquam à causa conseruante. Alio modo secundum quid, quia, scilicet de facto ponitur in esse & conseruatur ab illo, & sine illo non fieret, nec naturaliter fieri posset, licet bene absolutè. Et sic aliquid essentialiter dependet à causa creata, quia secundum cursum naturæ causatur & conseruatur ab illa. Dominus Præpositus Gabriel in 1. vbi supra, qui paulò antè dicit, quod secundum fidem omnis causa creata non solum in essendo, sed etiā in causando essentialiter dependet à Deo, & Deus à nulla causa dependet essentialiter causando. Item secundum fidem simpliciter & absolutè nihil essentialiter dependet ab aliqua causa creata, siue in causari, siue in esse: hæc sunt de mente Domini Cardinalis Cameracen. & aliorum. Dependit verò accidentaliter, quia dependet accidens à substantia vel à subiecto suo: sicut color dependet à pariete cui inhaeret, & album à subiecto, &c.

DEPOSITIO, vt est pœna canonica est maxima (vt scribit Scotus dist. 15. quæst. 1. li. 4.) quia totalis amotio à statu clericali. Et si degradatio sit amotio ab omni gradu clericali, tunc idem est depositio & degradatio. Si autem degradatio sit depositio tantum à determinato gradu, reseruato tamē gradu alio, sicut à sacerdotij gradu, remanet gradus clericalis, tunc degradatio est quædam partialis pœna respectu depositionis. Amouetur autem à statu & gradu clericali,

ricali, non quod character ordinis sibi tollatur, nec per consequens ordines suscepti, sed tollitur licentia exercendi actum cuiuslibet ordinis. Et etiā privilegium illud quod competit ordinatis: unde talis traditur curiæ seculari, ita quod & quantum ad actus Ecclesiasticos & tutelam personarum Ecclesiasticarum, quantum ad forum totaliter excluditur de numero Ecclesiasticarum personarum. Et ista pœna nunquam à iure, sed præcise infligenda est à Iudice. Forma autem secundum quam infligenda est, habetur extra de pœnis. Degradatio est hodie, in sexto libro. Causæ autem propter quam infligenda est, sunt peccata enormia, ut puta hæresis, schisma, reuelatio confessionis. De primo extra de hærese, ad abolendam. De secundo extra de schismaticis, abscondendos in sexto libro. De tertio extra de pœn. & remis. Omnis utriusque sexus. Ista autem pœna, ut idem Scotus dicit, non remittitur nisi per restitutionem integram, ab eo, qui potest restituere, qui ponitur solus Papa, quamvis legitime depositus non legatur postea restitutus.

DEPOSITUM est, quod custodiendum alicui datum est. Differt autem à mutuo, quia depositum datur ad utilitatem dantis, sed mutuum ad utilitatem accipientis. Beatus Thomas 2. 2. quæst. 62. arti. 6. unde depositarius.

DEPOSITARIUS (vi habet Gabriel distinctione 15. quæst. 10. artic. dubio. 9. libro. 4.) est cui res mobilis seu potens se mouere traditur ad custodiendum. Nam in rebus immobilibus depositio locum non habet, nisi forte ubi à pluribus res quæ est in controuersia pro sequestre deponitur, ut in gloss. capit. bona fides, de deposito. Et quandoque in deposito dominium non transfertur, sed remanet apud depositorem: similiter & facultas utendi deposito. Ideo cum repetitur depositum, reddendum est. Et depositarius non potest uti re deposita, aliàs furtum committeret, ut dicit Angelus in summa Depositum. §. 12. allegans. l. qui furtum. ff. de condi. furti. Sed excipiuntur duo casus. Primo si pecunia non obfignata deponitur. Secundus dum depositarius præsumit deponentem permittitur. Et lex depositi comprehenditur in

cap. allegato Bonafides. & est Greg. 9. ubi dicitur: Bona fides abesse præsumitur, si rebus tuis saluis existentibus, depositas amisisti. De culpa quoque teneris, si teipsum deposito obtulisti: vel si aliquid pro custodia recepisses. Ex quo habetur quod depositarius tenetur facere diligentiam in custodia depositi, quam communiter homines facere solent in suis: quam si non faceret & depositum perderetur, tenetur ad damni restaurationem deponenti. Vide latius Gabrielem ubi supra. Et depositarius semper tenetur restituere depositum depositori petenti, nisi deponens esset furiosus, tunc nec gladius depositus est reddendus. Et nisi deponens post depositum fuerit deportatus & bona eius publicata, tunc enim deferendum est in publicum. Et nisi fur deponens furtum, tunc dominus rei præponendus est. Et quando fur deposuit apud dominum cui furripuit, in his casibus non tenetur reddere. Extra hos casus, qui non reddit depositum dum petitur, committit furtum, & condemnatus suo nomine efficitur infamis, ut in l. furti. §. Si quis alieno. ff. de his qui notam. infra. Idem sentit Angelus.

DESIDERARE idem quod cupere. Ponit autem Iacobus de Valentia in Psalm. Beati immaculati, differentiam inter cupere & desiderare. Nam cupere est finem appetere, sed desiderare est conatū apponere per ea quæ sunt ad finem. Unde attritus cupit felicitatem, & non peruenire ad pœnas debitas ex peccato, sed non vult dimittere illud quod inducit peccatum, scilicet rem ablatam, aut mulierem aut vindictam, & sic non facit pœnitentiam, per quam debet consequi finem primò cupitum: & sic talis cupit desiderare, sed impeditur conatus eius per passionem. Hæc Valentia. Et secundum eundem illa habent se per ordinem, scilicet desiderare, esurire, siue petere & facere. Unde desiderare id est quod aliquid cupere vel appetere. Sed esurire vel sitire, idem est quod cum toto affectu & conatu talem rem desiderare, id est cum tali desiderio ad consequendam rem desideratā totum conatū apponere. Facere autem est rem desideratā per effectū adimplere. Vide latius ibi Episcopum Christopolitanum. Et aliquid dicitur desiderare tripliciter.

Q De

De quo vide supra in dictione Appetere.
DESIDERIUM (vt scribit B. Tho. 2. 2. sen. d. 26. q. 1. arti. 1.) est motus appetitus in amabile, & inchoatio amoris. Et differt ab amore, quia desiderium est de bono non habito: sed amor est de bono absolute. Idem Tho. par. 1. q. 20. art. 1. Est & desiderium quiescendum cum Christo. Et hoc potest venire ex duplici causa, vt habet S. Bonau. di. 29. lib. 3. in dub. liter. Vel propter tedium malorum presentium, vel propter contemptum terrenorum & abundantem prægustationem celestium. Primo modo est si gnū imperfectionis non perfectionis, quia sic recusat laborare. Secundo modo est signum perfectionis, quia non recusat laborare: sed spiritus tanto amoris desiderio stringitur, quod vix potest inter se & Deum interpositionem corporalem parietis sustinere. Vnde hoc signū est quod amat Deum perfecte.
DESIDERIUM EFFICAX (vt scribit Occam in suo. 3. q. 8.) est quo aliquis statim ostēso sibi per fidem quod si vitio Dei per quam Deus habetur est sibi conferenda propter merita, statim elicit actum meritorium si potest. Concordat Dominus Card. Came. q. vnica, li. 3. senten. Vnde secundum eū duplex est desiderium. Vnū est respectu possibiliū, quando aliquis efficaciter desiderat aliquid tantum possibile haberi ab eo, & illud non est in desperantibus. Aliud est respectu impossibiliū, scilicet quando aliquis desiderat aliquid, & credit illud sibi esse impossibile: & illud potest esse in desperantibus. Vnde actus spei est desiderium efficax quo quis statim ostēso per fidem, quod beatitudo est sibi conferenda propter merita, statim elicit actum desiderij meritorium, qui non potest esse in desperantibus. Hec Card. Est præterea desiderium sanctū & desiderium aridum, quo quis nunc subito desectitur, nunc ad theatra, nunc ad spectacula, nunc huc, nunc illuc. De quo legito Gersonem parte. 3. de mendicitate spirituali parte 1.

DESPERATIO est qua quis diffidit se consequi posse quod sperandum est: vel quando ex falsa estimatione propter peccata quæ fecit, vel bona quæ omisit, desperat de Dei misericordia, credens Deū nolle vel non posse sibi parcere vel in gratiam recipere. Et sicut B. Tho. non importat solum priuationem spei, sed recessum a re desiderata propter impossibilitatem existimatam. Et potest

desperatio capi dupliciter, vt scribit Dñs Car. Came. q. 12. ar. 3. lib. 1. Vno modo improprie pro firma credulitate, qua quis credit se esse danandum, vel diffidit se esse saluandum. Alio modo proprie pro firma credulitate qua quis credit, quod si faciat quod in se est pro statu viæ ad habendum beatitudinem, adhuc non habebit eū. Vnde talis actus est directe oppositus actui spei, & non primus. Et vt idem vult propter nullum signum extrinsecum a quocunque factum potest viator de cōmuni lege obligari ad credendum se damnandum, sed debet semper indubitanter sperare, quod si faciat quæ sunt legis Christi, saluabitur, & ad hoc debet laborare & diuinū auxilium implorare, &c. Nemo ergo desperare debet de Dei misericordia, quantumcunque etiam grauitur & innumerabiliter peccauerit, sed toto corde (vt scribit Gers. par. 3. tract. pro deuotis simplicibus) doleat, quia tam dulcissimū Dominū inhonorauit propter sua peccata, & in futurum cauere proponat, & sic dubitare non habet, quin diuina pietas secum misericordiam faciat. Vide latius ibi Gers. magnum conscientie consolatorem. Vnde Iacobi, li. 6. diuin. insti. c. 24. ait: Nec tamen deficiat aliquis aut de se desperet, si aut cupiditate victus, aut libidine impulsus, aut errore deceptus, aut vi coactus, ad iniustitiæ viam lapsus est. Potest enim reduci ac liberari si eū peniteat actorum, & ad meliora conuersus, satis Deo faciat. Non autem omnis desperatio est peccatum in spiritum sanctū, vt scriptis reliquit Gab. di. 43. q. vnica, li. 2. & S. Bona. eadem di. Non enim illa quæ veniunt ex pusillanimitate, sed illa quæ oriuntur ex certa & diffinita malicia in qua vult vitam finire & præferens iniquitatem suam diuinæ misericordie, contemnens misericordiam Dei, sed quod dicit Sapiens. Impius cum in profundum venerit, contemnit, quando tanta profunditate malicie absorbetur, vt non velit Dei misericordiam sibi subuenire, secundum quod fecit Cain, qui dixit: Ecce a facie tua eiecisti me hodie, & maior est iniquitas mea, &c. Vnde tales desperatissimi homines frequenter sibi ipsi mortem consciscunt vel inferunt.

DETRACTIO est denigratio alienæ fame per occulta verba secundum B. Tho. 2. 2. q. 73. ar. 4. **DETRACTIO** est seminatio mali occulte in

pro.

proximi iniuriam. Et differt à cōtumelia, quia contumeliosus per aperta dicta intēdit honori derogare. DetraCTOR verò in absentia proximi eius famā lædit. Tho. DetraCTOR, vt dicit Gerf. in reg. moral. est diminutio famæ alterius occulta, &c. De hac non parum multa habes apud Anto. part. 2. tit. 8. c. 3. summæ. Et Gerf. de ea in multis locis scribit & aliàs.

DEUOTIO est motus mentis in Deum, vt dicit Sco. qu. 20. quodlibet. S. Tho. 2. 2. q. 82. ar. 3. & 4. & Astaxanus in sum. li. 5. ti. 27. De uotio est quidam actus voluntatis ad hoc quod homo se tradit diuino obsequio: vel deuotio est voluntas prompta faciendi, quod ad Dei seruitium pertinet, secundum B. Tho. 2. 2. q. 82. art. 1. Dicitur autem deuotio à vouco, quod est aliquid Deo sanctè promitto. Vnde & huius promissio votum dicitur. Deuotio secundum Doct. nominatim Hugonem in suo de oratione: vt & refert Gerf. tract. 7. super Cant. Maria, est eleuatio mentis in Deum per pium & humilem affectum fide, spe, & charitate, subnixum, & mens deuota est in incipientibus, deuotior in proficientibus, deuotissima in perfectis. Collectio autem mentis per deuotionem nihil aliud est quàm eleuatio. Non enim potest mentis eleuatio fieri ad Deum per pium & humilem affectum, quin colligatur ad vnitatem, in qua vnione tradit diuinus Dionysius mysterium consistere Theosophiæ Christianorum, &c. Et de deuotione multa Gerf. in multis suorum operum tractatibus. Et deuotus dicitur qui eleuat mentem in Deum, vt supra. Dicitur & religiosus, qui vult paupertatem, obedientiam & castitatem. A quo deuotè, id est piè. Vnde deuotè communicare is dicitur, (vt scribit Palud. di. 12. q. 1. li. 4.) qui conatur omnē distractionē & euagationē mentis expellere & non deliberatè eam tenet.

DEVS. Iste terminus Deus, sex modis capitur, sicut notat Stephan. Brulef. in prolog. 1. scilicet & S. Bona. di. 4. q. 3. li. 1. ponit triplicem acceptionem. Primo modo nuncupatiue vel abusiue, vt in Psal. 95 Omnes dii Gentium deïmonia. Et Apost. 1. ad Corinth. 8. Si quidem dii multi, & domini multi Secundo accipitur adoptiue, vt in Psal. 81. Ego dixi dii estis, & filij excelsi omnes. Sic quilibet electus dicitur hoc modo filius Dei

per adoptionem. Tercio significatiue pro hominibus in dignitate existentibus, vt Exod. 32. Dijs non detrahas, id est Prælati. Et Exo. 21. Offerat eum Dominus Dijs. Quarto modo potestatiue. Vnde Dominus ad Moysen Exod. 7. Ecce constitui te Deum Pharaonis, hoc est potestatem dedi contra ariolos & deos Pharaonis. Quinto modo sollicitudinaliter, vt Apost. ad Philip. 3. Quorum deus venter. Tales enim tantam de ventre habent sollicitudinem, vt obliuiscantur Dei. Sexto capitur essentialiter, siue naturaliter, vt sic: Deus est pater, & filius, & spiritus sanctus, vt dicit S. Augu. in ser. quodā de Martyrib. Quis est Deus? respondit, pater & filius & spiritus sanctus: hoc modo accipitur quādoque personaliter quādoque essentialiter, & hoc valde attendendum est (inquit Iaco. de Valen. trac. 3. reg. i. prolo. in Psalteriū) in legendis & exponendis sacris scripturis, quādo est actus essentialis, & quādo personalis, habet namque diuersam suppositionē terminus Deus in sacra scriptura, vt scribit Brulef. dist. 6. q. 2. li. 3. Aliquando enim supponit pro persona diuina. Aliquando essentia diuina cōmuni tribus personis. Vnde Psal. Propterea vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ. Primū Deus supponit pro persona filij. Secundū Deus supponit pro persona patris. Et illud Exod. Audi Israel, quia Dominus Deus tuus vnus est, id est essentia diuina vnica est & indiuisibilis. Et Augu. in lib. de Trin. Deus est pater & filius. Et illud Gene. In principio creauit Deus cælum & terram: Deus stat essentialiter, eò quod creare est actus essentialis, & sic conuenit toti Trinitati, in quantum Deus. Item quādo dicitur Exo. 3. Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac: Deus ibi stat essentialiter. Sed quādo dicitur Psal. 2 Dominus dixit ad me: filius meus es tu, ego hodie genui te: Iy Deus stat personaliter, quia pro persona patris tantum, eò quod dicere & generare est actus personalis, & notio ipsius patris, & Iy ad me, stat pro persona filij ad quā loquitur pater. Prudens itaq; Lector (inquit Valeria) & fidelis attēdat tales locutiones quā sunt essentielles, & quādo personales &c. Et quia Pagani (vt idem scribit trac. 4. prologi in Psalter.) appellāt et Deos idola sua: ideo ad differētiā falsorū deorū multoties

in scriptura dicitur: Deus exercituum, Deus
cœli, & Deus Israel, ad denotandum quod iste
solus est verus Deus, & dii Gentium sunt
dæmonia, &c. Item in ista propositione:
Deus genuit Deum, & Deus est homo:
Deus non supponit pro natura diuina, ait
Brulef. sed pro persona, quia ista: deitas
genuit, vel est homo, est hæretica, &c.

DEVS, vt quidam purant, dictus est à dando,
quia omnia dat quicquid commodum
est eis. Vel dicitur eo quod nihil desit, vel à
deus. Theos quod Deum significat, vel ἀπο
τοῦ θεωῦ, quod est video & speculor, quia p
omnia per uigil contemplatur & uidet, vel
ἀπο τοῦ φοβέσθαι, id est timere, quod mortali
bus sit timendus. Et Deus propriè diffini
tionem non habet, & quid sit Deus, scire
non possumus, ait sanctus Thomas 1. par
te, quæst. 1. artic. 7. dantur tamen de eo de
scriptiones. Vnde Occam quod li. 1. quæ. 1.
Deus est ens omni alio perfectius, vel quo
nihil est perfectius. Et quamuis Deus non
sit propriè diffinibilis, est tamen descripti
bilis, vt uult Brulef. Et ad describendum
Deum (vt ait Dominus Cardinalis Came
racen. quæ. 3. artic. 3. lib. 1. sen.) non opor
tet omnes conditiones & proprietates in
cludere in eius diffinitione, quia hoc no
bis foret impossibile, ideo dicunt aliqui
quod sufficit omnes vel plures, vel aliquas
earum de ipso notiores, & sibi soli competen
tes in eius descriptione ponere, & inde est
quod eius dantur diffinitiones diuersæ à
diuersis, vt patet in libris sanctorum & docto
rum. Et secundum eundem ad conuenienter de
scribendum Deum, ponit hanc regulam, quod
Deus debet describi per illud quod com
muniter conceditur Deo conuenire ab om
nibus, qui concedunt Deum esse, vt dicendo,
quod Deus est ens summe bonum & perfe
ctissimum in entibus. Et sicut superlatius
potest dupliciter exponi affirmatiue & ne
gatiue: sic iste terminus: Deus potest habe
re duplicem descriptionem. Prima est quod
Deus est ens omni alio à se melius & perfe
ctius. Secunda est quod Deus est ens, quo
nihil est melius vel perfectius. Hæc Aliac.
Vel Deus est ens perfectissimum. Et Anselm.
Deus est quo maius excogitari non potest, &c.
Vnde quicquid perfectionis est, Deo attri
bendum est. Hinc maxima apud Theologos
est. Omnis entitas perfectionem dicens est at

tribuenda Deo in summo sicut simplicitas.
Omnis autem entitas importans imperfec
tionem remouenda est à Deo. Et cum Aug.
di. 3. de tri. cap. 3. quod omne quod dicitur
de Deo, dicitur secundum substantiam vel
respectiue, & nihil secundum accidens. Di
cendum quod ibi loquitur de illis prædica
tis, quæ conueniunt Deo secundum natu
ram diuinam, & eius intrinsecam, & non re
spectu creaturæ extra, quia quædam ex tẽ
pore dicuntur de Deo secundum acciden
s, id est contingenter, vt Dominus, creator,
refugium, & similia, quæ contingenter dicun
tur de Deo, non propter mutationem Dei,
sed creaturæ, vt docet Magist. di. 30. lib. 1. &
habet hoc Gab. di. 7. q. vnica ar. 3. dub. 4. in
fi. li. 3. sen. Item secundum Catholicam veritatem
(vt scribit S. Bona. di. 7. q. 1. ar. 1. li. 3.) absque
dubio necesse est concedere hominem esse
Deum, & Deum hominem, pro eo quod
duæ naturæ ibi vnite sunt in vnâ perso
nam: quæ autem in vno supposito vniuntur,
necessario de se inuicem prædicantur, si acci
piantur concretè propter illam maximam
qua dicitur: Quæcumque vni & eide sunt ea
dẽ, inter se sunt eadẽ, vide Gab. dub. vbi su
& dub. 1. Item cum dicitur: Deus est homo
vno modo est sensus, id est factum est vt Deus
esset homo, & hoc quidem fuit in tempo
re incarnationis, & est sensus verus, vel in
telligit Deus factus est homo, id est Deus
est homo: qui quidem factus est siue pro
ductus, & hoc quidem verum est. Vide latius
Bona. q. 2. 5. vbi sup. & Gab. ar. 2. conclus. 5.
vbi supra. In opere autem incarnationis
factum est, vt Deus sit homo, non secundum
aliquam transmutationem factam in eo,
sed secundum transmutationem factam in
altero extremo S. Bonauent.

DEVS propter diuersos effectus diuersa for
titur vocabula (vt dicit Magister distinct.
35. libr. 1. Et Gabriel post eum refert, libro
primo, distinct. 2. quæstio. 1. dubio. 4. qua
muis in Deo nulla sit diuersitas, vel muta
tio, sed solum in factura siue creatura: sic
dicitur prædestinare aliquem, & præscire
alium quia vult illi dare gloriam, hunc ve
ro damnare. Sic conceditur. Deus intelli
git malum, & non admittitur: Deus vult ma
lum, quia in illa, Deus vult malum importa
tur Deum aliquid facere contra prohibitio
nem. Sed illa, intelligit malum, importatur.
Deum

Deum permittere malū fieri. Et Deum naturaliter velle est ipsum rem aliquā necessario in esse ponere, seu producere, sed constat quod Deus contingenter producit ad extra, & non necessario: intelligit aut naturaliter quicquid intelligit, quia quicquid intelligit necessario est, vel in esse reali vel in esse obiectiuo. Iam Gabr. ubi supra. Deum autē diuersa sortiri nomina habet S. Bonauent. in breuiloquio, & post eum scribit Gerson in centilogio de conceptibus partitione 4. Dicitur enim lux; ut est ratio cognoscendi omnia. Dicitur speculū, ut ratio cognoscendi visā, & approbata. Dicitur exemplar, ut est ratio cognoscendi prae-disposita. Dicitur liber vitæ, ut est ratio cognoscendi prae-destinara & approbata. Est igitur liber vitæ respectu rerum redeuntium. Exemplar, ut existentium. Speculum, ut euntium. Lux respectu omnium. Et ad exemplar spectat idea, verbum, ars, & ratio. Idea secundū actum praeuidendi. Verbum secundum actum proponendi. Ars secundum actum prosequendi. Ratio secundum actum perficiendi, quia superaddit rationem finis vel intentionem. Cognoscit insuper cōtingentia infallibiliter, mutabilia immutabiliter, futura praesentialiter, temporalia eternaliter, quia per seipsum essentialiter. Dicitur & Deus Leo, propter fortitudinem, lapis propter durabilitatem, agnus propter mansuetudinem, Sol propter illustrationem, & ita de reliquis, ut idem habet Gerson de simplificatione & mundificatione cordis notula. 7. quæ non secundum essentialiam, sed per solam attributionem, & per analogicam similitudinem de Deo loquimur. Sed speciale nomen ab esse sumitur, ut inquit Gerson tra. de illuminatione cordis nomen dicit: illud nomen est ens simpliciter, vel ens purum, vel ens vniuersaliter perfectum, vel ens quo maius nequit intelligi, & tale est solus Deus, quo non est maius nomen sanctificandum in seculis, dicente Deo: Ego sum qui sum, &c. Et de nominibus Dei, vide in dictione Nomen infra.

DEVS ET DEITAS habent se ut concretum & abstractum. Deus ratione sui modi significandi supponit pro supposito siue persona. Ita quod si suppositum in diuinis realiter differret à deitate siue es-

sentia diuina, sicut suppositum verbi realiter differret à natura humana assumpta non supponeret pro essentia secundum proprietatem sermonis. Quia verò essentia diuina, & persona non distinguuntur realiter sed formaliter & sunt vnum: ideo ex usu loquendi supponit pro supposito, & etiam pro natura diuina respectu cuiuslibet prædicati, potentis conuenire tā naturæ quā supposito, ita ut loco eius potest poni tam nomen naturæ quā suppositi. Quando autem Deus ponitur respectu termini vel prædicati essentialis supponit pro essentia. Sed quando respectu termini vel prædicati notionalis supponit pro persona. Et hoc intelligitur quando ponitur respectu termini præcisæ supponentis pro supposito, vel essentia, & hoc rationabiliter. Tum propter identitatem naturæ diuinæ & suppositi. Tum etiam propter hæreticos, ne si Deus præcisè supponeret pro supposito multæ propositiones essent concedendæ, quæ per astutiam hæreticorum simplicibus propositæ essent occasio errandi & credendi pluralitatem deorum ac diuinæ essentialitatis. Vnde & sanctus Bonauentura distinct. 4. quæst. 4. in fine libr. 1. dicit quod nomen Deus habet naturam termini communis & termini discreti. Termini communis propter pluralitatem suppositorum. Termini discreti, quia ratione formæ non multiplicabilis, vel ratione vnius essentialitatis, & hoc supra patet. Et nota (ut scribit Gabriel. 4. quæst. 1. articulo 1. libr. 1. quando Deus ponitur cum signo alietatis aut importante pluralitatem supponit essentialiter. Et hoc ne si concederetur quod pater est alius Deus à filio, simplices putarent esse plures deos. Cauent enim Doctores ne detur occasio errandi simplicibus, quo credant esse plures deos essentialiter distinctos, quo modo errant idolatræ. Et ideo illæ negantur: Deus genuit aliū Deū, pater & filius & spiritus sanctus sunt tres dii, quamuis concedatur, quod persona diuina genuit aliam diuinā. Similiter pater & filius & spiritus sanctus sunt tres personæ. Similiter illa conceditur: Filius est alia persona à persona patris, & non illa: Filius est alius Deus à Deo patre. Cuius ratio, quia persona suppositū supponit tñ pro persona, & nunq̃ pro essentia, qui nō prædicatur nisi.

nisi de illo de quo formaliter prædicatur. Deus autem ex usu supponit tam personaliter, id est pro persona, quā essentialiter pro essentia, ut supra dictū est. Et hæc propositio: Deus genuit Deū fm sermonis proprietate est concedenda, ut etiā vult Magister, & ratione probat Gabriel ar. 2. vbi supra. Sed fm vsum sanctorum non est concedenda ista: Deus non generat Deum, patet, quia valet illa: Nihil qd est Deus generat Deum, quæ est falsa. Verū de rigore verborū videtur concedenda, quia Deus de rigore verborum non distribuitur: & cū supponit pro quolibet supposito in diuinis, valebit illam. Aliquod suppositum diuinum non generat, quæ est vera, quia filius non generat. Nec illæ sunt cōtradiCTORIÆ: Deus generat Deum: Deus non generat Deū, quia in neutra subiectum plenē distribuitur, nec plenē singularizatur. Gabriel. Et pater de se genuit alterum se, id est ut exponit Magister, a se non vtiq; alterū Deum, sed alteram personam, vel genuit se alterum, id est genuit alterum, qui hoc est quod ipse. Item illa conceditur: Deus est pater & filius & spiritus sanctus, quia Deus hic supponit pro essentia diuina, quæ est trēs personæ: ergo & Deus est trēs personæ. Gabr. q. 2. vbi sup. Vide & de hoc S. Bonat. dist. 4. q. 1. lib. 1. Item illæ propositiones: Deus sperat, Deus creat, non sunt eodem modo veræ: nam Deus in prima supponit notionaliter, in secunda verō essentialiter, &c.

DEVS, ET C. In Deo nihil est realiter nisi essentia, relatio, & persona, ex essentia & relatione constituta, & constitutum ex essentia & spiratione actiua: & hæc omnia identificantur essentia: ideo nulla in Deo distinguuntur essentialiter, quia omnia quæ in Deo sunt, sunt vna & indiuisibilis & simplicissima essentia, ut habet Gabriel q. 2. Prologi, & alijs dist. 2. li. 1. Relationes verō oppositæ distinguuntur realiter inter se & non ab essentia. Vide latius Gabr. vbi sup. Et in diuinis non est distinctio rationis. Omnia enim quæ ibi sunt, res & summa res sunt. Res autem non distinguitur à re ratione, ut alijs fufius dicitur.

DEVS prout est subiectū, accipitur aggregatiuē, ut est primum subiectū Theologiæ. Et Deus sub ratione deitatis est primū subiectū Theologiæ pfectione respectu creatu-

rarū, sed respectu personarū etiā est aliquā proprietate primū. Sic Christus potest poni subiectū primū proprietate continet, quia cōtinet naturā diuinā & creatā. Similiter res & signa possunt poni subiectū propter proprietatē cōmunitatis, quia quæcūque tractatur in Theologia, sunt res vel signa. Sed Deus sub ratione redemptoris vel ratione glorificatoris, nō est subiectū, quia illæ rationes nō sunt rationes subiecti, sed magis prædicati. Istæ. n. sunt ppositiones Theologicæ, Deus est redemptor, Deus est glorificator, vbi ratio redemptoris & glorificatoris respiciūt prædicatū & nō subiectū. Sed accipiēdo subiectū p re significata, p qua supponit subiectū sciētīe in aliqua parte Theologiæ: Deus sub ratione deitatis est subiectū in aliqua pater, in aliqua filius, in aliqua spiritus sanctus, in aliqua creatura, quia illud est subiectū pro quo supponit subiectū cōclusionis. Sed capiēdo subiectū p termino supponētē, sic Deus nec res aliqua extra animā quæ nō est, signū est subiectū Theologiæ, nec totalis, nec partialis. In diuersis autem partibus Theologiæ diuersa sunt subiecta, ut habet Gabr. q. 9. Prolo. De quo vide & infra in distinctione. Subiectū. Autē Deus sit in genere prædicamēti, cōsulito Gabr. di. 8. q. 1. li. 1. qui vult, quod nihil indignū aut imperfectū Deo attribuitur, cū in prædicamēto vel sub genere ponitur, cū nihil per hoc intelligatur, nisi qd Deus p aliquod nomen quod in prædicamēto ponit, significatur, & sic in multis prædicamētis pōt poni, quia per terminos horū significari potest, scilicet substantia spiritus, sapiēs, viuens, pater, filius, spiritus sanctus, creator, amatus, cognitus: etiā per abstracta deitas, entitas, essentia, vita, sapientia, paternitas, creatio, amatio, cognitio, &c. Sed illa res summa quæ est Deus, nō est in prædicamēto, quia res quædā est, quæ nec subiicitur, nec prædicatur, sed terminus Deus est in prædicamēto substantiæ: latius scribit Gab. vbi supra. Aliqui tamen aduersantur, & oppositum tenent, quā con trouerfiam in Logica scripsimus, &c.

DEVS UT EST RES, & non terminus, nihil operatur necessario ad extra, ut habet commune dictū Theologorū, sed nō agit sine creatura frequenter, ut habet Gab. di. 1. q. 1. artic. 3. libro quarto. Item Deus est vbique per

per essentiā, præsentiā & potentiam, vt pulchrè deducit Occam distin. 37. libr. primo, & aliās patet. Item omnia dicuntur esse in Deo obiectiue virtualiter & eminenter, secundum Magist. distin. 36. libr. 1. obiectiue, quia sunt obiecta cognita, virtualiter, quia sunt effectus producti: eminenter quia sunt minus perfecti, de hoc vide latius Gabr. dist. 14. q. vnica li. 3. Item in Deo longitudo est lōganimitatis, latitudo charitatis, sublimitas misericordiae, & profundum iustitiæ, siue sapientiæ, quantum ad Dei iudicia, vt scribit sanctus Bonauent. dist. 37. libr. 1. in dubijs literalibus, &c.

DEVS, ETC. Deum velle creaturā, est producere creaturam, secundū illud: Omnia quæcunque voluit fecit. Sed Deum intelligere creaturam, est Deum apprehendere creaturam, vt obiectum. De ratione autē obiecti non est vt sit. Et ideo licet intelligere, & velle Dei, idem importent in Deo, ipsam, scilicet diuinā essentiā, non tamen eodē modo connotant creaturam, quia intelligere connotat creaturam in esse obiecti uo possibili. Velle in esse actuali, vt patet Gabr. distin. 38. quæst. vnica, dub. 6. libr. 1.

DEVM DILIGERE aliquid à seipso, est ipsum illi bonum tribuere eo modo quo vult, scilicet nunc siue præsentialiter, si vult bonū tale nunc inesse, aut in futuro, si vult illud bonum in futuro dare. Gabr. distin. 32. q. vnica. arti. 1. lib. 3. & latius vide in dictione Diligere infra.

DEVS, ETC. Deum humiliare, potest intelligi dupliciter, vt scribit S. Bonaue. di. 1. art. 2. q. 1. li. 3. aut in se, aut in ratione sibi vniti. In se quidē cum sit omnino inuariabilis, nec potest humiliari, nec potest exaltari: Ratione autē sibi vniti potest humiliari ad maiore manifestationem suæ altitudinis, sicut potest infirmari ad maiorem manifestationē suæ fortitudinis. In hoc enim quod Deus carnem humilem, & infirmam assumpsit, superbissimum diabolus deiecit, & hominem humilem exaltauit, fortissimum aduersarium cōfregit, hominem infirmum stabiliuit. Et in hoc eminenter facta est manifestatio potentiae & sapientiæ. Si enim quod infirmum est Dei, potentius est omnibus hominibus: & quod stultum est Dei, sapientius est omnibus hominibus & etiam dæmonibus: planū est quod eius

potentia & sapientia superexcellūt omnia in infinitum. Et ideo si incarnationis opus in se non videatur facere ad diuinā manifestationis honorē, si tamen consideratur ad illud, ad quod est, facit elegantissimè: & ideo hæreticis & infidelibus cæcis velatū est sacramētū incarnationis, dicentes quod opus incarnationis faceret ad diuinā maiestatis ignominiam cū opposito faciat ad excellentissimā gloriam. Hæc S. Bonaue.

DEVS SABAO TH, id est exercituum Deus. Gabr. di. 11. q. vnica, lib. 2.

DEXTRA. Nomine dextræ tria intelligi possunt, secundum S. Tho. parte summæ 3. q. 58. Vno modo secundū Dama. gloria dextratis. Alio modo secundum Aug. beatitudo patris. Tertio modo secundū eundē iudiciaria potestas, nullo tamē modo dici potest, quod pater sedeat ad dextram filij vel spiritus sancti, quia filius & spiritus sanctus trahunt originem à patre. Sed spiritus sanctus, ppter potest dici sedere ad dextrā patris, vel filij secundū deitatem, licet secundum quandam appropriationem attribuat filio, cui appropriatur æqualitas, sicut dicit Aug. quod in patre est vnitas, in filio æqualitas, in spiritu sancto vnitas, æqualitatisque connexio. Et per dextram patris, vt scribit Gabr. distin. 13. q. vnica, lib. 3. intelliguntur potiora bona patris, ipsa, scilicet beatitudo secundum Aug. in ser. de Symbol. Cui consonat illud Psal. Gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum: & de hoc Gabr. in sermone de ascensione. Ad hanc dextrā patris Christi super omnes creaturas ascendit, vt habetur Matth. vlti.

DIFFERUNT autem ista tria esse à dextris patris, astare à dextris patris, & sedere ad dextram patris, vt scribit Guillelmus Scoti imitator, & refert frater Pelbar. li. 3. Rosarj Theo. Istē nēpe à dextris omnibus beatis cōpetit, sicut illud Matth. 25. Quis quidē statuet à dextris, hedos autē à sinistris. Astare autē à dextris est proprium B. Mariæ, in quātum bona filij in ipsam speciali dignatione influunt. Ascitit (ait Dauid) Regina à dextris tuis. Sedere autē ad patris dextram est propriū Christi, quia illud est esse in potioribus bonis gloriæ, qd solū ei cōuenit. Dicitur quoq; Christus esse in sinu patris ratione suæ æternæ generationis. Dicitur

Q 4 secundū

secundo sedere ad dextram patris ratione bonorum, quæ primus participat. Dicitur verò dextra patris, quia ea pater cuncta operatur. Ioan. 1. Omnia per ipsum facta sunt: ergo ista dextra intelligenda est spiritaliter, non ad modum humani sensus. Sedere ad dextram patris, secundum Alexandrum de Ales. in 3. parte summæ. Cui concordat sanctus Tho. & Rich. in 3. di. 22. nulli alteri creaturæ conuenit, sed soli Christo, secundum quod dicitur Mar. vlti. Dñs Iesus postquam locutus est eis, &c. & sedet à dextris Dei: ideo propriè loquendo nullus præter Christum ad dextram Dei sedet, quia per dextram quæ est nobilior pars, designatur potius bonum gloriæ. Dextra enim est nobilior sinistra in agilitate, & vigore, vt dicit Philof. Vnde qui alteri ad dextram sedet nobilissimè illi coniungitur. Nam quos honoramus, dextram illi dare solemus: & quia Christus est maximè Deo coniunctus, ergo propriè ipse sedet ad Dei dextram. Et sessio illa ad dextram patris omnipotentis, significat quod Christus sit propinquissimus Deo patri in gloria, & omnibus creaturis superior. Propter quod dicit Apost. Hebr. 1. Sedet ad dextram maiestatis in excelsis, excelsior coelis factus. Item in scriptura Christus dicitur dextra Dei, & brachium Domini, eò quod pater per ipsum operatus est in effabilia (vt scribit Iacob, de Valen. tract. 3. ca. 1. prologi in Psalterium.) Et Hiero. epist. 1. ideo filius Dei brachiū dicitur, quia creatura electa ab ipso continetur: dextra Dei patris vnigenitus filius accipitur, de quo in Psal. ex persona hominis assumpti dicitur. Dextera Domini fecit virtutē, dextera Domini exaltauit me: Fecit, inquam, virtutem, vt scribit Valentia, super illud Psal. Dextera Domini, &c. Confundendo Iudæos & destruendo, & Gentiles subiiciendo & idola delendo, & diabolū foras eiciendo: ideo dicitur Christus dextra Domini, quia per Christum exercet Deus suam virtutem: fecit namq; virtutem in natiuitate per multa signa & prodigia. Item fecit virtutem in firmos sanando, mortuos suscitando, & mari & ventis imperando, & diabolū in cruce debellando, & in inferno detrudendo, & infernū expoliando. Fecit insu p virtutē quando hominē deiecit & sauciātū

sanauit & releauit, & per gratiam & gloriam exaltauit. Fecit postremò virtutē post suam ascensionem, quando omnes inimicos tam Iudæos quàm Gentiles sub pedibus subiecit, & diabolū extra mundum eiecit. Hæc Christopolitan. Episc. Ia. de Valen. Aliter vero ait S. Hieron. Dextra Domini gloriam patris & æternam beatitudinē significat. De quo in Psal. ex persona patris dicitur ad filium: Sede à dextris meis. Dicitur autem, vt idem vult Hieron. Dextra Dei omnis electa creatura in celo & in terra: sicut per sinistram eius intelligitur reproba creatura, id est dæmones & omnes impij, qui ad læuam posita æterna supplicia sustinebunt. Hæc Hieronymus.

DIABOLVS Græca dictio est: *διαβολος*, id est calumniator, & *διαβδ'αλλω*, criminor dicitur, & ille malignus spiritus cœpit dici diabolus, postquam homini inuidit, de quo & supra in dictione Dæmon, scilicet quomodo noxius sit homini. Et dicitur diabolus quasi deorsum fluens, vt dicit Gers. tract. 8. super Magnific. Peccauit enim, Lucifer ortus est, alter impulsus vsq; ad abyssum. Sed quomodo nos fallat & decipiat, habetur in multis locis scripturæ, & Gers. in pluribus locis, & alij. Et S. Bona. di. 5. li. 2. q. 1. Dicitur est diabolus, quia deorsum fluxit, & ex hoc in malitia sua firmatus fuit, & ideo magister describēs perfectā auersionē qualis in diabolo, non qualis in hominibus peccatoribus, dicit qd auerti est odio habere vel inuidere. Diabolus. n. superbus nō valēs cōscendere, sed cōpulsus descēdere, odit Deū iustum, & inuidet excellentiæ eius, &c. Et diabolus rector est impiorum, rector mūdi, & tenebrarum, vt vult Aug. in Psal. 26. Quārū tenebrarū? peccatorū infidelīū. Vnde iam credētibz dicit Apost. Fūistis aliquando tenebrę, nūc autē lux in Domino. Et sicut (vt scribit Iacob. de Valen. tract. 3. cap. 2. regula 8. prologi in Psalte.) Christus vniuit & incorporauit sibi Ecclesiam fidelium per baptismum & gratiam in vnitatē mysticā, pariter diabolus vniuit sibi infideles, & hereticos, & obstinatos per peccatum. Quorum quidem congregatio dicitur Synagoga Satanæ. siue Ecclesia malignātiū. Et sic oēs hæretici & infideles & obstinati dicitur mēbra diaboli, &c. Et in tantum tenet diabolus, & alligat, & copulat

copulat sibi peccatores & obstinatos, quod inter eos communicantur idiomata tāquā inter caput & membra: ita quod homines damnati nominantur nomine capitis sui diaboli. Ideo Christus appellauit Iudā diabolum, Ioan. 6. cum dicit: Vnus vestrū diabolus est. Item Isa. 14. alloquitur ipsum Nabuchodonosor sub nomine diaboli, dicens: Quomodo cecidisti Lucifer, qui manē oriebaris? Item Ezech. 28. alloquitur Regem Tyri eodem modo, dicens: Tu signaculum similitudinis in delicijs Paradisi fuisti. Item econuerso diabolus appellatur homo sub nomine membrorum suorum quādoque, vt Matt. 13. Inimicus homo hoc fecit. Item Psal. 55. Miserere mei Deus, quoniam conculcauit me homo, id est diabolus, &c. Tripliciter autem abijcitur ab anima peccatoris per pœnitentiam diabolus, vt idē Valentia. scribit in Psal. 9. Primò cū erubescētia & cōfusione, quia reputat sibi ad magnam confusionem, qđ viderat se victum & cōfūsum, & expulsū ab homine, qui est minoris naturæ & nobilitatis. Secundò abijcitur cum magna vehementia & violentia, quia omnes vires adhibet, ne à domo quā diu possederat expellatur, & animam quā diu possederat deperdat, & amittat. Tertiò abijcitur cum grandi velocitate, quia peccator qui diu inter peccata erat inueteratus, & antiquatus iustificatur in instāti per pœnitentiam. Nam in eodē instāti expellitur culpa, & introducit gratia, & sic diabolus quod per magnum tempus acquisiuit & possedit in vno instāti perdit & amittit per pœnitentiam. Hæc Valentia. Est & diabolus vltor diuinæ iniuriæ, & executor diuinæ iustitiæ, ut idem scribit latius in Psal. 8. super illud: Vt destruas inimicum & vltorem, &c.

DIACONISSA, Canones uocant diaconissam (vt scribit Palu. in 4. di. 2. q. 3. & Scot. eadē di. q. 2.) non ab ordine diaconatus, sed à benedictione qua competit illi legere homelias in matutinis, sed ille non est actus alicuius ordinis, non autem Euangelium in Missa uel ministrare circa altare in Missa, vt Diacono conuenit ex ordine, &c.

DIES sicut & nox tripliciter sumitur in sacra scriptura, ut notat Valentia. Psal. 1. Primò temporaliter. Et sic dies est præsētia Solis super terram: & nox absentia eiusdem. Et se-

cundum Isido. & colligit frater Pelbar. li. 2. Rosarij Theol. in dictione Dies. 4. 3. Ecclesia Christiana inchoat diem à media nocte, quia tunc ortus est & natus mundo uerus Sol iustitiæ Christus. Arabes & Astronomi incipiunt à meridie, & secundum hoc procedunt tabulæ Astronomicae. Iudæi à principio noctis, secundum illud Genē. Factum est uespere & manē dies unus. Communis autē plebs ab ortu Solis. Et apud Hebreos, omnes dies à sabbato denominantur, ut una sabbati, id est prima feria post sabbatū: secunda sabbati, & sic de alijs. Secundò sumitur moraliter: & sic prosperitas dicitur dies, & aduersitas nox. Tertiò sumitur allegoricè, & sic lex uetus dicitur nox, & lex noua dicitur dies & tempus gratiæ: ut & habet Richard. distinct. 13. art. 2. quæst. 3. lib. 4. cū ait: Sacramentum Eucharistiæ pertinet ad tempus gratiæ, quod per diem significatur, iuxta illud Apost. ad Romanos 13. Nox præcessit, dies autem appropinquauit.

DIES. Dies dicitur esse malus, non ratione sui, sed quia mensura est actionis malæ, sicut dicit Apost. Ephē. 5. Redimētes tempus, quoniam dies mali sunt. Sic dies dicitur benedictus & sanctus, quia est mensura alicuius operationis in qua est benedictio & sanctificatio. Et nihil est aliud diem aliquid benedicere & sanctificare (vt scribit S. Bonauentura di. 15. li. 2. circa text.) quam diem tali actioni, vt mensuram deputari: quoniam igitur Deus omnia facit propter hominis instructionem, ut hominē non solum verbo, sed etiam opere erudiret, sicut ex sex diebus dedit homini licentiam operandi, & intendendi rebus inferioribus: & sicut septimo die ab omni opere cessauit, sic voluit qđ septimo die homo ab omni opere cessaret, & ei post contemplationem inhaereret, & inhaerendo quiesceret. Et quia in hac inhaessione homo obtinet à Deo ampliationē benedictionis & sanctitatis: ideo dies septimus dicitur à Deo benedictus & sanctificatus, non ratione sui, sed ratione illius, quod Dominus deputauit in illo fieri. Ex quo patet quantum Deo placet qđ homo sibi soli intendat, & in eo requiescat dū talem uocationem siue requietationē benedixit & sanctificauit: propterea in lege frequentissimè iterat inter omnia mādāta de obseruan-

obseruantia sabbati. Hæc Sanctus Bonauē. Item dies iudicii dicitur mala & amara valde peccatoribus damnatis (vt dicit Iacob. de Valentia. Psalm. 48.) Sed dicitur maturum & dies clara, & mane in qua resurgēt omnes iusti, & claritatem gloriæ post tenebras & persecutiones huius vitæ recipient, &c. Est præterea triplex dies malorū à quo protegit Christus fideles suos in abscondito, & gremio tabernaculi sui, vt idem scribit Psalm. 26. Primo in die malorum peccati originali, quando per baptismum introducit eos in Ecclesiam, liberando de potestate diaboli. Secundo in die malorū peccatorum mortalium, quoniam per poenitentiam eos reconciliat, & etiam quando per confirmationem armis donorum spiritus sancti contra dæmonū incursum eos armat, & armatos protegit. Item protegit eos etiam in die malorum, scilicet in die iudicii quia omnes & soli qui reperiuntur in gremio Ecclesiæ, saluabuntur: cæteri autem extra gremium Ecclesiæ reperiuntur, in ignem æternum destinabuntur. Item Christus protegit Ecclesiam in die malorum & tempore tyrannorum.

DICERE propriè loquendo (vt dicit Rich. distinct. 39. art. 3. quæst. 1. lib. 4.) est producere verbum. Et dicere est duplex (vt scribit Sanctus Bonauen. distinct. 12. art. 2. q. 1. li. 3.) Vno modo idem est, quod ore proferente: hoc modo absque dubio Christus potuit proferre locutionem falsam, quia talis prolatio est perfectionis. Alio modo dicere idem est, quod asserere siue affirmare: & hoc modo Christus non potuit dicere locutionem falsam, quia veritas ad falsitatem declinare non potuit: & hoc quidem non fuit impotentia, imò magis potentia. Bonau. in fine quæst. Et vt habet Gregor. de Arimi. dicere accipitur dupliciter. Vno modo idem est, quod dictū proferre vel formare. Alio modo idem est, quod per dictū aliquid significare, & proportionabiliter dicere falsum. Vno modo idem est, quod proferre enuntiationem falsam secundum se. Alio modo idem est, quod per enuntiationem falsam significare. Stat enim aliquem dicere falsum vno modo, & non alio modo, videlicet in oratione ironica, vel tropica, in quibus quandoque enuntiationes sunt falsæ secundum se, & tamen ea quæ per eas si-

gnificantur vera sunt. Nullus autem propriè dicitur dicere falsum, nisi per suum dictum intendat dicere falsum, vel saltem significat falsum. De primo modo non est dubium, quin Deus possit dicere, & de facto dixerit falsum. Dicere falsum secundo modo contingit dupliciter, scilicet assertorie & non assertorie seu recitatiue. Assertorie quidem aliquis dicit falsum, quādo per dictum suum integrum & perfectum significat falsum. Sed non assertorie, quādo per suum dictum integrum significat verum, sed per partiale significat falsum, vt ibi: Dixit inspiens in corde suo, non est Deus. Dicere autem in corde (ait Valen. Psalm. 35.) est idem, quod deliberare. Vnde cogitatio præcedit deliberationem, & cæter. & alijs locutionibus recitatiuis, & similiter hypoteticis, & disiunctiuis & conditionalibus, isto modo non est dubium, quin Deus possit dicere falsum, vt ibi Ioan. 7. Si dixerō, quia nescio eum, similis ero vobis mēdax. Item aliquis potest assertorie dicere falsum dupliciter. Vno modo simpliciter. Alio modo cum intentione, quod ille cui dicit assentiat ei, quod dicit. Vnde vt idem Gregor. de Arimi. dicit: Deus non potest alicui assertorie dicere falsum, volens quod ille cui dicit assentiat illi dicto. Et absolutè Deus non potest dicere falsum. Nam si primum esset verum, sequeretur, quod Deus posset mentiri. Nam mendacium est significatio falsa cum voluntate fallendi, secundum August. lib. contra mendacium. Impossibile est autem Deum mentiri, vt dicit Apostolus ad Hebr. 6. Item secundum August. omne mendacium est peccatum. Deus autem peccare non potest, nec mētiri, nec fallere: & quod si Deus hæc posset, non esset dignus vt esset omnipotens. Vnde Magist. libr. 1. distinct. 40. ab omnipotentia Dei excludit posse mentiri & fallere: & similiter patet per August. 83. q. 14. vbi probat corpus Christi verum, & non phantasticum fuisse: quia non ergo fessit Christus: & si sese lit, veritas non est: vide latius Gregor. & post eum Petrum de Aliaco. q. 12. artic. 3. lib. 1. qui non omnino assentit Gregor. & de hoc vide in dictione Fallere, &c.

DICERE TRIPLICITER inuenitur accipi à sanctis & auctoribus, quandoque essentialiter, & sic valet tantum, id est intelligere, seu

seu

seu declarare. Sic accipit beatus Anselm. in monol. dicere summo spiritui nihil aliud est, quàm cogitando intueri. Et iterum unusquisque se in trinitate dicit. Secundo modo accipitur purè notionaliter. Et sic nihil aliud est, quàm verbum gignere. Et sic solus pater est dicens, ut inquit Rich. Tertio modo accipitur, nec purè essentialiter, nec purè notionaliter, sed includit utrunque, quia in eius quid nominis ponitur tam notionale, quàm essentialiter. Sic enim dicere est notitia à se producta omne declarabile declarare. Sic dicit August. 15. de Trinit. c. 14. proinde tanquam seipsum dicens pater genuit filium sibi æqualem per omnia. Non enim seipsum integrè, perfectèq; dixisset: si aliquid minus aut amplius esset in eius verbo, quam in ipso dicens se, id est verbo genuit declarans se. Primò quælibet persona dicit seipsam formaliter: sicut intelligit seipsum formaliter, dicit autem sic omnia intelligibilia, quia quælibet persona seipsa & sua intelligentia intelligit omnia. Secundo modo solus pater dicit, & solum verbi personam non aliam dicit, quia solum verbum gignit, & sic non dicit verbo, quia non gignit verbo, sed verbum. Tertio modo solus pater dicit, sed non solum verbum, sed etiam omne, quod verbo à se genito declarat. Sic enim dicere habet duos actus, scilicet gignere & declarare, quorum unus terminatur solum ad personam verbi quæ est gignere. Alius ad omne declarabile, qui est declarare. Et secundum hoc potest dicere determinari per actum importantem verbum vel actum importantem illud, quod relucet in verbo. Et quando ille actus additur, tunc nomen importans verbum poni debet in ablatiuo, ut pater dicit se verbo. Et sic dicit se verbo. Et sic dicit Anselm. in monol. Cū summus spiritus seipsum dicit, dicit omnia quæ facta sunt, haud dubium quin eodem verbo. Gabr. distinct. 27. quæst. 3. lib. 1. Et dicere Dei secundum eundem facere est. Vnde sicut Deus res produxit dicendo fiat, & non fuit vox naturalis, ita nec status aliquis corporalis. lib. 2. dist. 17. quæst. 1. ar. 1. Gabr. pariformiter dicitur de dici, ut idem scribit lib. 1. ubi supra. quod capitur purè essentialiter pro intelligi, ita dicitur omne quod intelligitur, siue essentia diuina, siue persona, & omnes creaturæ, quia omnia

intelliguntur hic. Secundo modo purè notionaliter, & sic est à dicente gigni, sic solū verbum dicitur. Tertio modo ut includit notionale & essentialiter, & sic est verbo à dicente genito declarari. Et sic dicitur quicquid verbo genito declaratur. Hæc Gabr. Et ut scribit Iacobus de Valentia, Psalm. 35. dicere prius cōuenit intellectui & ex consequenti conuenit voluntati. Tertio conuenit lingue, unde intellectus, quando intelligit vel cogitat dicit. Item voluntas quando deliberat, & proponit tunc dicit, quod intellectus cogitauit. Item lingua dicit quod voluntas primò dixit, & deliberauit. Et sic in diuinis pater dicit verbum suum ab eterno per intellectum, sed ex tempore dixit creaturas per voluntatem, quando dixit: Fiat lux, & facta est lux: sed postea locutus est Dominus multipharè per linguas Prophetarum, sed finaliter locutus est nobis per linguam filij. Et tunc locutus est per linguam propriam sibi unitam personaliter, & cetera. Item dicere secundum eundem idem est, quod deliberare & proponere. Vnde Psalm. Dixit iniustus, & cetera. id est deliberauit & proposuit iniustus populus Iudeorum in semetipso delinquere Christum occidendo, & cetera.

D I F F A M A R E est per diuersas partes famam diuulgare. Aug. libr. 3. de Ciuit. Dei: Romanum imperium tam longè, lateq; non posset augeri, & tam grandi gloria diffamari. Sed in malum plerunque accipitur. Vnde in Euang. Luc. Homo quidam erat diues, qui habebat villicum, & hic diffamatus est apud illum. Potest autem aliquis alij diffamare tripliciter, ut scribit Scotus dist. 15. q. 4. libr. 4. Vno modo falsum crimen imponendo. Secundo modo verum crimen, tamen occultum non seruato ordine iuris in publico proponendo. Tertio modo verum crimen, sed occultum in publico, tamen sibi impositum negando, quia in hoc negas notat imponentem de calumnia. In primo dicit Scotus: Oportet restituere famam retractando verbum suum, vel quod sibi impositum, & hoc ita publicè sicut sibi impositum, quia aliàs non seruat iustitiam in reddendo proximo, quod suum est. De secundo non tenetur retractare verbum suum, quod proposuit in publico, quia hoc faciendo mentiretur, cum sciat id quod proposuit esse

esse

esse verum, & non tenetur mentiri propter quodcunque bonum reddendum alij. Sed tenetur alio modo licito reddere sibi famam, vt pote per huiusmodi verba: nō credatis eum esse talem: malē enim dixi, & factū, & hæc quidem verba, quia non seruato ordine iuris. De tertio dico similiter, inquit Scotus, quod non tenetur retractare negationem suam qua negauit in publico verum crimen sibi impositum, quia non tenetur quicunque statim in iudicio confiteri se reum nondum conuictus: tenetur tamen per quædam verba solennia, vt iam supra dictum est restituere famam illi accusanti quem indirectē notauit de calumnia: dicendo: Non habetis eum pro calumniatore, quia credo quod habuit bonam intentionem proponendo, vel fortē se credit probare intentum suum, & deceptus fuit. Hæc Scotus, qui & latius rem prosequitur.

DIFFERRE ratione est tripliciter, vt scribit S. Bonauentura, distin. 26. quæst. 1. libro 1. Vno modo à parte nostræ apprehensionis, sicut differunt in Deo bonitas & magnitudo. Alio modo differre ratione est secundum differentiam attributionis, quia aliquis motus ponitur circa vnum, vel attribuitur vni, qui non attribuitur alteri, & sic differunt ratione essentia, persona, notio. Tertio modo differre ratione est differre secundum pluralitatem distinctionis, quæ non inducit diuersitatem in essentia, vel in materia, tamen tantam inducit differentiam, quod vnum non dicitur de altero, & sic differt ratione persona à persona, & proprietates à proprietate. Hæc ille.

DIFFERENTIA accipitur dupliciter, vt scribit Gabr. dist. 8. quæst. 4. libr. 1. Vno modo termino secundæ impositionis, id est pro signo prædicabili de aliquo non in quid, sed in quale conueniens aliquibus, & alijs repugnans quo innotescit distinctio illius cui conuenit ab illo cui repugnat. Et illo modo est duplex, quædam per se, quædam per accidens. Differentia per se siue essentialis est, quæ importat aliquid intrinsecum, scilicet partem essentialē rei vt rationale. Alia per accidens siue accidentalē, quæ, scilicet importat aliquid extrinsecum rei, id est, quod non est pars essentialis, vt disciplinabile, risibile respectu hominis. De

hoc latius uide apud Dialecticos & Gabr. vbi supra. Secundo modo accipitur pro termino primæ impositionis, scilicet, pro re aliqua, per quā innotescit, distinctio vnius ab alio, vt anima rationalis qua sortes differt ab asino. Sic etiam accidens inhærens, quo res distingui inoscitur ab alio simile accidens non habente. Gabr.

DIFFICILE est id, quod transcendit potentiam secundum naturam, vel propter impedimentum. B. Thom. prima parte. q. 62. art. 2. Eius oppositum est facile, difficile secundum Aristot. libr. 1. Rheto. dicitur quod cum labore aut multo tempore fit, à quo difficultas. Et difficultas aliquando oritur ex habitibus voluntatis in contrarium inclinationi, vt voluntas habituata in vicio difficulter elicit actum iustitiæ propter inclinationem contrariam habitus virtuosi. Quandoque propter errorem intellectus. De his duobus dicitur 3. Ethic. ca. 2. Et difficile est quandoque iudicare, quale pro quali eligendum, & quid pro quo sustinendum hoc quo ad intellectum. Sequitur: Adhuc difficilior immorari cognitio quo ad voluntatem. Quandoque oritur difficultas propter passionem voluntatis, difficile est enim odienti bene velle inimico, & difficile est mansuetè agere iracundo. Gabr. distin. 28. quæst. vnica, dub. 3. libr. 2. Et quantumcunque crescit difficultas, nunquam aufert libertatem, sed bene tollit delectationem & promptitudinem. Et per hoc frequenter mutat voluntatem, vt desinat velle quod voluit sublata delectatione, aut incipiat velle, quod noluit accedente metu vel tristitia, semper tamen manet libertas in volēdo & nolēdo. Vide latius Gabr. vbi supra. de difficultate in eliciendo actum. Et difficultas in opere virtutis, vt scribit Ioā. Gerson in regulis moralibus, ex assuefactione vitiū proueniens, plus de per se dimittit rationem laudis & meriti quā augmentet, tamen malè habituatus quoniam nisi ex maiori conatu opus simile ad bene habituatū perficere nequit magis inde redditur incidentaliter commendādus. Gerson.

DIFFINITIO est oratio indicans quid est esse rei, & conuertibilis cum diffinito, vt vult Phil. 1. Topi. & 6. quem & refert Rich. distinct. 1. articulo 1. quæst. 2. libr. 4. Vel diffinitio

nitio est oratio, quæ quid est, quod diffinitur explicat quid sit. Cicer. in Topicis. idem in princip. 2. libr. de fini. bo. & ma. Diffinitio est patefactio rerum operatarum, quum quid, quidque sit aperitur. Et vnius rei est vna diffinitio, verum est secundum vnam considerationem, sed secundum diuersas considerationes dantur multe descriptiones diuersæ, sicut vnum & idem aliter diffinit logicus, physicus, medicus, mathematicus, vt dicit Petrus de Palude distinct. 38. quæst. 1. in fine libr. 4. Physicus siue naturalis diffinit per causam materialem, & agentem, similiter & per causam finalem. Sed dialecticus diffinit per genus & differentiam, & talis vocatur diffinitio formalis à quibusdam. Item diffinitio est rei propositæ propria & dilucida & breuiter comprehensa verbis enunciatio, quæ constat maxime genere, specie, differentiis, propriis, vt homo est animal rationis capax, morti obnoxium. Et differt à descriptione, quod descriptio est rei propositæ per quasdam proprietates declaratio, vt homo est corpus bipes, caput erectum habens, spectansque in celum. Et secundum aliquos diffinitio differt à diffinitione, quia definire est quasi finem dare. Diffinire verò est hoc ab illo finiendo ac patiando distinguere. Et nihil profectò diffinitur nisi substantia ex B. Tho. 2. sent. dist. 35. quæst. 2. art. 1. Diffinitio autem siue notificatio tunc rectè est assignata, vt scribit Sanctus Bonaventura dist. 23. qu. 5. libr. 3. quando nihil continet superfluum, nihil etiam diminutum. Et hoc est quando per ipsam notificationem ipsius diffiniti essentia plenè indicatur, & apertè manifestatur, & ab omnibus alijs separatur, sic dicitur esse de diffinitione fidei, quā ponit Apostolus. Heb. 11. Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. Vide latius de hac Bonavent. & infra in diffinitione. Fides.

DIFFINITIO EST DVPLEX scilicet quid nominis & quid rei secundum Arist. 2. posteriorum, de quo consulto post Dialecticos Petrum de Aliaco. qu. 1. art. 3. libr. 4. Et Gabr. dist. 1. qu. 1. art. 3. libr. 4. Vna quid nominis, alia quid rei. Diffinitio quid rei est oratio exprimens quid rei. Alia quid nominis, est oratio exprimens quid nominis. Primo modo nihil diffinitur nisi sit res vna, hoc est ter

minus significans rem vnam. Diffinitione verò quid nominis potest diffiniri omnis terminus categorematicus quicquid significet in recto vel in obliquo, sicut omne velle eò quod pro omni nomine possunt poni nomina distinctè significatiua illa quæ significantur per vnum nomen. Primo modo sacramentum non potest diffiniri, quia non est aliqua res vna, sed bene secundo modo, scilicet diffinitione quid nominis: vide latius Cardinalem Came. & Gabr. vbi supra. Diffinitio quid rei secundum Thomam contra genti. libr. 3. cap. 39. est quando res concipitur per aliquam formam in ipsa re respondens ei per omnia. Diffinitio quid nominis secundum eundem 2. sent. dist. 32. qu. 2. art. 1. importat quasi expositionem significationis nominis, non tamen semper indicat essentiam, quia diffinita non semper habent eam.

DIFFUNDERE de quo & in diffinitione Infundi à quo diffusio, quæ est duplex secundum S. Bonavent. dist. 19. qu. 2. libr. 1. scilicet intra vel extra. Diffusio intra est quando persona procedit à persona, vnitatem naturæ: & hæc non est propriè diffusio, & hoc non consequitur bonum, quia bonum, sed bonum in hypostasi qua aliam producere, nata est. Et ideo secundum hanc diffusionem non dicitur vna persona altera melior. Est alia diffusio extra, quæ attenditur in productione effectus, & secundum hanc rationem attribuitur diffusio propriè & ratio boni, & quia in hac vna persona alteram non excedit (quia indiuisa sunt opera trinitatis) ideo hac non est vna melior. Bonau.

DIGESTIO est perfectio à naturali calido, ex oppositis paulius facta, secundum Arist. 4. Meteorum. Triplex est digestio vt scribit Brulefer distinct. 8. quæst. 3. libro 2. Prima est in epate, cuius superfluum est vrina. Secunda fit in stomacho, cuius superfluum est sterco. Tertia fit in corde, cuius superfluum est semen. De hoc latius scribit frater Pelbartus lib. 2. Rosar. Theologiæ, & apud Philosophos.

DIGITVS quandoque pro suffragio accipitur, vnde digirus Lazari dicitur pro aliquo modico eius suffragio, vt exponit Richard. dist. 11. li. quarti, circa textum. Item digitus quandoque appropriatur spiritui sancto, eò quod pater per filium producit creaturæ,

non

non solum creaturam. Brulef. di. 3. 2. art. 2. quæst. 2. lib. 1.

DILATARE penul. produ. idem est, quod latum facere, ut est illud, Dilatant phylacteria. Et dilatari dicitur illud, quod acquirit maiorem latitudinem, unde charitas dicitur dilatari in patria, quia crescunt eius bonitas, & communicationis liberalitas, & virtuositatis laudabilitas, quamvis ex parte diligibilium non dilatabitur, pauciora enim erunt diligibilia. De quo latius legitur Brulef. distinct. 21. quæst. 6. lib. 3. Charitas itaque in patria dilatabitur intensiue, amphi enim affectu diligitur Deus in se & in creaturis suis, adeo ut ille qui non videtur esse remotus in patria sit amantissimus, & amplius ministrabit sibi tunc charitas omnes beatos quam modo possit homo vnum amicissimum sibi affectuose diligere.

DILIGERE est alicui velle bonum. Et diligere secundum apposita variè accipi solet, ut scribit Bonaventura dist. 3. art. 3. quæst. 1. lib. 2. Conuenit enim aliquid diligi dilectione concupiscentiæ, sicut aliquis amat vinum vel amicum, siue amat focum: propter se aliquid diligere est non alterius gratia, sed ibi sistere, sicut ebriosus diligit vinum propter se: propter aliud diligere est alterius gratia, sicut sobrius diligit potum propter salutem. Similiter in amore amicitiae propter se diligere non alterius gratia, est velle alteri bonum, sicut dicit Phil. quod diligimus amicos propter se, & si nihil omnino boni debeat nobis ab ipsis esse, propter aliud vero alterius gratia, sicut aliquis diligit hominem propter commodum suum, sicut dicit idem, quod inimicos nostros volumus esse iustos, ut nihil nobis noceant. Diligere vero aliquid super omnia amore amicitiae, est nullo commodo vel incommodo velle ipsum offendere, nec amicitiam soluere, similiter dilectione concupiscentiae est nullo commodo vel incommodo velle aliud perdere. Unde ut ibidem notat Bonavent. quomodo affectus angeli Deum habere cupiebat propter se, quia summè reficiens non alterius gratia, & Deo volebat bonum propter se, multo magis quàm amicus amico, similiter nullo commodo vel incommodo volebat Deum offendere vel perdere: ideo Angelus diligebat Deum pro-

pter se, & super omnia. Hæc ille. Item diligere propter se, secundum Gabr. dist. 1. q. 1. lib. 1. est diligere non propter aliud ostensum voluntati per intellectum, ita, scilicet, quod si nihil aliud ostenderetur voluntati adhuc amaretur, & tamen non ut finis ultimi. Sed diligere ut summum bonum, est velle alicui summam perfectionem, & ipsum ut tale venerari. Et sic differunt diligere propter se, & diligere ut summum bonum. Diligimus Deum actu spei ut bonum nostrum sed non formaliter propter nos, sed propter seipsum. Diligere aliquid propter aliud, est diligere aliquid aliud dilectum, cuius dilectio est causa effectiua dilectionis, ut habet Greg. quæst. 3. prologi. art. 1. & Occam. quæst. 3. secundi. & quæst. 1. ar. 2. ac Holkot quæst. 4. Et post eos vide Gabr. dist. 1. q. 1. art. 3. dub. 2. lib. 1. Et lib. 3. d. 1. q. 5. ar. 3. dub. 1. dicit. Diligere aliquid absolute non est amor concupiscentiae, sed amicitiae, diligere autem aliquid propter alterum est amor concupiscentiae.

DILIGERE ut scribit Dominus Cardinalis Cameracen. dist. 1. quæst. 2. art. 2. lib. 1. capitulatur æquiocè in scriptura. Vno modo pro motu vel actu voluntatis, quo vult Deo bonum. Alio modo pro ut idem significat, quod perseveranter viuere secundum Dei mandata, iuxta illud. Ioan. 14. Qui habet mandata mea & seruat ea, ille est qui me diligit.

DILIGERE æquè intense plus dicit quàm actu æquè intenso, ut puta maiorem appreciationem, ita non valet consequentia, æquè intenso actu diligitur Deus & creatura, ergo æquè intense, quia æquè intense plus dicit quàm æquè intenso actu, ut puta maiorem appreciationem, ut, scilicet magis bonum velit Deo quàm creaturæ. Diligere vero actu æquè intenso dicit graduale identitatem actus, sed diligere æquè intense, dicit eiusdem boni volitionem, & eandem appreciationem. Creatura enim cum diligit se propter Deum, uolens Deum esse Deum, maius bonum vult Deo quàm sibi, & magis appreciatur Deum quàm seipsum. Camerac. late prosequitur hoc. q. 2. in d. 1. art. 1. lib. 1. & post eum vide Gabr. dist. 1. q. 1. art. 3. dub. 2. lib. 1. &c.

DILIGERE Deum diligere aliquid à seipso, ut & in dictione Deus dictum est, est ipsum illi

illi bonum tribuere eo modo quo vult, scilicet nunc siue praesentialiter si vult bonum tale nunc inesse, aut in futuro, si vult illud bonum in futuro dare, Gabr. dist. 32 q. uni ca. art. 1. lib. 3. Et actus diligendi quo Deus diligit se, & omnia alia non est proprius personae alicui sed est actus essentialis, quia sicut pater non sapit sapientia genita, ita nec diligit dilectione spirata, nihil etiam recipit persona produens à producta. Pater ergo & filius diligunt se & spiritum sanctum amore essentiali, qui est essentia. Diligunt autem se spiritus sancto, quia diligendo se dilectione essentiali, spirant spiritum sanctum. De quo latius in primo dici solet, & infra videbitur.

DILIGERE aequaliter ut scribit Gabr. di. 32. quaest. unica, art. 1. lib. 3. dupliciter intelligitur, quia quandoque ly aequaliter refertur ad bona uolita, & sic aequaliter diliguntur aliqui, quibus aequalia bona tribuuntur. Alio modo aequaliter diligere ad actum diligendi refertur, scilicet, actum quo uoluntas uult formaliter alicui bonum. Et sic aequaliter diliguntur quae eodem actu vel actibus aequè intensis, & eodem ordine diliguntur. Ibi enim est ordo non temporis neque perfectionis actus ad actum, quia actus unus est, sed ordo cuiusdam principalitatis siue appreciationis, quo illud dicitur prius diligi, quod principaliter diligitur, siue quod magis appreciatur, aut propter, quod aliud diligitur, & posterius illud diligitur quod minus principaliter, & non propter se, sed propter aliud quod diligitur magis appreciatur. Quomodo prius diligitur finis quam medium dilectum propter finem.

DILIGERE magis aliquem potest esse tripliciter, ut Sanctus Bonaventura scribit di. 3. quaest. ult. lib. 2. Aut ratione boni optati, aut affectus intensi, aut ratione effectus impenso. Ratione boni optati dicitur quis aliquem magis diligere, quando ei maius bonum optat, & sic dicitur diligere magis, quia ad maius. Hoc modo naturali dilectione praecedere ex iudicio rationis recte magis diligebat angelus angelum superiorem, volebat enim ipsum excellere & plus boni habere, sicut & Deus conditor uoluit sic ordinare. Ratione affectus intensi dicitur magis alterum diligere, quando affectio eius

plus trahit ad alterum, & magis consolatur de eius societate. Et sic dicitur aliquis magis illum diligere cum quo libentius cohabitatur, & sic angelus magis diligebat per naturam angelum eiusdem ordinis. Quia sicut naturali affectu magis diligit quod compatriotas suos, maxime quando conformatur sibi in moribus, & sicut magis diligit homo eum qui est eiusdem professionis & officij, ubi inuidia non interponit partes suas: sic angelus alterum angelum eiusdem ordinis magis dilectione naturali amplecti intelligendum est, cum se viderit à conditore in officij aequalitate & naturae similitudine illi sociatum, nec esset tunc morum diuersitas, nec inuidiae malignitas. Ratione effectus siue beneficii impenso dicitur quis magis eum diligere cui plura bona impen dit, & circa quem magis sollicitatur: sicut magis mater confolet filium tenellum, & sollicitior est circa illum quam circa aduultum, & magis circa infirmum quam circa sanum. Et hoc facit consideratio maioris indigentiae, & hoc modo dici potest, quod angelus superioris ordinis, magis diligit angelum inferioris, quia angelus parus vel superioris ordinis non indiget sic sua instructione siue purgatione, secundum quod angelus inferioris ordinis. Haec Bonauent. Et magis Christus dilexit Ieremum quam Ioannem, quem familiarius dilexit. De quo vide Gabr. dist. 22. quaest. unica, art. 3. dub. 3. li. 3. Et per hoc multae quaestiones possunt solui, an Deus magis dilexerit hominem quam angelum, magis genus humanum quam Christum, magis peccatorem praedestinatum quam iustum praescitum & similes, quae latius pertractat S. Thom. & Bonauent. eadem dist. Item ut habet Scotus dist. 15. quaest. 2. in solutione rationum, & post eum Gabr. eadem dist. quaest. 2. lib. 4. Aliquis debet magis diligere uitam suam ordinatè ut est diligibilis ad uitam aeternam, & magis conseruationem iustam vitae suae quam conseruationem vitae proximi sui, sed non magis iniustam vitae suae quam conseruationem vitae proximi sui. Sic, n. magis debet latro sustinere suspendium quam occidere suspendentem, ut euadat: quia dilectio uitae corporalis iniuste custoditur, non est dilectio ordinata, quia non ad dilectionem Dei & animae, &c.

DILIGERE à quo venit diligibile. Et charita

re diligibile est illud bonum solum, & omne tale, quod sub obiecto adequato charitatis includitur seu continetur. Est autem secundum Petrum de Aliaco. quæst. vnica, 3. sententiarum obiectum adequatum charitatis Deus, & omne quod Deus vult à nobis, propter se diligere, natum participare Deum beatificè, de potentia ordinata. Et cum dicitur Deus, exprimitur obiectum principale & primum charitatis, quod solū propter se diligitur tanquam finis vltimus, & summum diligibile. Omnia autem alia, propter eum, dicitur omne, quod vult à nobis propter se diligere, hic tanguntur obiecta secundaria, vt creaturæ rationales, quæ non propter se finaliter, sed propter Deum principaliter sunt amandæ. Dicitur natum participare Deum beatificè, per quod excluduntur creaturæ irrationales, quæ non sunt partes creaturæ rationalis, hæ enim non sunt capaces beatitudinis. Gabr. dist. 28. quæst. vnica. art. 1. lib. 3. Sunt autem quatuor genera rerum diligendarum, vt & habet Magister distinct. 28. lib. 3. scilicet, Deus qui est supra nos, nos ipsi, & proximus, quæ iuxta nos, ac corpus quod infra nos est, hæc sunt à nobis charitate diligenda. Nam qui cumque sunt nobiscum beatitudinis participes, sunt à nobis charitate diligendi, sed tales sunt tantum quatuor, vt dictum est, ergo. Vide latius de hoc Gabr. vbi supra. conclusione 1. & Sanctus Bonauentura dist. 28. quæst. 1. lib. 3. & secundum eundem dæmones non sunt ex charitate diligendi, nam charitas nullos facit diligere elicitiuè, nisi eos, quos operatur ad summam beatitudinem peruenire. Simili modo dicendum est de damnatis, quod non sunt ex charitate diligendi, proprie accipiendo diligere ex charitate. Nam si largè acciperetur diligere ex charitate, dæmones & damnati ratione naturæ sunt diligendi, sed ratione culpæ sunt odiendi, in quo sunt Deo dissimiles. Item homines mali secundum eundem inquantum sunt homines ad Dei imaginem, secundum quam sunt capaces beatitudinis, sunt ex charitate diligendi. Sed homines mali inquantum mali, non sunt diligendi, sed potius detestandi. Natura itaque non est odienda, sed culpa & malicia. Nec Deus odit homines ratione naturæ, sed ratione vicii. Bonau. latius scribit de hoc.

DILIGERE ex charitate siue charitatiuè, potest fieri dupliciter. Vno modo strictè secundum destructionem obiecti charitatis, vt, scilicet, est aliquid diligere ex gratia tanquam amicum secum in beatitudine communicantium. Et secundum hanc acceptiōnem B. Ioan. & Magister diligibile ex charitate in quatuor genera diligibilem diuisit. Alio modo accipitur largius pro omni diligere ad quod charitas inclinatur, qualis est omnis dilectio meritoria Gabr. dist. 28. quæst. vnica. art. 3. dub. 2. libro. 3. Sed quia hæc distinctio immediatè vbi supra dicta est: relinquo eam sufficienter tactam. Videre potes latius Gabrielem B. Thom. Sanctus Bonauen.

DILIGERE proximum, vide in dictione Proximus. De ordine diligendorum vide supra in dictione Charitas. Rationes verò diligendi, sunt multæ & aliquæ supra tactæ sunt secundum S. Bonau. Prima autem & principalissima est bonitas rei, quæ est perfectissima in Deo quia infinita, ideo Deus simpliciter super omnia est diligendus. Secunda ratio, est vnitas amantis ad amatum, & est multiplex. Quædam identitatis, & hæc perfectissima in amante ad seipsum, ideo seipsum plus alijs diligit. Quædam originis, quia vnus ab alio, sicut filius & pater, vel ab eodem tertio, sicut cæteri consanguinei. Quædam communicabilitatis secundum varias species communicationis in natura, in vna patria, in vna domo, in vno officio, in vna societate, in virtute, in gratia, in expectata beatitudine, & sic de alijs quàm plurimis. Et secundum quod plures vel potiores rationes communiter simul concurrunt in vno diligibili, secundum hoc magis diligendum est affectiue. Et quia maiorem affectum sequitur maior beneficentiæ effectus cæteris paribus, id est si æqua fuerit necessitas, non maior in vno quàm in alio, etiam magis diligendus est affectiue. Nec sola vnitas amantis & amati, sed etiam vnitas alicuius ad amatum, ratio est diligendi. Vnde diligens amicum diligit omnia coniuncta amico. Et secundum hoc gratia per quam quis vnitur Deo summè dilecto, ratio est gratuitæ dilectionis. Vide latius Gabrielem dist. 39. quæst. vnicæ, art. 2. in conclusionibus. Et secundum hoc magis est diligendus in quo maiore

res diligendi rationes reperiuntur. Quem modum regulariter tenet B. Tho. Vnde. 2. 2. q. 28. ar. 7. ubi satis clarè materiam hanc prosequitur. Ordo verò diligendorum est quod Deus primò diligendus est, secundò parentes, idem filij, post domestici. De quo vide in dictione Charitas. Et Gabrielem ubi supra.

DILIGERE DEVM (vt scribit Gabriel dist. 27. q. vnica. ar. j. lib. 3.) non est aliud quàm Deo bene uelle, hoc est, uelle Deum esse bonum summum, infinitum, omnipotentem, iustum, sapientem, &c. hoc est breuissimè Deum uelle esse Deum, scilicet bonum, quo nihil melius cogitari potest. Hoc enim intelligimus nomine Dei secundum B. Aug. j. de doc. Christiana. Et quantò magis hoc volumus, & in hoc complacemur, ac gaudemus, tantò magis Deum non diligimus. Si quis igitur uellet aliquam perfectionem non inesse Deo, Deum non diligit. Item nullus peccato mortali obnoxius habet dictionem Dei, quia nullus talis uult eum esse Deum. Nō enim uult eum esse summè sapientem, summè iustum, summè potentem, Vellet enim vel Deū peccata sua ignorare, & sic non esse summè sapientem, aut sua peccata non vindicare, & sic non esse summè iustum: aut diuinam voluntatē nō esse omnipotentem, cui voluntatem suam præponit per inobedientiam ac præcepti transgressionem. Nā inobediens Deo uult suam voluntatem perficere contra diuinā prohibitionem, & ita voluntatem Dei oppositum præcipientis non esse efficacem. Hec est sententia B. Ber. in quodam sermone Paschali. Cui concordat B. Anselm. in casu diabo. Et hæc uera sunt inquit Gabr. interpretatiuè, licet non semper formaliter, quia hunc actum nolendi Deum non semper elicit, quia Deum ut summum nō semper apprehendit, nollet tamē si apprehenderet stante sua rebellionē ad Deū. Diligens autem Deum, uolēdo Deū esse, potest sic uelle Deum esse summum, & in eo quod talis est, complacere propter Deum in se, non referendo ad aliud, puta commodum suum. Potest etiam hoc uelle ut sic sit suum commodum & beatitudo. Primum uelle est amor affectiuus amicitiae & complacentiae ac ordinatus. Secundus est amor affectiuus concupiscentiæ desiderij qui po-

test esse ordinatus, quoniam ad ipsum inclinatur spes, sicut ad primum charitas. Potest etiam esse inordinatus, si amans in eo modo proprio ponit finem, sic enim uteretur Deo, quod est tota peruersitas, secundum Aug. lib. 83. q. Sic & Deus amari potest amore effectiuo, dum ex amore affectiuo diuina complentur mandata. Hæc Gabriel.

DILIGERE DEū ex toto corde, ex tota anima, ex totis uiribus, est primum & maximum præceptum, quod in variis passibus scripturæ traditur, ut notat & explanat Gabr. dist. 27. q. vnica. ar. j. lib. 3. Vnde secundum Aug. super illud. Matth. 12. Diliges Dominum Deum ex toto corde tuo, id est intellectu, sine errore: ex tota anima, id est ex voluntate, sine contradictione: ex tota mente, id est memoria sine obliuione. Et hoc præceptum secundum Bonauent. Thom. & alios non tenemur implere per exclusionem omnis affectus extranei, quia nec est possibile in presenti quod nil aliud sit in mente vel in amore nostro nisi Deus præsertim pro longo tempore. Vnde hoc modo solum in patria implebimus. Sed tenemur implere solum per exclusionem affectus contrarij, id est peccati mortalis, tam à corde quàm à mente, & anima & corpore. Et sic etiam potest in via impleri cum adiutorio Dei per charitatem, ut dicit Pelbartus. Si quis autem diligit Deum nō potest propter se, sed propter aliquid aliud, sequitur quod illud aliud plus diligit quàm Deum, quoniam propter unumquodque tale & ipsum magis: ex. i. Poster. Sicut quis amat diuitem propter pecuniam, sequitur quod plus amat pecuniam illius. Ex quo patet, quod non est uera charitas gratuita & meritoria uitæ æternæ, nisi diligatur Deus super omnia purè propter se, id est propter Deum, ita quod nil supra Deum, nec æquè Deo, unde sic uult Deus diligi, ita refert frater Pelbartus. li. 3. Rosarij theologie in dictione Charitas. 53. Item secundum Tho. Deus est diligendus, etiam si nihil daret, sed flagellaret, sicut filius bonus diligit patrem flagellantem, possunt tamē diligere Deū propter beneficia, ut propter dicit causam motiuam, nō finalem, ut uult Tho. 2. 2. q. 24. articulo 3. Vnde Aug. super Ioan. ser. 3. Non dilige ad præmiū, sed ipse

R Deus

Deus sit primum tuum, &c. Vnde bonum est cogitare homini Dei beneficia, ut accendatur ad rediligendum, &c. Diligere autem Deum ex toto corde, &c. breuiter est diligere Deum super omnia, ut dicit Gab. ubi supra.

DILIGERE Deum super omnia secundum Dominum Card. Cameracen. libr. 1. dist. 1. quest. 2. & post eum scribit Gabriel di. 27. quest. vnica. art. 1. libro. 3. potest quatuor modis intelligi. Nam diligere super omnia, vel plus quam omnia. Vel intelligitur quantum ad perfectionem actus diligendi, siue illa perfectio attendatur secundum intensiorem gradualementem, siue perfectionem essentialem. Primo modo dilectio intensa perfectior est dilectione remissa, respectu eiusdem obiecti. Secundo modo dilectio obiecti nobilioris aequè intensa perfectior est dilectione obiecti minus nobilis, ut perfecti. Secundo modo attenditur excessus dilectionis vnus super aliam quantum ad obiecti quantitatem intensiuam, vel excessiuam, sic plus diligit vnum quam alterum, qui maius bonum vel plura bona vult vni quam alteri. Tertio modo attenditur quantum ad amoris appreciationem, sic plus diligit qui amorem huius quam illius magis appreciatur, ita quod si alterius amorem ex electione dimittere oporteret, eligeret potius dimittere eius quam huius. Sicque dicitur hunc magis diligere cuius amorem magis eligeret conseruare. Quarto modo quantum ad actus naturalitatem & firmitatem, quia firmitus & naturalius inest sibi dilectio vnus quam alterius. Vide de hoc Scotum di. 27. secundum quem excessus ille amoris Dei super alios potest intelligi dupliciter. Extensiuè quantum ad plura vel maiora bona dilecto volenda. Vel intensiuè quantum ad affectum maiorem. Dicitur autem affectus maior qui magis repugnat affectui opposito, ita quod habens talem affectum facilius inclinari posset ad oppositum dilectionis cuiuscunque, quam ad oppositum dilectionis Dei, &c. Tenemur autem Deum super omnia diligere, siquidem tenemur Deum velle esse summè sapientem, perfectissimum, optimum, iustissimum, omnipotentissimum, & sic de alijs attributis, quæ tamen non sunt plura secundum rem, sed vna simplex essentia.

Dicuntur autem plura propter nominum pluralitatem vnâ diuinam perfectione simplicissimam significanti. Diffuse scribit de hoc Gab. dist. 27. q. vnica. art. 2. lib. 3. Item tenemur etiâ hoc velle, volitione maiore intensiuè, ita quod magis velle dilectionem sui & cuiuscunque creature deferre quam dilectionem Dei, & magis velle quodcunque malum accedere creature quam aliquod bonum Deo conueniens ipsi non inesse, aut quam Deum non esse summè bonum & summè perfectum. Latius scribit Gab. ubi supra. Potest autem voluntas humana ex suis naturalibus diligere Deum super omnia, ut sentit Scotus, Occam, Petrus de Aliaco & alij, & latius deducit hoc Gab. ubi supra dubio 1. Nam omni dictamini rationis recte voluntas ex suis naturalibus potest se conformare, sed diligere Deum super omnia est dictamen rationis recte, ergo illi se potest voluntas ex suis naturalibus conformare, & per consequens Deum super omnia diligere. De quo plus legitur apud Gabrielem. Item homo potest ex puris naturalibus velle Deum esse Deum, & nihil aliud à Deo esse Deum. Sed talis vult Deo maximum bonum, & nulli alteri vult tantum bonum, igitur sic volendo plus diligit Deum quam seipsum, & quodcunque aliud. Addit rationem Scotus de forti politico, quam ponderat, quia fortis politicus magis diligit rem publicam quam seipsum, nam secundum rectam rationem exponit se pro republica, & vult non esse ut bene sit reipublicæ. Vult enim magis mori quam turpiter viuere vel fugere. Turpiter fugit qui cum iactura reipub. fugit. Si ergo potest quis rem publicam diligere plus se non amore præmij futuri, quod fortè non credit vel dubitat, sed amore virtutis, sequitur quod magis diligere potest Deum reipublica optimum rectorem quam seipsum. Actus autem amoris Dei super omnia non potest stare in viatore de potentia Dei ordinata sine gratia & charitate infusa, quia secundum legem ordinatam cui libet facienti quod in se est, & per hoc sufficienter disposito ad gratiæ susceptionem, Deus infundit gratiam, secundum illud Prophetæ: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Zach. 1. Et illud Iac. 4. Appropinquate Deo & appropinquabit vobis, scilicet

scilicet per gratiam. Et illud Luc. 11. *Quæ-
rite & inuenietis*, &c. Et Hier. 29. *Cū quæ-
sieritis me in toto corde vestro, inueniar
à vobis*. Et in Ps. 138. 2. *Qui requirunt eū,
vivent corda eorum*. Vivimus autem per
gratiā, nec alio actu magis appropinqua-
re Deo possumus quā diligendo Deum
super omnia. Latius Gab. scribit ar. 3. dub.
2. propositione. 2. ubi supra. Et ut scribit
Petrus Aliacensis. Si quis eliceret actum
dilectionis Dei super omnia, ex puris na-
turalibus sine gratia, nō esset meritorius.
Infert quoque quod nullus homo potest
stante lege per iura naturalia sine gratia
recte agere simpliciter & absolute, quod
probat. Vide & Gabr. ubi supra. Nam nul-
lus simpliciter absolute agit recte, dicit
Aliacē. nisi qui agit conformiter divinæ
legi. Sed nullus agit sic, nisi sit in gratia se-
cundum legem statutam, ergo. Potest ta-
mē aliquis stante lege per pura naturalia,
sine gratia moraliter recte agere, q̄a pōt
agere conformiter recte rationi, quā Phi-
losophi morales, sicut Aristot. Tullius, Se-
neca & alij similes vocassent rectam ratio-
nem. Sed constat quod existens extra gra-
tiā potest sic agere, ergo, &c. Et ut dicit Sco-
tus & communiter doct. & habet Gabr. dnb.
4. ubi sup. Actus amoris amicitie Dei sup
omnia est semper rectus, nec potest aliquan-
do esse distortus. Vnde dicit Scotus quod
diligere Deum super omnia, est actus de
se rectus, cuius rectitudo per se nota est, si-
cut rectitudo primi principij in operabili-
bus. Et in 2. dist. 6. q. 2. ait: Deus non po-
test inordinate amari ex amicitia, quia est
tale amabile quod ex sola ratione sui ut
objectum est, dat completam rationē bo-
nitatis actui complete intēso. Actus enim
ait Gabr. amoris amicitie Dei non potest
excedere nec deficere, & hoc nec ratione
objecti, nec ratione actus vel modi. Latius
ibidem Gabr.

DILIGERE in finem est diligere in Christū
qui est finis consumans, id est ut eius dile-
ctione transeat quod ipse transiit, vel in fi-
nem, id est in mortem, ut dicit gloss. super
illud. Io. 13. *Cū dilexisset suos qui erant
in mundo, in se dile. eos*. Vbi dicit I. yr. In
finē, id est perfecte animam suam pro eis
ponendo. In morte namq; specialia signa
dilectionis ostēdit. De quo Ger. spar. 4. ser.

de coena Domini ait: *In finem non ad tem-
pus, sicut hostes nostri, vel mundus dum
bona fortune quis distribuit, sed non vera
charitate, &c. aut vero amore, sed in finem
de vera charitate.*

DILIGERE ut reperitur in diuinis quando-
que accipitur notionaliter, id est non pu-
re essentialiter, licet enim quandoq; sum-
tui pure essentialiter. Cū autem sumi-
tur notionaliter non est simpliciter idem
quod sperare, tunc enim sicut pater & fi-
lius diligunt se spi. san. ita spirarent se spi.
san. Quādoq; verō sumitur partim notio-
naliter & partim essentialiter, ut, scilicet
nec est purum essentialiter. nec purum notio-
nale, sed est æquivalenter essentialiter & no-
tionale, ut scribit Gab. d. 3. 2. q. 2. li. 1. ex eo
quod in suo quid nominis ponitur termi-
nus essentialis, & terminus notionalis, ut
diligere sit amore absoluto diligendo spi-
rare spiritum sanctum, tanquam amorem
alicui impensum. Et sic includit in se dili-
gere essentialiter, quod est omnibus modis
essentia diuina, & similiter includit in se
spirare, primum est essentialiter, secundū no-
tionale. Et secundum Bona. d. 4. 2. q. 1. li. 1.
quando diligere tenetur essentialiter dicit
voluntatis complacentiā, quæ communis
est tribus, sed quando tenetur notionali-
ter, sic dicit voluntatis fecunditatem, ad
producendam personam ex se, quæ quidē
fecunditas solum est in duobus, quamvis
voluntas sit in tribus. Bona. Pater itaq; &
filius (ut ait Gab. ubi supra. ar. 2.) diligunt
se spiritum sancto, ut diligere dicit utrumq;
essentialiter & notionaliter, quia valet tantum
Pater & filius diligunt se amore absoluto
& essentialiter. Et sic diligendo sese producit
spiritum sanctum tanquam amorē utriusq;
que uni, scilicet impensum & repensum a-
lij. Et est aliquo modo similis loquēdi mo-
dus, quo Ioan. dicit: *Diligamus inuicem
non tantum lingua & uerbo, sed opere &
ueritate, non tamē diligunt spiritum sancto,
quo modo lingua & opus signa sunt inter-
næ dilectionis, sed spiritum sancto tanquam
amore vero ab eis producto uni eorū im-
penso, & alteri repenso*. Ita Gabr. ubi sup.
Vide & de hoc do. Car. Came. q. 8. ar. 3. li. 1.
Diligere igitur nec est purum notionale,
nec purum essentialiter, sed utrumque dicit.
Et tale (ut scribit Gabr. ait. 3. ubi supra.)

nōn est aliquid reale in diuinis, sed est terminus vel signum significans utrumque. In cuius, scilicet diffinitione quid nominis ponitur aliquid, quod precise significat essentiale, scilicet commune tribus & aliquid notionale.

DILECTIO DEI potest distingui duplex (vt notat Dominus Car. Came. quæ 9. arti. 2. lib. 1.) Vna increata, scilicet Deus. Alia est quædam forma existens in nobis quæ non est Deus. Et de prima dicitur saluatorem intellexisse secundum Aug. Ioan. 15. Mane te in dilectione mea. Vtraque autem dilectio dicitur quia diligimus fratrem, sed sub diuerso sensu. Nam dilectio creata est qua formaliter diligimus, sed dilectio increata est qua, id est propter quā diligimus casualiter. Cum itaque Aug. dicit: Qui diligit proximum, diligit dilectionem, non intelligit de dilectione per quam, sed de dilectione propter quā, & illa dilectio verè Deus est. Et sic August. probare intendit, quod qui diligit proximum sicut debet, diligit etiā Deum. Vnde ipse dicit. 8. de trini. ca. sexto. Qui proximum diligit, consequens est, vt ipsam precise dilectionem diligat. Deus enim dilectio est: & qui manet in dilectione, in Deo manet, &c. & de hoc Aliacen. vbi supra. Et dilectio Dei ordinata sicut est perfectior intensiue & extensiue dilectione quacunque creaturæ, ita etiam magis meritoria. Et quoniam proximus est diligendus propter Deum dilectum, ergo Deus magis diligendus per regulam topicam, propter vnumquodque tale, & ipsum magis. Omnis autem charitatiua dilectio (vt vult Gabr. dist. 28. quæ. vnica. arti. 1. lib. quarto,) & si quandoque ad creaturam terminatur, non tamen ibi sistit, sed ultra refertur in Deum, vnde actus quo amo creaturam propter se precise, non referendo in Deum, nunquam est actus charitatis, neque amor creaturæ propter Deum est actus charitatis propter amorem creaturæ, sed propter amorē Dei in amore creaturæ propter Deum inclusum. Non enim est actus ille actus charitatis, vt terminatur in proximum, sed vt refertur ultra in Deum tanquam in finem propter se summè dilectum. Ideo Aug. loquens de dilectione proximi charitatiuè diligendi, dicit eundem diligendum non in se, se in Deo vel pro-

pter Deum. Sed de dilectione proximi videtur de in dilectione Proximus. Dilectio insuper gratuita non semper concordat dilectioni naturali, vt post Bonauens. scribit Gabr. di. 29. quæstio. vnica. articulo 1. libro 3. Nam gratia quandoque currit cum natura via consona, quandoque via opposita, quandoque via diuersa. In hoc enim quod homo plus diligit se quam proximum, concordat naturæ gratia. In hoc quod plus diligit se quam Deum, naturæ repugnat gratia. In hoc quod plus diligit filium quam patrem, currit natura diuersa via à gratia. Latius scribit S. Bonauent. & Gabr. vbi supra.

DILECTIO VBI VBI VBI est duplex secundum doc. & Guilhel. de Conchis, vt refert frater Pelbartus libro 2. Rosarii Theologiae. Vnum dicitur particulare, de quo Plato & Augustinus dicunt, quod plures præcesserunt inundationes aquarum, scilicet in aliquibus terris & regionibus particulariter. Aliud dicitur diluuium generale, scilicet quo mundus totus est punitus. Et tale est duplex. Vnum, scilicet est aquæ, quod fuit tempore Noe, propter peccata carnalia. Aliud erit ignis conflagrationis in fine mundi propter peccata auaritiæ & iniquitatis ac refrigeratione charitatis, iuxta illud Mat. 24. Et quia abundabit iniquitas, refrigeret charitas. Contra huiusmodi ergo erit ignis conflagratio per mundum totum, in tanta altitudine extensa super omnes montes, sicut fuerunt aquæ diluuii, scilicet quindecim cubitis, de quo suo loco videbitur.

DISPENSARE (vt scribit post Scotum Dominus præpositus Gabriel di. 37. quæ. vnica. arti. 1. lib. 3.) in materia decem præceptorum, non est facere quod stante præcepto liceat facere contrarium seu contra præceptum. Sed dispensare est præceptum reuocare, vel declarare qualiter debeat intelligi. Vnde duplex est dispensatio, iuris reuocatio, & iuris declaratio. Exemplum primi. Cum Christus mutauit legem veterem quando dedit nouam, & hoc quantum ad ceremonialia, non quidem faciens quod stante præcepto de ceremonialibus non essent illa seruanda, sed faciens quod actu illo manente eodem non tenebatur quis ad illum, sicut prius. Sic etiam dispensat quicumque legislator simpliciter quando reuocat præceptum iuris positum

ab eo actu. Exemplum secundum: ut cum declaratur legislator non intendisse, quod in tali casu particulari legem suam voluerit quem obligare. Leges enim humanæ quæ generaliter feruntur, possunt & debent exceptionem excipere, dum ratio legis desit, quando, videlicet si legislator adesset vel alius prudens interrogatus exciperet à generali constitutione casum particularem. Vide latius ubi supra Gabr.

DISPENSATIO est iuris relaxatio facta cum causa cognitione, ab eo qui habet ius dispensandi. Unde dispensare dicitur, quasi diuersa pensare, ut scribit Sanctus Bonaventura dist. 19. libr. 4. circa litteram. Et ideo in eis qui statum Ecclesiæ decolorant, dispensandum non est, & in eis qui nituntur ius infringere, & hoc est quando multis conceditur quod paucis esset concedendum, &c. Unde Richar. Si non subest rationabilis causa in dispensatione, potius est dissipatio quam dispensatio. Hinc Petrus Palud. dist. 38. quæst. 4. libro quarto. Ex parte dispensantis requiritur auctoritas, & ex parte dispensati causa utilitatis vel necessitatis eius, vel reipublice, in omni genere dispensationis, & in omni Prælato, dispensare etiam Papa. quia nec Petro, nec alij commissa est potestas in destructionem sed in adificationem. Hæc Palud. Et quamvis papa (ut scribit Richardus dist. 27. art. 4. quæst. 4. li. 4.) non possit dispensare contra ius naturæ, nec contra ius diuinum, quia sua potestas utroque iure est inferior, & utrumque supponit tanquam fundamentum, tamen quia est successor Petri, qui princeps fuit apostolorum æqualem potestatem habens potestate Petri, imò ut proprius loquar eandem, & inferior non possit obligare superiorem, nec par parè. Papa de plenitudine potestatis dispensare potest contra statuta apostolorum quorumcunque, si tamē vim non habeant ex iure naturæ vel diuino decreto. dist. 82. Sed non decet hoc facilius fieri propter reuerentiam Apostolorum, ideo cum bigamis Dominus papa non dispensat, nisi exigente necessitate. Idem Richar. de voto dicit dist. 38. art. 9. q. 1. lib. 4. quod omne votum quod est de his quæ sunt supererogationis dispensabile est, quia dispensationis in quolibet tali voto potest inueniri

rationabilis causa, scilicet, profectus maioris boni, vel vitatio mali, siue per comparisonem ad rem publicam, siue per comparisonem ad vouentem. Reformatio, n. pacis inter regna magis est bonum commutatum quam continentia vnius personæ. In tali enim casu si persona quæ continentiam vouerat nubat per obedientiam Domini Papæ, sua obedientia magis meritoria est sibi quam continentia, quantum ad præmium substantiale, vitatio etiam communis mali, ut vitatio discordiæ inter regna quæ sunt in pace, & vitatio probabilis transgressionis voti, si probabilitas sit vehemens, possunt esse rationabilis causa dispensandi in quocunque supererogationis voto, aliter enim non uideo (inquit Rich.) quin obligatio pro charitate facta quandoque contra charitatem militaret. Et ut idem Rich. dicit q. 2. ubi supra. in votis maioribus, cuiusmodi sunt uotum continentie, religionis & crucis, solus Papa dispensare potest, quia in uotis istis non est dispensandum nisi propter communem Ecclesiæ utilitatem uel aliquam magnam necessitatē. In omnibus autē alijs uotis quæ respectu prædictorum dicuntur uota minora, cuiusmodi sunt uota abstinentie & peregrinationis ad sanctum Iacobum, & similia possunt episcopi dispensare, extra de uo. & uoti redemptione. ca. 1. ubi dicit, quod dispensatio in uotis peregrinationis pendet ex eius qui præfidet arbitrio, per quem secundum glo. & Dominum Hosti. intelligitur non tantum Papa sed etiam Episcopus. Inferiores autem Episcopis in nullo uoto dispensare possunt, nisi eis fuerit specialiter commissum, exceptis Prælati religiosorum, qui dispensare possunt in uotis subditorum suorum. Hæc Rich. De dispensatione uide latius apud prædictos doct. & Gersonem & iurisperitos.

DISPENSATOR qui dispensat & exponit. Dispensator fidelis est si ad honorem Domini sui iustitiam ac salutem subditorum auctoritatem acceptam dispensat. De hoc 25. quæst. 1. §. ultimo. Leo papa ait. Unde Apostolus 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores Misteriorum Dei. Hic iam queritur inter dispensatores, ut fidelis quis inueniatur. De hoc Gabriel dist. 39. quæst. 1. art. 2. conclusionem.

classione, 9. lib. 3. qui ibidem dicit de his qui contra vota & iuramenta dispensationem querunt, nulla rationabili causa subsistente, quæ dispensationes secundum beatum Ber. non dispensationes sed dissipationes dicendæ sunt, &c.

DISPOSITIO est habitus imperfectus secundum B. Tho. 4. sent. di. 4. q. 1. art. 1. Scot. di. 14. qu. 2. loquitur de publici dispositione, scilicet præuia & concomitare. Nam dispositio præuia, est, quæ præcedit deletionem culpæ, & illa semper est sine charitate & gratia, & per consequens semper est informis, quia à sola inhaerentia & inclinatione charitatis & gratiæ ad actum, actus dicitur formatus. Concomitans verò est quæ simul est cum charitate & gratia, & sic semper est formatus. Scotus.

DISSIDIUM (vt scribit Paulus Cortesius lib. 3. sent. dist. 7.) est hominum coherentium charitate repugnante distractio, & est idem quod discordia, vnde dissidiosus, id est contentiosus. Dicitur autem à dissideo, quod est discordio.

DISTARE (vt scribit Gabr. di. 16. q. vnica. dub. bio. 4. lib. 2.) Vno modo capitur priuatiuè, & sic distare ab aliquo est non esse in loco, in quo est illud aliquid. Et anima in pede non distat à seipsa in manu. Alio modo accipitur positiuè, & sic distare dicuntur quæ sunt in locis inter quæ est locus medius, & ita idem potest distare à seipso, quia idem esse in distinctis locis, sic anima in pede distat ab anima in manu, &c.

DISTINCTIO numeralis siue essentialis est distinctio aliquorum, quorum vnum non est aliud, neque aliquod idem singulare est vtrumque vel est illorum quæ de se inuicem verè negantur, vt Petrus & Ioannes. Sic omnes creaturæ distinguuntur inter se, Gab. di. 2. j. lib. 1.

DISTINCTIO realis non essentialis est distinctio aliquorum, quorum vnum negatur de alio, id est vnum non est aliud, sed aliquod singulare & simpliciter vnum est vtrumque, sic distinguuntur personæ in diuinis & relationes oppositæ, vt generatio actiua, & spiratio passiua, & relationes desperatæ quæ non conueniunt eidem supposito, nam pater non est filius, nec paternitas est filiatio, & tamen vna singularis & simplicissima diuina essentia est pater & filius, paternitas

& filiatio: Gabriel distinct. 2. quæst. 1. lib. 1. Distinctio itaque realis ponitur inter personas diuinas, sicut enim tres personæ tres res distinctæ realiter non essentialiter, & Brulefer distinctione 26. quæst. 1. lib. 1. dicit, quod triplex distinctio siue differentia potest assignari in diuinis, scilicet essentialis, personalis & notionalis. Distinctio essentialis non habet locum in diuinis. Distinctio autem personalis est illa quæ est inter aliquas duas res, quarum quælibet est persona, & vna non est altera, vel quæ sunt in diuersis personis realiter distinctis. Distinctio autem personalis (vt dicit Gabriel distinct. 12. quæst. 1. libro. 1.) est maxima distinctio quæ est in diuinis, vnde distingui personaliter est distingui realiter, vel personaliter distingui, est præcise personarum realiter distinctarum. Sed distinctio notionalis (vt inquit Brulef. vbi supra.) est illa quæ est inter aliquas duas notiones, quarum vna non est alia, & hæc est inter generationem actiuam & spirationem actiuam, & distinctio personalis habet locum in diuinis. Omnis autem distinctio essentialis est realis, sed non e contra, vt scribit Dominus Car. Camer. quia licet ista sit in creaturis, non tamen in diuinis, vbi plures res sunt vna indiuisibilis essentia, &c. Aliacen. quæstione sexta, articulo primo, libro primo.

DISTINCTIO FORMALIS est distinctio eorum, quorum termini, ipsa præcise & singulariter significantes de se inuicem verè & affirmatiuè prædicantur: & tamen non quicquid verè singulariter & affirmatiuè prædicatur de vno, etiam prædicatur de altero, sed aliquod singulare quod affirmatur de vno, negatur verè de altero, sic distinguitur essentia & relatio, siue essentia & persona: nam essentia est paternitas siue pater, & filiatio vel filius est essentia, & tamen filius non est pater, neque filiatio est paternitas. Sic conceditur de sum. trin. & fi. ca. c. Firmiter, pater generat: & negatur, essentia generat, ite fides docet verbū incarnatū esse, crucifixū in natura assumpta, passum, mortuū, &c. De trini. & fi. ca. in clement. & illud non conceditur de essentia. Vel distinctio formalis, vt idem Gabr. habet dub. tertio, vbi supra, est quando aliqua res est vnū distinctorum formaliter, & non aliud, sicut filius est essentia, & non est pater igitur, essentia & pater

& pater distinguuntur formaliter. Iam illi
ibi Gab. post Occam. Vnde distinctio for-
malis aliter describitur ab Occam dist. 2.
quæ. 11. li. 1. Distinctio formalis est quādo
vnu non est de per se intellectu alterius, &
aliquid cōpetit vni aliquo mō, quod non
cōpetit alteri. Vnde secundū eū de distin-
ctione formali contingit loqui duplici-
ter. Vno modo vt illa dicuntur distingui
formaliter quæ sic sunt idē realiter, quod
tamen aliqua res est realiter eadem vni, &
distincta realiter ab altero, & sic distingui-
tur formaliter essentia à relatione & etiā
à qualibet persona. Et sic non distinguun-
tur formaliter relatio propria personæ,
& persona per ipsam constituta. Secundo
modo distinctio formalis est eorum quæ
sunt idem realiter, & etiā quicquid rea-
liter est idem vni est idem realiter alteri,
tamē aliquid prædicatur de vno quod nō
prædicatur de altero. Sic distinguuntur se-
cundū alios natura & suppositum, in crea-
turis, quia natura est suppositū, & quicquid
realiter est natura, est suppositum & econ-
uerso. Comunicari autem affirmatur de
natura, & negatur de supposito, & in com-
municabile affirmatur de supposito, & ne-
gatur de natura. Sic paternitas & pater di-
stinguuntur formaliter, quia licet quic-
quid est paternitas realiter, est etiam reali-
ter pater, & econuerso, tamē cōstitui affir-
matur de patre, & negat de paternitate.
Similiter cōstitui affirmatur de relatio-
ne, & non de supposito. Istud est de mente
Occam di. 28. li. 1. Oritur autē distinctio for-
malis ex distinctione reali, & eam præsup-
ponit, vt habet Gabriel di. 2. li. 1. vbi supra.
Nam ubicūque aliqua distinguuntur rea-
liter non essentialiter, ibi est dare aliquod
vnum, quod est idē cū quolibet sic distin-
ctorum, & per consequens formaliter à
quolibet illorum distinguitur. Gratia exē-
pli. Pater & filius distinguuntur realiter &
non essentialiter, & per consequens est da-
re aliquod vnum quod est idem patri & fi-
lio, scilicet essentia diuina quæ est pater,
est etiā filius, & per hoc distinguuntur for-
maliter à patre, quia essentia est pater, &
tū filius prædicatur de essentia, & negatur
de patre. Similiter essentia distinguitur
formaliter à filio, quia essentia est filius,
& tamen pater dicitur de essentia, & nega-

tur de filio. Et sū Occam, & post eū scri-
bit Gabriel vbi supra. Ibi tū est inuenire
distinctionem formalem, vbi vnā res sin-
gularis & indiuisa est plures res, quarum
plurium vna non est realiter alia. Et quia
hoc solū cōcedit in diuinis, & non in crea-
turis, ideo solū in diuinis distinctio for-
malis, & non in creaturis inuenitur. Et
quia hæc distinctio est difficillima ad sol-
uendum & intelligendum, imò nō fa-
lior quam personarum trinitas (vt habet Occam
& Camer. in vna essentia) Ideo nullibi po-
nēda est nisi vbi scripturæ vel Ecclesiæ au-
thoritas cōpellit, id est, nisi vbi ex his quæ
in scripturis sacris vel Ecclesiæ determina-
tione habetur. Vide Iam Gabr. vbi su-
pra. Distinctio formalis dicitur conditio-
nē non rei sed propositionis (vt habet Ga-
briel distin. 2. quæ. 11. lib. 1.) propositionis,
scilicet in qua termini significatiue sum-
pti de seinuicem prædicantur, & tamen de
altero eorū significatiue sumpto aliquid
affirmatur, quod non eo modo præcise
affirmatur de reliquo significatiue sum-
pto. Et cum pater & essentia supponunt
pro eadem re, nihilominus aliquid attri-
buitur patri & non essentia, & hoc est di-
stingui formaliter, qui modus loquendi
breuitatis gratia est inuentus, vt dicit Ga-
briel. Et vt idem ait vbi supra, ille modus
loquendi theologorū, sic intellectus nō est
malus & execrāndus, sed est acceptāndus. Et
si quis potest dare breuiorē, detrahit ipse. Et
Occam Greg. Vide & Aliacen. q. 6. libro 1.
DISTINGVI formaliter dupliciter accipi
pōtēst secundū Greg. Vno modo capi-
tur vt est conditio propositionis æquiua-
lens huic quod est per se primo modo.
Alio modo sū quod est casuale nominis
forma siue aduerbium. Primo mō illa con-
ceditur à Grego Essentia distinguitur for-
maliter à patre, cō quod non est idem for-
maliter cum patre, prout formaliter se-
quitur, distinguitur, vt dicit Grego. di. 33.
& 34. quæstione vnica articu. tertio, libro
primo, sed si præcedit falsum esset. Si ve-
rō sumitur secundo modo, tunc illa est
falsa. Essentia diuina distinguitur forma-
liter à patre, siue formaliter præponatur
siue postponatur, quia nullam habet for-
mam, seu quia pater non est realitas di-
stincta ab essentia vel forma, vel alia.

DISTINGVI formaliter secundum Occam. di. 2. q. 1. li. 1. non est aliud (& hoc est quid nominis ipsius) quam quod vnum illorum est aliqua res absoluta vel relatiua, & alterum non est illa res, sicut essentia est filius, & pater non est filius: ideo essentia & pater distinguuntur formaliter, ex quo vna res sunt, nec valet consequentia, vt habet Gab. q. 11. di. 2. libr. 1. Concordat Aliacen. qu. 6. libr. 1. distinguuntur formaliter, ergo distinguuntur. Nec valet consequentia: Essentia diuina & paternitas distinguuntur formaliter, igitur in patre sunt formalitates distincte. Vide latius Gabrielem. Et Oyra dicit quem refert Gabriel, quod non alio modo concedendum sit essentiam diuinam distinguere formaliter à persona vel proprietate personali, nisi quia Deus est talis natura, quod aliquod idem verè affirmatur de essentia, & negatur de persona, & e contra. Et ad illam mentem (ait idem Doctor) videntur Scotus & Occam finaliter tendere. Et notandum vt scribit Dominus Cardinalis Camera. qu. 6. art. 1. libr. 1. volens tradere regulam, vbi debeat poni distinctio formalis. Quandoquunque aliqui termini dicuntur de se inuicem conuertibiliter, & hoc conuersione non regulata per hoc distributiuum quicquid, vel omnis res quæ est tunc de ipsis significatiue sumptis verificatur, distinguere formaliter. Et nunquam aliter pater ex quid nominis distinctionis formalis. Exemplum ponit: Omnis essentia est paternitas, omnis paternitas est essentia, & sic isti termini conuertibiliter predicantur, non tamen conuersione regulata per quicquid est, quia essentia est filius, Filius non est paternitas: & quicquid est Deus, est deitas: ideo identificantur formaliter Deus & deitas. Sed hoc quid nominis distinctionis formalis non sufficit: vt dicit Gabriel dist. 2. q. 11. li. 1. quia etsi illa conceditur, Deus generat: non sic illa, deitas generat. Item Deus est passus, non sic deitas est passa. Item Deus assumpsit humanitatem, quod secundum plures non conceditur de deitate: de quo aliàs. Exemplum secūdi mēbri dicit Aliaco. Quicquid est essentia diuina, est deitas, & e conuerso, ideo essentia diuina & deitas non distinguuntur formaliter, ait Cameracen. Ex quo secundum eundem habetur, quod vna persona diuina non distinguitur formaliter ab alia, nec persona à

relatione, seu personali proprietate vel e contra: quia vna persona non est alia. Et quicquid est pater, est paternitas, & e contra: & ita est de alijs personis & relationibus. Hec Cardinalis Cameracen. de distinctione formalis. Vide latius apud Gabriel vbi supra: & doc. alios: qui & absque temeritate & pertinacia materiam de distinctione formalis cum formidine tractant, & pauca ex multis posui.

DISTINCTIO RATIONIS. quidam dicunt eā esse inter conceptus mentis: ita quod secū dum eos nullæ res distinguuntur ratione, sed tantū conceptus. Alij attribuunt distinctionem rationis rebus extra animam significatis per conceptus non synonymos in anima. De quo latius Gab. d. 2. q. 3. ar. 1. li. 1. Et distinguere ratione, vt habet Occam quodlibet 3. qu. 2. non est aliud quā habere diuersas distinctiones aut descriptiones. Sic nomina diuersa distinguuntur ratione, quia habent diuersas descriptiones, vt homo & leo. Et licet sic distinguantur ratione, possunt tamen etiam distinguere realiter, intelligo (inquit Gab.) id est sumpta significatiue, & in suppositione personali supponunt pro diuersis rebus. Item vna res dicitur multiplex ratione (improprie tamen) cum habet diuersas rationes siue descriptiones. Differre autem ratione vide supra.

DISTINCTIO SPECIFICA (vt scribit Gab. dist. 1. quæst. 6. libr. 2.) potest attribui rebus vel signis. Res autem distinguere specie dupliciter potest intelligi: vel, scilicet specie essentiali vel specie accidentali. Specie essentiali distinguuntur, quæ non sunt sub eadem specie specialissima absoluta, vel quæ sunt sub diuersis speciebus specialissimis absolutis, vt homo, asinus, felis, brunnellus. Sit brunellus nomen proprium equi. Specie accidentali distinguuntur, quæ sunt sub diuersis speciebus accidentaliter, id est connotatiuis, vt homo albus, homo niger. Animæ quoque intellectiue inter se differunt specie accidentali pro quanto vna est informata aliquo habitu scientiæ vel virtutis, quo alia caret. Et distinctio speciuoca non est nisi respectu singularium, & non rerum vniuersalium, quia nullæ sunt res vniuersales, vt aliàs dicitur. Et res singulares distinguuntur specie absoluta, quæ significatur per diuersas species absolutas specialissimas.

hissimas, ut hic homo, hic asinus. Et dicitur signanter specialissimas, quia duo homines quavis significantur per illas species, homo animal, tamen non differunt specie absoluta vel essentiali: quia anima non est species specialissima, sed subalterna, &c. Angeli autem & animæ intellectuales, distinguuntur specie essentiali, ut omnes concedunt, quia animæ intellectuales possunt perficere corpus tanquam forma materiam, quod Angeli non possunt: ergo distinguuntur. Non enim (inquit Gabriel ubi supra.) est aliud medium arguendi differentiam specuocam, nisi ex operationibus aut proprietatibus naturam rerum consequentibus. Cum enim pro statu isto essentias rerum absolute & nudè cognoscere non valemus, illas per operationes & proprietates arguere oportet. Distinguuntur & anima intellectualis & Angelus seipso, specie, & non per aliquas realitates superadditas. Latius vide Gabriel. Nam esse distinctum conuenit rei immediatæ, & per consequens non per aliquod superadditum.

DISTINCTIVUM quod distinguit vel quod aliquid distinguitur. Aliquid esse distinctum alicuius potest intelligi dupliciter (ut scribit Dominus Cardinalis Camerac. quæst. 8. art. 1. libro 1.) Vno modo, ut per huiusmodi distinctum intelligamus aliquid existens extra animam secundum se ab altero distinctum: sic dicimus quod homo per animam suam distinguitur ab asino, & quod una anima secundum se distinguitur ab alia. Alio modo, ut per distinctum intelligamus aliquid per quod potest verè concludi aliquid ab aliquo esse distinctum: sic dicimus quod accidens in Sacramento altaris distinguitur ab alijs per hoc, quod ipsum non est in subiecto, sicut alia accidentia. Hoc autem modo dicimus in diuinis, quod pater distinguitur à filio, per hoc, quod ipse à nullo est, & filius est ab eo, & hoc utique sic esset et si non à anima hoc consideraret. In primo sensu filius distinguitur à spiritu sancto seipso, & non aliquo sui propriè, quia filius est persona simplicissima: igitur à quocunque distinguitur, seipso distinguitur. In secundo sensu filius distinguitur à spiritu sancto non præcise, quia spiritus procedit ab eo. Nam filius distinguitur à spiritu san-

cto, et per hoc quod ipse est à patre nascendo, & spiritus sanctus à patre non nascendo, sed procedendo: igitur non præcise per hoc filius distinguitur à spiritu sancto, quod ipse spirat spiritum sanctum: tenet consequentia, quia non est idè esse à patre nascendo, & esse à patre non nascendo. Aliacem **DISTINCTE**. Et nomen aliquod distinctè significare, potest tripliciter intelligi. Vno modo quod significat aliquid, & virtute suæ institutionis non significat nec connotat aliud. Secundo modo quod significat aliquid, & ex vi suæ institutionis nihil aliud, siue aliud connotet siue non. Tertio modo quod significat aliquid, ita quod nec ex vi institutionis neque ex communi usu vrentiū aliquid aliud occurrit intelligenti voci significationem. Ad ipsius voci prolationem, accipiendo significare distinctè tertio modo, viator (ut scribit Gabriel. dist. 12. quæst. vnica, lib. 1.) non potest imponere nomen ad distinctè significandum diuinam essentiam, quia quodcumque nomen imponitur ad significandum Deum, ad eius prolationem illud occurrit audienti, & eius significationem intelligenti quod non est Deus. Sed bene primo & secundo modo potest viator imponere nomen ad significandum Deum distinctè, quia alioquin non possemus de illo distinctè loqui, nec aliquid de illo affirmare vel negare. Item viator potest imponere nomen ad distinctè significandum quod non potest distinctè intelligere: patet, quia viator non potest Deum distinctè intelligere, & tamen potest imponere nomen ad distinctè significandum Deum. Item possumus distinctius loqui de re aliqua quam ipsam intelligere, & ita etiam imponere nomen ad distinctius significandum aliquid quam intelligere. Vide latius Gabriel. ubi supra.

DIVINUS dicitur tripliciter, ut notat frater Pelbartus. Primo modo dicitur diuinus ille, qui habet diuinam essentiam in unitate essentiali & reali. Et isto modo pater & filius & spiritus sanctus, dicuntur personæ diuinæ: sic etiam bonitas diuina. Secundo dicitur diuinum id quod in quodam attributo repræsentat ipsum Deum. Isto modo solet Magister Alexander de Alea in summa dicere, quod aliqui dicuntur diuini vel dii, quia repræsentant Dei pot-

stiam,

riam, vt Prælatis, de quibus in lege: *Dij* populi, id est Prælatis, non detrahes. Alij dicuntur *dij*, quia repræsentant Dei sapientiam. Isto modo antiqui Philosophi status studentium Philosophiam diuiserunt, quosdam vocitantes Theologos siue diuinos, sicut Platonicos: & quosdam sapientes, sicut fuerunt septem Sapientes, quos consecrauit Apollo, quosdam Philosophos. Denique aliqui dicuntur *dij*, quia repræsentant Dei bonitatem. De quibus Psal. Ego dixi *dij* estis, Et sic diuinum potest dici de creaturis, vt etiam vult sanctus Bonauentura distinct. 15. in dubijs literalibus libro primo, sicut dicitur homo diuinus. Et quia secundum eundem Deus solius Dei proprium est, ideo Deitas magis dici formam Dei quam Diuinitas. Vnde Augustinus, & refert Magister distinct. 15. lib. 1. Pater est principium totius diuinitatis, vel si melius dicitur Deitatis, quia principium est filij & spiritus sancti. Tercio modo dicitur diuinus, qui per quandam abstractionem à sensibus secluso speciali Dei influxu, de futuris præfagit, Et hoc secundum Tullium libro de diuinatione dicitur vaticinium. Hoc autem fide Christiana reprobatur. Et diuinus accipiendo primo modo, in diuinis, vt est communis locutio Doctorum (vt & habet Gabriel distinct. 28. quæst. vnica lib. 1.) est vna essentia, duæ emanationes siue productiones, tres hypostasies vel personæ, totidem proprietates, quatuor relationes, quinque notiones, attributa infinita, id est sine certo numero. Essentia est ipsa natura diuina. Emanationes sunt productiones passiuæ per modum intellectus & voluntatis, generatio, scilicet & spiratio. Hypostasies sunt pater, filius, & spiritus sanctus. Relationes autem paternitas, filiatio, spiratio actiua, spiratio passiuæ. Notiones sunt dictæ quatuor relationes, & innascibilitas, vel generare, generari, spirare spirari, & innascibilitas. Attributa sunt sapientia, potentia, bonitas, scientia, prudentia, iustitia, misericordia, &c. Quomodo autem illa distinguuntur breuiter, accipe secundum Gabrielem vbi supra. Relatio & notio quæ est in diuinis realiter idem sunt: vnde relatio ipsa quæ realiter est in diuinis, dicitur relatio, quia ipsa persona refertur ad aliam. Dicitur notio in

quantum ipse, personæ, secundum quod sunt distincte notificantur. Cum ergo nulla relatio sit communis tribus, qualibet relatio est notio. E conuerso, cum omne non commune tribus non sit essenziale, & per consequens relatio, notio omnis est relatio. Dico notanter quæ est realiter in diuinis, quia etiam ipsa nomina notionum notiones dicuntur: & talia non sunt relationes diuinæ, sicut innascibilitas. Dicitur etiam proprietas in quantum est solus vnus personæ, & eadem ratione dicitur relatio personalis. Et hæc sunt paternitas, filiatio, processio, siue spiratio passiuæ. Ex quo patet quod spiratio actiua, licet sit verè relatio & notio, non tamen est proprietas siue relatio personalis saltem formaliter. Secundo sequitur quod licet relatio proprietatis & notio, quæ realiter sunt in diuinis, nullo modo distinguuntur: ista tamen tria nomina non sunt synonyma, quia differunt in connotatis. Hæc Gabriel vbi supra, qui & vult & concludit, & probat vnā communem indiuiduam essentiam tres hypostasies, & personales proprietates, esse in diuinis: & hoc sane & catholicè est credendum. Et patet hoc ca. firmiter, vide latius Gabriel vbi supra. Et distinct. 5. quæst. 1. lib. 1. idem dicit. In diuinis est vna simplicissima essentia eadem omnibus, quæ sunt realiter in Deo. Eadem dico, inquit ipse, realiter, etsi non formaliter. Item in diuinis sunt tres personæ realiter distincte inter se, vel à se non ab essentia. Vnde Boetius in diuinis omnia sunt idem vbi non obuiat relationis oppositio: intelligitur illud Boetij, quod omnia in diuinis sunt idem: vbi non obuiat relationi oppositio: addendum est, vel relationum impossibilitas. Sic generatio, actio, spiratio, actiue sumpta, quæ sunt in eadem persona, non distinguuntur realiter. Sed generatio & spiratio passiuæ sumpta, non compatiuntur se in eadem persona: ideo realiter distinguuntur. Gabriel distinct. 13. quæst. 1. libro 1. dub. 2. quia impossibile est quod eadem persona sit generans vel generata, & spirata, &c.

DIUINITVS aduerbium, significat à diuinis siue à Deo, sicut humanitus ab humanis siue demonstrat. Diuinè verò & humanè ad deorum atque hominum similitudinem. Et dicimus opus factum à Deo, diuinitus:

uinitus: vt miraculum factū est diuinitus, vt dicit Guil. Scotif. quē refert Pelbartus.

DIVINVS & dominicus differunt: etsi utrūque sit possessiuum, tamen dominicus im-
portat circa illud, de quo dicitur possessio-
rem per modum passionis. Dicitur enim
dominus à Domino habitus, vel posses-
sus. Sed diuinum non solum per modum
passionis, sed etiam per modum actionis,
quia diuinum dicitur quod habet diuini-
tatem, per quem modum consuevit dici
persona diuina. Et propter hoc concedi-
tur ista tanquam vera. Christus est aliquid
diuinum, quia est persona diuina: & ideo
Magister hanc negat. Christus est aliquid
non diuinum. Vtrum autem illa sit conce-
denda: Christus est homo diuinus: dicit S.
Bonauen. d. 1. circa textū li. 3. quod nō.
Nam cum sic dicitur diuinus, non potest
dicere diuinitatem per modum informā-
tis, nec possessionem per modum actio-
nis, sed solum per modum passionis, per
quem modum dicitur diuinissimus Pau-
lus, vel diuinissimus Ioānes. Vnde impro-
prie sunt locutiones tales de Christo: pro-
pterea Magister concedit earum opposi-
tas, cum dicit: Christus secundum homi-
nem est aliqua substantia non diuina, id
est non informata diuinitate, quia est sub-
stantia creata, Bonauentura.

DIVINATIO est usurpatio prænunciandi
futuros euentus, secundum beatum Tho-
mam 2. 2. quæst. 95. arti. 1. Vel diuinitas est
futurorum prauidentia, à diuino, quod
est auguror: diuino autem dicitur à diuis
propriū enim est Dei futura prædicere.
Et vt scribit Brulefer dist. 7. quæst. 9. li.
2. Diuinitas nihil aliud est nisi usurpata
futurorum euentuum ad solam sapientiā
diuinam pertinentium præcognitio, vel
prænuntiatio. Item omnis præcognitio
vel prænuntiatio humana futurorum mo-
rum hominum bonorum, vel malorum,
quæ non innititur reuelationi diuinæ est
illicita diuinitas, quia est usurpata præn-
untiatio futurorum euentuum, ad solius Dei
sapientiam pertinentium. Et ideo Hiero-
nimus super Math. dicit, quod diuinitas
semper accipitur in malam partem. Et
quia demones sunt maxime superbi, ideo
sapies vendicant sibi honores diuinos: &
ideo dicunt se (falso tamen) quod sciant

futura contingentia sicut Deus. Cum so-
lus Deus possit cognoscere virtute pro-
pria contingentia in se ipsis euidentissi-
mè, & ineuitabiliter. De varijs diuinationi-
bus per superstitiones & sortilegia suffi-
cienter tractatur in summis de casibus cō-
scientiæ, præsertim in summa angelica.
Sunt autem plures species diuinationis se-
cundum Isidorum libr. Etym. scilicet præsti-
gium per somnia, Necromantia, & diuina-
tio: Phytonica, Ceomantia, Hydromantia,
Aeremantia, Pyromantia, Aruspiciū quasi
inspectio in aris. De his vide aliās Augu-
stinum, chiromantia, sortilegium. Omnes
modos prædictos ponit Augustinus, & ha-
bentur 26. quæst. 4. Igitur genus, & quæst.
5. Nec mirum, & cap. Episcopi, & quæst. 7.
Non obseruetis, de quibus latius alijs vi-
deatur. Et diuinitas specialiter à Persis di-
citur inuenta, vt patet 26. quæst. 3. cap. Vn-
de diuini dicti sunt, quasi Deo pleni, di-
uinitate enim plenos se simulant, & astu-
tia fraudulenta hominibus futura conie-
cturant. Et de hoc satis multa colligit fra-
ter Pelbartus libro tertio. Rosarij Theo-
log. sed in his multa sunt nefanda, & ar-
te diabolica excogitata. &c.

DIUERSIO carnis, vt scribit Brulefer distin-
25. quæst. 7. libr. 4. est illa qua aliquis est
sortitus secunda coniugia, & hoc duobus
modis. Primo modo quando aliquis ha-
bet plures uxores successiue. Secundo quā-
do aliquis habet vnicam uxorem, quæ ha-
buit alium virum, & istis duobus modis
fit homo bigamus, qui & ad sacros ordi-
nes, scilicet ad diaconatum, subdiacona-
tum, & sacerdotium, & potissimè ad Epi-
scopatum promoueri non potest. Indiu-
sio verò carnis est, quando aliquis ha-
buit vnicam uxorem, quæ nunquam ha-
buit alium virum.

DIUORTIUM, (vt scribit Petrus de Palude
distin. 42. quæst. 2. libr. 4.) est inter virum &
uxorem legitimè facta separatio. Vel secū-
dum Brule, diuortium est separatio viri &
uxoris, quantum ad thorum & quantum
ad cohabitationem facta sollemniter & pu-
blicè per manus Episcopi, & fit inter eos,
qui sunt matrimonialiter coniuncti, dist.
35. quæst. 1. lib. 4. Et dicitur legitimè, quia
quos Deus coniunxit, homo non sepa-
rat. Sed non dicitur homo illos separare,

vt

ut inquit Palud. quos poena damnat, quos
vexus accusat, quos maleficium arctat. 33.
q. 2. quos Deus. Dicitur autem diuortium
secundū eundem à diuersitate mentium,
vel quia hi qui matrimonium distrahunt
in diuersas partes eunt. ff. de diuor. libr. 1.

DIVORTIVM est duplex (vt scribit Palud.)
Vnum quo ad vinculum matrimonij, vt
propter aliquid impedimentum præcedēs
quod dirimit matrimonium iam contra-
ctum. Aliud quo ad thorum, sicut propter
fornicationem, vbi etiam fit quo ad domū
& habitationem, & vt idē ait: Ille propter
cuius adulterium diuortium celebratur, si
fit vir tenetur restituere dotem, & perdit
donationem propter nuptias: econuerso
vixor perdit dotem: licitum quoque est pro-
pter fornicationem fieri diuortium inter
coniuges altero postulante. Et ratio est,
quia Dominus concessit, quia non seruan-
ti fidem (imò frangenti) non tenetur vir
fidem seruare: similiter dicendū est de mu-
liere, & causa diuortij debet esse culpabi-
lis. Possunt tamen reconciliari si vterque
petijt, vel si alter fornicetur. De quo la-
tius aliās, & in dictione **REPVDIVM**.

DOCERE, vt scribit Brulefer quæ. 4. prolog.
lib. primo, sen. Vno modo idem est quod
imprimere scientiam illi qui docetur, &
hoc modo solus Deus docet, vel immedia-
tē vel mediātē intellectu nostro. Alio mo-
do est idem quod digito vel verbo osten-
dere scientiam vel applicando obiecta.

DOCTOR, qui docet, vel qui insignitus est
insignibus Doctoris. Et sunt Doctores in
duplici differentia, vt scribit Stefanus Bru-
lefer. Alij sunt Doctores textuales, vt qua-
tuor Doctores Ecclesiæ, & Magister sen-
tentiarum, qui fuit vltimus. Alij sunt Quæ-
stionarij, quorum in religione Mendican-
tium fuit Magister Alexander de Ales, à
quo sanctus Thom. multa recepit. Vnde se-
rè quicquid scripsit in secūda secūda, cōue-
nit cū dictis ab Alexandro de Ales. Cōpa-
rātur autē Doctores ad inuicē in expositio-
ne sacræ scripturæ cum Doctoribus, vt ha-
bet Gerson parte prima contra hæresim
de communione laicorum sub vtraq; spe-
cie, regula quarta, vbi ait: Quod scriptura
sacra in expositione partium suarum re-
quisiuit, & requirit homines præditos in-
genio. Secundo exercitatos studio. Tertio

humiles in iudicio. Quartò immunes ab
affectato vitio. Patet, quoniam ex opposi-
to alterius istorum quatuor, solet facilli-
mè falsus intellectus scripturæ suboriri.
Vt si sit homo hebetis ingenij, si iners &
neglector studij, si superbi & arrogantis iu-
dicii, si denique fuerit infectus & depraua-
tus ex affectu alicuius vitij, quoniam exce-
cat tales malicia eorum, & illi qui habent
conditiones superiores bonas, præferendi
sunt non habentibus, inquit Gerson. Simi-
liter habentes reuelationem non habenti-
bus eam. Er dona gratis data possidentes
non possidentibus ea, ceteris paribus, &c.
Gerson vbi supra. Et de examinatione do-
ctrinarum parte 3. considera. 2. & parte 1.
in epistola ad studentes collegij Nauerre
dicit: Iuuant quæstiones doctorum super
sententias, & præsertim illorum, qui pu-
rius & solidius consenserunt, inter qua-
les meo iudicio, inquit ipse Dominus An-
tisiodoren. Bonauentura & Durandus vi-
que resolutissimus numerandi videntur.
Excellit quidem in suis quotlibet. Henricus
de Gandauo. Excellit sanctus Thomas præ-
sertim secūda secūda. Excellunt multi
in multis, vnum in quibus hoc minus pla-
cet, quod purè physicalia aut Metaphysica
lia, aut quod amplius pudet Logicalia sub
terminis Theologicis inuoluta miscuerūt.
Hæc Gerson. Mihi, vt ingenuè fatear, pla-
cet Dominus Præpositus in Schanbach
Gabriel Biel Spirensis, Dominus Cardina-
lis Cameracen. Petrus de Aliaco, Occam,
Scotus, Alexāder de Ales, Thomas, Petrus
de Palude, Richardus, sanctus Bonauentu-
ra, Holkol, Gregorius de Arimino, Pau-
lus Cortesius, quos potissimum in hoc
opere imitor, alios non contemno.

DOCUMENTVM, est id quod nos docet, siue
ex quo quid docemur, vt est illud documē-
tum in moribus (sicut scribit S. Bona, dist.
33. arti. 3. q. 1. li. 2. & Gab. ea. di.) Quod qui
vult ab vno extremorum peruenire ad me-
dium quali debet inclinare ad illud extre-
mum, sicut docet Philof. 2. Ethic. vel ali-
quantulum ultra medium. Sic etiā B. Au-
gust. vt hæresim extirparet, quæ dicebat
paruulos ab omni poena immunes, vt ad
medium reduceret, videlicet ad poenam ca-
renciæ visionis, si impliciter asseruit eos cū
alijs peccatoribus æternaliter damnari: &
istum

istum intellectum explanant in Enchirid. ubi dixit poenā corū esse micissimā, sicut dicit Magist. in textu. di. 33. li. 2. Et sic intelligitur Aug. de fide ad Petrū, ubi ait: Firmissime tene paruulos, qui sine sacramento baptismatis de hoc seculo transeunt, aeternē ignis supplicio sempiterno puniēdos.

DOLERE, & dolere de aliquo, est dupliciter, vt scribit S. Bona. di. 48. in dub. litera. lib. 1. Aut ita quod dolens voluntate rationis absoluta velit contrarium eius de quo dolet, & sic nulli licuit dolere de passione Christi. Et Petrus, quia voluntate rationis contrarium volebat, est redargutus. Alio modo dolere de aliquo, est ferri ad contrarium voluntate pietatis, tamen nihilominus hoc velle voluntate absoluta: sic bonū est condolere Christo & piē affici circa eū: & sic afficiuntur veri sancti, qui magnas gratias agunt Deo de passione Christi, sed tamen mouentur in consideratione dolorum, sicut & benignissima virgo Maria in filij sui mora est passione. Hæc Bonaui.

DOLOR ET TRISTITIA differunt secundū Aug. 14. de ciuit. Dei, cap. 15. qui dicit: Dolor carnis tantummodo offensio est animæ ex carne, & quedam ab eius passione dissensio: sicuti animi dolor, quæ tristitia nominatur, dissensio est ab his rebus, quæ nobis nolentibus acciderunt. Vnde patet quod dolor propriē accipiendo terminū, vt scribit Gab. di. 13. q. vnica. ar. 1. li. 3. quia est passio inexistens animæ a carne, pertinet ad partem sensitiuam. Tristitia verò, quæ est passio consequens nolitionem rei nobis accidentis, pertinet ad partem intellectiuam, siue ad rationem, vtrunque ad appetitum. Ille autem ad appetitum sensitiuum, ista ad appetitum siue voluntatem. Causatur autem dolor in appetitu sensitiuo ab apprehensione sensitiua obiecti disconuenientis seu læsiui, & a potentia concurrente Deo tanquam causa prima, & ideo ab obiecto primo, & non ab obiecto apprehenso, vt latius probat Gabriel ubi supra. Dolor ergo est passio consequens apprehensionem obiecti, disconuenientis tanquam præsentis, & delectatio est passio consequens apprehensionem obiecti tanquam conuenientis & præsentis: & hoc in parte sensitiua, siue obiectum sit præsens siue non, & per hoc causatur

ta doloris & delectationis est apprehensio cum potentia, &c. De tristitia quæ est passio voluntatis, aliter sentit Scotus in suo tertio distincto. 15. aliter Occam in fine sui tertij. Scotus videntur consentire Alex. de Alès & sanctus Bonauentura, & Thomas. Vide post eos copiose Gabr. vt supra, qui pulchra & notanda scribit, &c.

DE DOLORE CHRISTI dicit sanctus Bonauentura distincto. 16. qu. 1. libr. 3. quod absque dubio, sicut Euangelium dicit, & fides Catholica sentit, vera doloris passio fuit in Christo. In ipso enim fuit caro passibilis & perforabilis. Fuit etiam virtus sentiendi secundum quam anima compatitur corpori læso. Et postea inquit: Quicumque dicunt Christum non veraciter doluisse vel passum fuisse: & si videantur ipsum exterius honorare, secundum veritatem tamen blasphemant ipsum impiissime. Et in fine istius distincti. & quat. vlti. dicit, quod in Christo fuit duplex dolor, vt & sancti dicunt, scilicet passionis & compassionis, & vterque dolor fuit intensus & acerbis. Multum enim in se doluit, & multum nobis condoluit, & vterque dolorum istorum fuit in sensualitate & ratione, sed ordine mutato. Vide latius ibi. Vbi & probat quod dolor compassionis fuit intensior propter inhonorationem Dei, & separationem nostram a Deo. Et quamuis Christi dolor (vt vult Scotus) fuit maximus & acerbissimus, tamen ratio in Christo permansit in usu suo, & voluntas non absorpta a dolore appetitus sensitiui, & intellectus per consequens intuitiue illum dolorem apprehendit, & voluntate ostendit illa voluntas condoluit, quia naturaliter inclinabitur ad oppositum, quæ inclinatio sufficit ad tristitiam de opposito. Scotus distincto. 15. libro 3. Fuit autem dolor Christi patiens acerbissimus, tam exterior quàm interior, vt scribit Gabriel. Exterior propter corporis ténacitatem, optimam complexionem, ætatis vigorem, propter quæ poenæ fuerunt magis perceptibiles, & ita doloris acerbioris causæ. Sed & propter mortis genus, quod fuit turpissimum, acerbissimum & diuturnum. Vide latius Gabrielem. Fuit & interior tristitia in parte rationali maior & excellentissima. Nam fuit de summe nolito, scilicet pa-

aris offensa, & contemptu per peccatum omnium tunc presentium, praeteritorum & futurorum. Vide latius Gabr. Et quamuis minor dolor sufficeret pro peccatis omnium, voluit tamen genus humanum non potestate redimere, sed iustitia. Copiose scribit Gabr. de passione Christi, lib. 3. d. 15. Et ut scribit Brule, d. 16. q. 4. lib. 3. Christus in cruce suspensus maiorem incomparabiliter patiebatur in mente tristitiam de peccatis nostris: item Adg & Euæ, David, Manasse, & de casu suorum discipulorum, quam pateretur dolorem in sensualitate, ut latius ostendit Brule ibid. Summum tamen dolorem sustinebat in corpore: ideo cum clamore valido dicebat: Heli, Heli, de quo latius alias dicitur. Ex quibus patet & vult Gabriel, quod nullus unquam mortalis tantum dolorem est expertus: licet quidam Martyrum affari, ut Laurentius, Vincentius, quidam articulum dimembrati sunt, ut Quintinus, aliusque horribilibus penis varij sunt extincti, quæ penæ videntur seuioribus cruce, omnibus tamen predictis simul iunctis, patet excessus penæ Christi super omnes allegatas Martyrum penas, maxime propter interiorem tristitiæ puritatem, spontaneum earum augmentum & satisfactionis proportionem secundum diuinam iustitiam. Gabriel dist. 15. quæst. vnica, art. 2. lib. 3. qui & pulchra & notanda de quantitate passionis & doloris, & tristitiæ Christi scribit.

DOLOR penitentis dicitur quem quis habet pro peccatis commissis; duobus modis fieri potest, ut scribit S. Bonauen. dist. 7. q. 1. li. 2. Aliquis enim dolet de culpa, propter damnum quod incurrit & læsionem: & sic dolore potest quis ex puris naturalibus, sine gratia gratis data, & tunc dolet quando maiorem sentit læsionem quam detestationem: hanc diabolus modo non habet propter habitudinem peccandi, sed tamen habiturus est cum absorbetur a poenis post iudicium, sed penitentia hæc non disponit ad gratiam: imò solum est pena, quia sic penituit etiam Iudas. Alio modo est dolor penitentis, quando quis dolet de culpa, quia Dei offensiva, & hic dolor disponit ad poenitentiam, & hic dolor non est sine gratia gratis data. Et hunc dolorem diabolus vel demones habere non possunt,

quia sunt extra statum in quo datur gratia, & irregressibiliter sunt extra.

DOLOR est animi vel corporis cruciatus, à dolando, id est minuendo. Augentur enim corpora læritia, dolore minuuntur. Notat autem Theologi passim distinctionem vtilem doloris, ut & habet Gers. part. 3. tra. 2. de canticordo. Et est enim dolor aliquis in sola ratione, qui libero subiacet arbitrio. Dolor iste & displicentia, vel odium, vel detestatio sic elicitur cum gratia sufficit ad detestationem peccati, supposito quod nullus in corpore dolor sequeretur. Attamen dicitur dolor de peccatis, & dolor maximus, quia de nulla re altera temporalis tanta detestatio elici debet à corde rationis: sicut nullum est damnum penæ, quod equiparetur damno culpe. Dolor alius est quem Philosophi numerant inter passiones concupiscibiles sensuales, qui confurgit ex apprehensione obiecti disconuenientis ipsi sensui corporali, ut & sup. dictum est. Habet hic insuper causari cum motu spirituum, & constrictione cordis: hunc itaque dolorem non oportet esse maximum in penitente: imò nimius & culpabilis esse posset: utpote cordis sensualis, & corporis destructiuus: porro non est secundum hunc dolorem mensuranda semper bonitas penitentis. Cuius ratio est: stat enim duos esse & sepe videmus quorum vnus ex complexione naturali cor habet strenuum & virile, nec lachrymis idoneum, ita ut vel vix, vel nunquam flere possit. Erit aliter cordis feminei molli, ad omnem miserationis occasionem lachrymis laxum vel prouum. Primus eliciet detestationem peccati sui intrinsecus in animo, fortius & laudabilius in casu, quam alius: nec apprehendet illum sapientis verbum: Cor durum male habebit in nouissimo: iam enim talis peccata detestans propter Deum, non durum cor habere, sed molle, dicendum est. Fit tamen sæpe redundantia doloris cordialis in corpus, nisi siliat se liberè mens, ne fluat in inferiora: sicut in Christo fuit, sicut poterat Adam. sicut Maria nullum habens motum praueniens iudicium rationis, imperabat ut placebat in corpus. Gerson ubi supra, vide & eundem parte. 2. ser. de penitentia in cæna Domini facto, considera. 3.

DOLUS est executio astutiæ, qua excogitantur

fuerunt vie non bonæ ad exequendum aliquem finem bonum vel malum. B. Thom. 2. 2. quæst. 1. v. art. 4. & dolus propriè accipitur tantum in malo, sed abusivè etiam in bono, & secundum eundem dolus principaliter fit in verbis: fraus verò propriè in factis. Ovidius 1. Metamorph. vno versu vtrūque comprehendit, cum ait: *In quorū subiere locum fraudesq; doliq;*. Et quando accipitur in malum, dicitur machinatio ad fallendum aliquem: in bonum accipitur pro solertia & calliditate, quæ præsertim aduersus hostes, siue latrones adhibetur. Ideo malum dolum dicimus, quia & bonus est. Iam Iurisperitus dolum malum dicimus, inquit, omnem calliditatem, fallaciā, machinationem ad circumueniendum; fallendum, decipiendumve alterum adhibendum. Ulpianus: Non fuit autem contentus Prætor dolum dicere, sed adiecit malum, quando veteres etiam dolum bonum dicebant, & pro solertia hoc nomen accipiebant, maxime si aduersus hostem, latronemve machinaretur, &c. Et dolus est (vt scribit Augustinus super quintum Psalmum) cum aliud agitur, aliud simulatur: vide in dictione Prudentia.

DOMINVS, vt scribit sanctus Bonauentura dist. 2. in dub. literal. lib. 2. Vno modo importat potestatem coercendi subditos, & sic dicit prædientiam secundum habitum, & conuenit Deo ab æterno. Alio modo importat prædientiam actualem respectu seruorum: & sic Deus incepit esse Dominus, non ratione mutationis factæ in ipso, sed ratione mutationis factæ in suo correlatiuo. & Dominus trahit propriè nomen à domo, vt dicit Gerson tract. 12. super Magnificat, quia Prædens & Princeps, aut primus, & connotus in domo est: & dicitur propriè Dominus, qui domus imperium habet, & cui omnis familia parer. Dicitur & quia alienius rei proprietatem habet, etiam si usufructus alienus sit. Item dicitur is cui populi subsunt, Virgil. *Romanos rerum dominus, Gæremq; togatam*. A quo dominium.

DOMINIUM (vt scribit Gerson parte prima de origine iuris & legum considerat. 13.) est potestas propinqua assumendi res alias, vel vt alias in sui facultatem, vel usum licitum, secundum iura vel leges rationabiliter institutas, & secundum eum sextuplex

inuenitur diuinum, scilicet beatificum, originale, gratificum, euangelicum, canonicum, politicum. Beatificum est dominium secundum leges gloriæ. Originale dominium est secundum leges originalis iustitiæ. Gratificum est dominium secundum leges gratiæ gratum facientis. Euangelicum est dominium secundum legem propriè euangelicam: & ita de reliquis duobus suo modo latius scribit Gerson vbi supra. Et dominium secundum aliquos dicitur ius habendi, possidendi, fruendi, & vtendi ac disponendi pro libito voluntatis, & secundum aliquem determinatum modum, à quadam superioritate vel auctoritate diffinitum. Et dominia rerum non sunt distincta de lege naturæ vel diuina, sed lege naturæ sunt omnia communia in omnibus, vt scribit Scotus, quæst. 2. dist. 1. 3. lib. 4. Sed iure humano dicitur hæc domus est mea, hæc villa mea, hic seruus meus, vtriusque Aug. homel. 6. super Ioan. Et sequitur. Tolle iura Imperatoris, quis audeat dicere, hæc villa mea est. Et post per iura regia possidentur possessiones, quia ipsa iura humana per Imperatores, & Reges seculi distribuit generi humano. Hæc Aug. Facta est autem diuisio rerum inter mortales per iniquitatē, id est sollicitudinem, vel per consuetudinem iuris Gentium, & iurati naturali contrariam. Vide latius Scot. & post eum scribit Gabr. copiosius dist. 15. q. 2. lib. 4. & reuocatum est de habendo omnia communia propter pacificam conuersationem, & necessariam sustentationem post lapsum. Plura Gabriel vbi supra.

DOMINIUM usurpatum dicitur, quod non iusto titulo, sed fraude vel violentiā est obreum & iniuste à vero domino ablatum, & dicitur dominium non legitimum. Gabr. dist. 15. q. 3. ar. 2. lib. 4.

DOMINICVS, vide supra in dictione **DOMINVS**.

DONARE, vt scribit Scotus dist. 22. li. 4. Vno modo potest intelligi absolute, prout est actus voluntatis liberaliter communicantis. Vel donare, id est condonare siue remittere, vt accipitur cum dicitur, donauit peccata. Primo modo accipiendo verum est id quod dicitur, cui plus donatur, ille magis tenetur donanti, & hoc modo dico (inquit Scotus) quod Deus innocenti malus.

ius donum dedit quàm cui dimittit peccatum. Secundo modo poenitenti donat plus quàm innocenti, quia innocens nō habet quod sibi remittatur, & cui plus dimittitur, plus tenetur diligere, scilicet ex causa remissionis, vel causa præservationis. Vide latius ibi Scotum.

DONATIO potest accipi propriè & communiter, ut scribit Sanctus Bonauent. dist. 7. parte 2. quæst. 1. lib. 2. propriè donum dicitur quod simpliciter aliunde est, cuiusmodi sunt gratiæ infusæ siue dona infusæ, & talis est gratia gratumfaciens vel ad eā habilitans. Alio modo dicitur donum quod est per adiutorium diuinum, nihilominus tamen per acquisitionem nostram, & illud non dicitur propriè donum: sed habito respectu ad hoc quod non acquiritur sine Dei adiutorio: & hoc modo Deus dat dona bonis & malis. Quia enim Deus dedit lumen dignitatis ab initio quod poterat ad inquisitionem multorum scibiliū, & ipse non subtrahit quod dedit, nec etiā conseruationem, cum talia possint stare cum peccato mortali, & ideo qui habet primum donum potest multiplicare. Etiā reprobis existens, & Deus dicitur docere non inspirando siue infundendo, sed cooperando lumini dato, & conseruando illud. Exemplum huius est: Deus dedit frumentum auaro, & dedit terram potentem fructificare cum recolligit multum de blado de bona terra Deus dat, sed non sicut si ipse sterilem terram sine actu seminis faceret fructificare, hoc enim propriè esset donum. Primo modo solum largè, sic Deus dat dona bonis & malis, & demonibus & hominibus, quamuis ipsis hæc ipsa in mala conuertantur. Hæc Bonauentura.

DONVM secundum Brulefer dist. 14. lib. 3. capitur quadrupliciter, scilicet communiter, strictè, strictius, & strictissimè. Communiter est donum bonum omne, quod libere, liberaliter, voluntariè & gratuite communicatum est creaturæ, & sic omnia naturalia & gratuita nostra dicuntur donū, secundum illud Iac. 1. Omne donum optimum, id est dona naturalia, & omne donū perfectū, id est gratuita dona, ut vult glossa. Conseruatio etiam sanitatis dicitur donū hoc modo, & breuiter omnia quæ homo

habet. Vnde Apostolus. Quid habes quod non accepisti, quia non obligatus ea contulit. Alio modo donum capitur strictè & sic omne bonum à Deo collatum libere superadditum ipsi creaturæ per liberalem & beneuolam sui cooperationem ipsius Dei cooperantis naturæ nostræ, & sic iustificatio impij est donum Dei. Castitas & scientia & omnes virtutes sunt dona Dei, Strictius donum est omne bonum collatum à Deo liberaliter superadditum naturalibus per immediatam infusionem à Deo, sine nobis cooperantibus, ut fides, spes, timor seruilis, & alij etiam duo timores.

Quartò capitur donum strictissimè, per omni bono collato à Deo sic, quod est essentialiter gratuitum à gratia gratumfaciente, & sic septem dona spiritus sancti dicuntur dona hoc modo, quia secundum istum Doctorem semper sunt gratuita. Donum verò (ut scribit Gerson par. 1. de contractibus quaternario. 1. confide. 4.) est translatio rei ab vno in alterum liberalis & irredibilis, non enim pactio est vel intentio, quod fiat redditio, quia iam non esset donum purè gratuitum. Sed prout appropriatè distinguitur in septem dona, tunc (ut idem scribit par. 4.) in descriptione terminorum ad Theologiam vtilium, est gratia nō solum iuuans liberum arbitriū ut virtus, sed efficacius illud expediens ad operationes salubres sibi congruas. Hæc Gerson.

DONA GRATVITA sunt duplicia (ut scribit Brulefer dist. 9. quæst. 3. lib. 2.) quædā sunt gratiæ gratis datæ, & hæc non distinguuntur ab ipsis naturalibus bonis. Alia sunt gratum facientia: sicut est sola charitas & gratia, quæ nos facit Deo gratos & acceptos, & hæc dona gratuita sunt illa, ut idem vult dist. 28. quæst. 5. lib. 3. propter quæ Deus acceptat habentem dona huiusmodi ad vitam æternam. Et charitas est donū gratuitum per essentiam. Ceteræ autem virtutes & dona dicuntur dona gratuita per affluentiam ipsius charitatis, & per dona gratuita homo ordinatur ad vitam æternam. Sunt autem sex genera donorum spiritualium, per quæ Dominus decorat & pulchrificat animam suam tanquam sponsus, ut scribit Brulefer dist. 34. quæst. 1. li. 3. Primum donorum genus sunt virtutes

tres Theologicae, scilicet fides, spes, charitas: & quatuor cardinales, scilicet iustitia, prudentia, fortitudo, & temperantia. Secundum genus sunt septem dona spiritus sancti, scilicet sapientia, intellectus, scientia, consilium, fortitudo, pietas, & timor Dei. Esa. 11. Requiescet super eum spiritus Domini. spiritus sapientiae & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiae & pietatis. Item Greg. super Iob: Nati sunt ei septem filij: dicit septem dona spiritus sancti. Tertium genus sunt beatitudines: & sunt octo. Paupertas, iustus, misericordia, mitas, cordis munditia, pax, patientia, persecutio pro Christo. Quartum genus sunt, 12. fructus. Gal. 5. Charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Quintum genus sunt sensus spirituales, & sunt duo per modum intellectus, scilicet visus & auditus: visus à se, auditus ab alio: tres verò per modum affectus, scilicet odoratus à longinquo, sapor à proximo, sed tactus de coniuncto. Sextum genus donorum spiritualium sunt septem sacramenta, de quibus aliàs & suo loco dicitur: & in 4. lib. sen. Anima autem per virtutes rectè agit, per dona spiritus sancti expeditè, per beatitudines perfectè. Ideo per habitus virtutum potentia animae rectificantur, per dona expediuntur, & per habitus beatitudinum ad agendum siue patiendum perficiuntur. Et secundum Sco. di. 34. lib. 3. virtutes, dona & beatitudines, fructus & sensus & spirituales possunt reduci ad virtutes. Vide ibi. Et sunt idem essentialiter, licet diuersis nominibus nominentur. Multiplicia itaque sunt dona Dei, vt ex prædictis habetur. De quibus & Gab. dicit dist. 23. q. 2. artic. 3. dub. 3. li. 3. naturalia & gratuita. Et gratuita sunt duplicia, quaedam gratis data, quaedam gratum facientia, quorum multa enumerat Apost. 1. Cor. 12. Diuisiones gratiarum sunt, &c. de quibus ipse agit in 2. dist. 16. Et dona spiritus sancti sunt multiplicia, (vt scribit S. Bona. di. 34. art. 2. q. 1. li. 3.) Quoddam namque donum est à spiritu sancto, sed non cum spiritu sancto, quia præparat ad spiritum sanctum: & tale donum est timor seruilis secundum quod huiusmodi. Quoddam est donum à spiritu sancto, & semper cum spi-

ritu sancto, quia per ipsum cõsecratur habitaculum spiritui sancto, sicut est donum charitatis. Quoddam verò est donum quod est à spiritu sancto, & aliquando cum spiritu sancto, aliquando sine spiritu sancto: sicut donum quod est ad spiritum sancti manifestationem, & est ordinatum non solum ad propriam utilitatem, sed etiam ad alienam: sicut donum prophetiae & donum scientiae, quæ aliquando in malis, aliquando in bonis reperiri habent. Et vt idem vult dist. 18. q. 1. li. 1. Spiritus sanctus est donum, quo omnia dona gratuita donantur, scilicet per cõcomitantiam, & quo omnia Dei dona donantur per exemplaritatis causam. Bonauen. Tho. non dicit omne quod est à spiritu sancto donum, sed donum dicit habitum à spiritu sancto infusum excellentiorem virtute, & secundum eum donum spiritus sancti non est sine charitate. Et spiritus sanctus sine charitate non habetur. Sed S. Bonauen. tenet quod omnis habitus à spiritu sancto infusus, siue sit cum spiritu sancto, siue etiam sine spiritu sancto inhabitante, est donum spiritus sancti. De quo videatur latius Gab. distin. 35. artic. 2. dub. 1. lib. 3. & de donis distinct. 34. idem plura scribit.

DONVM ET DATVM vide supra in dictione DART, & quomodo differunt.

DOS capitur tripliciter, vt scribit Brulef. di. 49. part. 3. arti. 2. q. 1. lib. 4. Primo modo iuridicè & ciuilitè, & nihil aliud est quam illud quod dat sponsus suæ sponse, quando nubit, & hoc ante consummationem matrimonij. Secundo modo capitur naturaliter & Physicè, sic nihil aliud est quam proprietates & virtutes alicuius rei: sicut dicitur: Iste est benè dotatus in fortitudine. in prudentia: sic virtutes dicuntur dotes. Tertio modo accipitur Theologicè & supernaturaliter, & sic diffinitur à Tho. de Aquino in 4. distin. 49. Dos est ornatus perpetuus datus corpori & animæ, vitæ sufficiens, in æterna beatitudine consistens. Et sunt septem dotes, scilicet tres ipsius animæ, scilicet clara visio Dei, fructio sequens visionem Dei, & tentio. Sūt & quatuor dotes corporis, scilicet agilitas, impassibilitas, subtilitas & claritas. Et istæ dotes notantur Sap. 3. Fulgebunt iusti, & tanquā scintillæ in arundinetis discurrent. In fulgore notatur claritas, in scintilla, impassibilitas, in arundinetis subtilitas,

S & in

In discursu fragilitas. Et de his eadem scribit Gerfon in expositione 12. articuli fidei, & tractatu 3. & 5. super cantico Mariae. **D**os ita diffinitur à Pet. Palu. di. 49. q. 8. li. 4. est perpetuus ornatus animæ & corporis iungitur in æterna beatitudine perseverans. Vnde cum Christus sit sponsus animæ, Trinitas autē sit pater animæ: ideo sicut à patre datur ei dos, ut sit digna sponsa, &c. Et ut scribit frater Osuald. in 4. Ros. Theol. secundum quod ex terrenis, Theologi in diuina se transferunt, differunt hæc tria, dos donatio, & paraphernum, & partim patet supra in dictione *Bona conjugatorum*. Dos enim dicitur quod dat sponsus sponsæ, cum nubit. Sic cum Christus nobis nubit, dat nobis charitatem: ideo charitas est dos. Donatio est quod dat maritus uxori matrimonio consummato: sic gloria æterna dos est, tunc enim erit consummatio nuptiarum inter nos & Christum. Paraphernum est quod datur uxori ab amicis sponsi post nuptias. In ecclis parapherna sunt gaudia beatorum ad inuicem. Et dicitur paraphernum à *παρά* quod est iuxta, *περὶ* dos, quasi iuxta dotem. Et de dotibus contingit loqui dupliciter, ut scribit Rich. di. 49. artic. 3. q. 8. lib. 4. Aut secundum id quod sunt, aut sub ratione qua dotes sunt. Primo modo in omnibus sanctis sunt istæ tres dotes, scilicet clara visio, perfecta fruitio, & perpetuitatis utriusque securitatis perfectio. Dotes autē corporis, quæ sunt agilitas, impassibilitas, subtilitas & claritas, erunt post resurrectionem in omnibus sanctis, vide latius ibi Richardum & in dictione tenere. Capiendo dotem: ut est id quod datur sponsæ ex parte sponsi, ut & dictum est, ita loquitur de dote sacra scriptura, Gen. 34. ubi habetur, quod dixit Sichem Jacob & filiis eius: Augete dotem & munera postulate. Et Exod. 22. ubi dicitur, quod si seduxerit quis virginem, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit eam in uxorem. Et dos antiquitus solebat assignari, quando sponsa traducitur in domum sponsi, ut præsentem habeat sponsum: & quia quam diu sumus in hac vita, peregrinamur à Domino, sicut Apostolum 2. Corinthiorum 5. Ideo donis quæ sanctis in hac vita conferuntur, non conuenit proprietas dotis. Dicuntur autem dotes secundum sanctum Bonauent. dist.

49. artic. 1. q. 5. lib. 4. quasi diuitiæ animæ desponsatæ: & secundum eundem, dotes animæ sunt visio, dilectio, comprehensio, siue tentio, siue fruitio per appropriationem. Nā fruitio ista tria complectitur. & ar. 2. q. 1. li. 3. Dotes corporis dicuntur non omnes qualitates, sed qualitates nobiles, & principales de nouo superadditas naturæ. Et dotes in corporibus beatorum, erunt secundum plus & minus perfectum in diuersis: dotes animæ attenduntur secundum potentias, sed dotes corporis secundum qualitates respicientes elementa. Et ut notat Thomas de Argen. libro quarto, ad hoc quod corpus ab anima beata resumptum non sit ipsi animæ onerosum, sicut esse consuevit in hac vita mortali quatuor requiruntur: duo, scilicet ex parte sensus, & duo ex parte motus. Nam ex parte sensus primò requiritur, quod gloria animæ reducat in corpus. Secundo ut corpus animæ beatæ sit ignobilium passionum, scilicet corruptiuarum, & læsuarum actionum propulsiuum. Ratione primi conuenit tali corpori dos claritatis. Ratione secundi dos impassibilitatis. Et similiter ex parte motus duo requiruntur in huiusmodi corpore. Primò enim congruum est, ut huiusmodi corpus taliter disponatur quod motor suus ipsum mouendo non lassetur. Secundo ne in suo motu propter resistantiam mediæ retardetur: quo ad primum disponitur huiusmodi corpus dote agilitatis: quo ad secundum dote subtilitatis. Hæc Tho. de Argen. Quatuor igitur dotes corporis prædictæ, ut habet Rich. ar. 4. q. 1. ubi sup. erunt in corporibus beatorum: corpus enim ab anima perficitur, & mouetur, & ideo erunt dispositiones in corpore per quas coniungetur ei perfectius. Vide latius ibi. Et per dotes prædictas erit corpus perfecte obediens animæ suo modo, ut anima per suas dotes perfecte obediens Deo. Vnde Augu. 16. de Ciui. cap. 27. Imperabit Deus animo, animus corpori tanquam obediens, ibi erit suauitas, & facilitas, quanta regnandi, viuendi quæ felicitas. vide latius Richardum. ubi supra.

DE DOTE CLARITATIS. Claritas est quædam resplendentia (ut inquit Sco.) & addit super lucem & calorem manifestationem sui. Et corpora gloriosa post resurrectionem erunt clara vel maximæ claritatis, quia qua-

qua-

qualitates eorum maximè ad visum perti-
nentes, vt color & figura erunt purissime,
nihil impuritatis admixtū habētes. Petrus
de Palud. di. 44. quæ. 3. li. 4. & non solum,
inquit ipse, erunt fulgida & lucentia, imò
colorata pulchris coloribus & viuacissi-
mis, & lux cum hoc inerit perfectissima, &
vtrunque simul videbitur, ait Palud. Fulge-
bunt enim, vt dicitur, sicut Sol, quo nihil
est lucidius. Hinc dicitur Matthæi 13. vbi
Christus ait: Tūc iusti fulgebunt sicut Sol.
Et Sap. 3. dicitur: Fulgebunt iusti, & tūc
scintillæ in arundinetis discurrent. Et cla-
ritas corporis (vt scribit Thom. Argenti.)
gloriosi, non est omnino inuisibilis ab oculo
non glorioso. Vnde Augu. de Trin. ait:
Visio claritatis eius, scilicet Christi cōmu-
nis erit bonis & malis. Vide latius Argenti,
qui & recitat opinionem Scoti, contra
quam scribit, &c. Sed quia claritas illa cau-
sabitur à beatitudine animæ (vt inquit Ri-
char.) quam inæquabiliter beati partici-
pant: ideo illa corpora non erunt æqualia
in claritate, quod expresse significat Apo-
stolus 1. ad Corinth. 15. comparando beatos
stellis differentibus in claritate: vide latius
ibi Richar. q. scribit. Et quemadmodū (in-
quit sanctus Bonauent. dist. 49. de dote cla-
ritatis) carbo per sui naturam alicuius ca-
loris est, adueniente autem igne efficitur
luminosus: & tamen nihilominus est colo-
ratus, quia ibi est lux materiæ terrestri in-
corporata. Sic in proposito intelligendum
est quod corpus resurgens per naturam
suam habebit colorem, & claritas lumi-
nis superinduet ipsum sicut ignis carbo-
nem. Bonauent.

DE DOTE IMPASSIBILITATIS. Impassi-
litas, vt scribit Thomas Argenti. Vno mo-
do capitur, vt opponitur passioni corrupti-
uæ & afflictiuæ, quæ magis facta naturali-
ter abiicit à substantia, vel affligit ipsum pa-
tiens. Alio modo prout opponitur passio-
ni, quæ nec abiicit nec affligit, sed magis
saluat & perficit, quæ passio nec est affli-
ctio nec corruptio, sed est salus & perfectio
eius, quod patitur huius passione. Et im-
passibilitas primo modo dicta, est dos cor-
poralis ipsorum beatorum, quæ quædam
impassibilitas nobilissima est inter corpo-
rales conditiones. Hanc impassibilitatē cō-
uenire corporibus beatorum innuit Apo-

stolus 1. Corinth. 15. cum ait: Oportet enim
corruptibile hoc induere incorruptionem
& mortale hoc induere immortalitatem:
Super quo verbo dicit glo. Omnes habe-
bunt æqualiter quod pati non possunt. Qui-
dam dicunt hanc impassibilitatem proue-
nire ex motu cœlesti, contra quos est Tho.
Argenti. qui dicit hanc impassibilitatē princi-
paliter causari à diuina voluntate inquātū
tollit ordinem subiectionis corporū ipso-
rū beatorū, respectu quorumcunque agen-
tium actione corruptiua seu afflictiva, ta-
men immediatē huiusmodi impassibilitas
aliquo modo causatur ab ipsa beata ani-
ma, quæ huius corpus informat, cui Deus
dedit talem virtutem, quod corpus per ip-
sum viuificatū, potest præseruare ab omni
actione læsiua. Et istud videtur innuere B.
Aug. in libr. ad Dioscor. vbi ait: Tam poten-
tis naturæ fecit Deus animam, vt ex eis ple-
na felicitate redūdet in corpus sanitas per
petua & vigor incorruptibilis. Loquendo
verò secundo modo de impassibilitate, sci-
licet inquātū opponitur passioni, quæ est
salus & perfectio, qua passione patiens nec
corruptitur, nec læditur, sed perficitur, in-
passibilitas, hoc modo non spectat ad do-
tem corporis beatorū, quia potentia sensi-
tiuæ in beatis nō erūt cōiunctæ. Vide latius
Argenti. Sco. di. 49. li. 4. dicit, quod causa im-
passibilitatis est voluntas diuina non co-
gens causæ secundæ corruptiuæ, & per
hoc est istud impassibile nō potentia remo-
ta, sed propinqua: nō à causa intrinseca, sed
extrinseca impediēte: sicut dicitur de im-
peccabilitate: Exemplum huius de igne in
camino, qui non egit ad consummationē
trium puerorū, non quidem per aliquam
impassibilitatem intrinsecam pueris, nec
ex carētia potentia passiuæ, nec ex contra-
rio intrinseco impediēte, sed quia Deus
ex voluntate sua non cooperabitur ad illā
actionem. Scotus dist. 49. quæst. 13. lib. 4.
Nec beati erunt impassibiles passione ani-
mali, vt scribit Richar. dist. 49. ar. 4. q. 3.
lib. 4. quia talis passio est quædam patien-
tis perfectio secundum Philof. 2. de Ani-
ma, &c. corpus insuper gloriosum est im-
passibile ab extrinseco omni genere actio-
nis corruptentis, vt scribit S. Bonauent. di.
49. ar. 2. q. 4. lib. 4. Hoc autem est duplex,
scilicet per influentiam: sicut ignis cōbarit

S 2 corpus

corpus per violentiam, sicut cultellus diuidit. Prima non est in corpore glorioso, quia talis influentia aut est secundum ordinem iustitiæ, & hæc est in dæmonibus & peccatricibus animabus secundum ordinem iustitiæ, sed in corpore glorioso non est talis passio, quia non meruit puniri. Alia est secundum ordinem naturæ, & ista est solum quando patiens est talis naturæ, quod materia illa appetit esse sub alio actu. Priuatio enim est principium patiendi. Quoniam autem in corpore glorificato iam terminati sunt appetitus, ideo si gloriosum corpus poneretur in igne inferni, non læderetur, hæc Bonauent.

DE DOTE AGILITATIS. Dos agilitatis ad hoc est, ut scribit Palu. dist. 44. q. 4. lib. 4. ut corpus summe obediatur animæ, ut motori quantum ad motum localem, & progressiuum sine omni difficultate & fatigatione. Vnde Sapient. 3. dicitur. Tanquam scintilla in arundine discursus. Discursus autem scintillarum agilis est, ut Richard. ait. Et Apostolus. 1. Cor. 13. dicit. Surget corpus spirituale, quia tarditas repugnat spiritualitati, vide Richard. dist. 49. artic. 4. quæ. 7. lib. 4. Hinc Aug. 22. de ciui. Dei. cap. 3. dicit. Vbi uolet spiritus ibi protinus erit corpus, & in quacunque uoluerit uelocitate mensurabili, tamen tempore poterit corpus mouere absque omni lassitudine & fatigatione. Vnde Esai. 40. dicitur. Qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut æquile, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient. Item equali uelocitate sicut angeli Dei ascendent cum ipso iudice, scilicet Domino Iesu Christo, quod non fieret si corpora non essent agilia, aut dote agilitatis perfecta. Et quamuis ratione prædictæ agilitatis animæ beatorum moueantur sua corpora valde uelociter, tamen non possunt huius corpora de loco ad locum mouere in instanti, quia omne diuisibile dum a uirtute creata mouetur, necessario secundum aliquam partem sui est in termino a quo & secundum aliquam in termino ad quem & per consequens mouebitur successiue, & non subito seu in instanti. Sed quodlibet corpus glorificatum est indiuisibile, & anima ipsum mouens est uirtutis finis, ita sentit & scribit Tho. Argenti. dist. 49. lib. 4. Quoniam itaque corpus gloriosum totum suæ existentie & mobilitatis

& stabilitatis rationem trahit ab anima, ut scribit S. Bonauent. dist. 49. in fine. q. vlti. li. 4. ideo inclinatio eius est ad animam non ad aliquid extra, & quoniam agilitas sequitur inclinationem, & anima potest moueri in omnem differentiam positionis, ideo & corpus habet habile ad omnem situm. Vnde agilitas non cogitur ad alium quem locum determinatum, sed est promptitudo ut corpus moueatur in omnem locum ad quem uult mouere anima. Bonau.

DE DOTE SUBTILITATIS. Vnde secundum omnes, ut scribit Petrus de Palud. dist. 44. q. 3. li. 4. Dos subtilitatis est ad subiiciendum corpus animæ ad operationes organicas sensitiuas, ut remota omni grossitie & ineptitudine ad eas sensitiuæ potentie rationi obediunt, & ad operationes suas purius exercendas uirtuosiores fiant. Et corpus ut idem uult post resurrectionem erit plene subiectum animæ uel spiritui. Et per uirtutem beatitudinis animæ ut scribit Richard. dist. 49. artic. 4. q. 4. erit in beatis corporibus tanta magnitudo uirtutis actiue, quod per eam multo efficacius poterunt penetrare quam ignis uel aer: uel quo ad dimensiones, etiam si essent separate, sed non erunt tenuiora corpora beatorum, uel rariora aere uel uento ut quidam errauerunt. Nam Greg. 14. li. mora. Non sicut Euticius Constantinopolitanæ urbis Episcopus scripsit corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile, uentis, aereque subtilius. Anselmus magnitudinem suæ uirtutis actiue attendens dicit in li. de similitudinibus de quolibet beato quod intantum erit fortis, ut etiam si uelit terram commouere possit. Vnde Grego. ubi prius. In illa resurrectionis gloria erit etiam corpus nostrum subtile per effectum spiritualis potentie, sed palpabile per uirtutem naturæ. Vide latius Rich. ubi supra. Non autem erit corpus gloriosum subtile per carentiam alicuius partis materie (ut scribit Scotus dist. 49. q. 16. lib. 4.) sed per passibilitatem existendi cum alio corpore secundum libitum uoluntatis animæ suæ, non tamen ex se effectiue, sed per aliam causam, scilicet uoluntatem diuinam. Corpora igitur beatorum erunt subtilia. Vel (ut inquit Thomas Argentinensis) summe subtilia, quia corpus potens existere in eodem loco cum alio corpo-

Transposita
duo folia,

re aequali sibi, hoc est summè & maximè subtile. Sed corpus cuiuslibet beati hoc potest, ergo. Pater hoc, quia si datur oppositum, tunc nullus beatus cū corpore suo posset transire cœlum, nisi dilaceraret ipsum, quod est falsum & catholicę doctrinę contrarium. Præterea corpus Christi est prædictum diſta subtilitate, ergo & corpora beatorū habebunt eandem subtilitatem. Antecedēs esse verum ostendit Christus tam in sua natiuitate, quando de virgine natus fuit absque virginis læsione, quādo omnes cœlos transiuit absque cœlorum dilaceratione. Hinc ad Phil. 3. dicit Apostolus: Christus reformabit corpus humilitatis nostrę configuratum corpori claritatis suę. Vide latius Thomam Argentinensem. qui & ibidem ostendit quod virtute diuina duo corpora possunt esse in eodem loco, id quod naturaliter fieri non posse probatur aliās. Vide & Scotum ubi prius, &c. Et Bonauent. qui ait: Omnes concedunt quod corpora gloriosa habent dotem penetrabilitatis, & quoniam in dote penetrabilitatis datur corpori subtilitas, & virtus actiua ad penetrandum non glorificatum, ideo penetrat illo non cedente. Pauca de dotibus diſta ex multis sufficiant.

DUBITATIO secundum S. Thom. & post eum scribit Gab. diſt. 17. q. vnica. art. 3. dub. 3. libr. 3. Vno modo accipitur propriè pro motu intellectus in vtramque partē cōtradictionis cū formidine determinandi alterā. Sic videtur dubitatio nihil positiuū dicere præter apprehensionē propositionis, sed priuationē assensus vtriusq; cōtradictoriorū. Nā qui duo cōtradictoria apprehēdit & neutri assentit, dubitat vtrūq;. Alio modo capitur dubitatio impropriè, vt trāsfertur ad formidinem affectus in aggrediēdo vel sustinendo terribile. Sic dicimus de formidoloso quod dubitat aggredi inimicos. Primo modo dubitatio contingit ex defectu scientiæ, quia nescit quę partium sit vera. Secundo contingit ex infirmitate & defectu fortitudinis. Accipiendo primo modo in Christo non fuit dubitatio de sua passione, quam certissimè nouit imminere secundum omnes circumstantias, nam plenus fuit gratiæ & veritatis, sed secundo modo, quia in Christo fuit infirmitas carnis, qua læsione mortis imminētē sensus

trepidauit, ideo erat talis trepidatio in sensualitate quamuis esset summa securitas in ratione, quę auxilium diuinum imminere videbat, quod sensus apprehendere non potuit. Sic locutus est Ambr. cū ait: Christus vt homo dubitauit, & hoc quantū ad sensualitatis timorē, quē dū ostendit videbatur hominibus dubitare, & non quantū ad rationem. Et hoc est quod dicit Magister, quod Ambr. voluit, quod Christus dubitauit: non secundum dubitationis affectum, sed dubitantis gessit modum, vt hominibus dubitare videretur. Est præterea triplex modus dubitandi (vt scribit S. Pona uent. diſt. 25. lib. 3. circa textum.) Est enim quædam dubitatio proueniens ex infidelitate, sicut dubitauerunt Iudæi. Et est dubitatio proueniens ex tarditate, sicut dubitauerunt discipuli, de quibus Luc. vlti. Ostulti & tardi corde ad credendum. Et est dubitatio proueniens ex pietate, sicut cū aliquis ex compassione magna & admiratione ad modum dubitantis se habet, sicut Ioannes (vt dicit Gloſ. Luc. 7. & Matth. 11.) non fide sed pietate dubitauit, sed primo & secundo genere dubitationis nullo modo dubitauit, dubitauerunt tamen discipuli eius, quorum dubitationi consuluit, ideo eos misit ad Christum, vt videntes mirabilia quę faciebat, conuerterentur ad ipsum. De quo Magister lib. 3. diſt. 25.

DUCERE Aliquid dupliciter ducit in notitiā alterius (vt scribit Gab. di. 3. q. 9. li. 1.) Vno modo immediatē, id est sine alia notitiā media, sicut intellectus tanquam causa ducit in notitiā cuiuslibet intelligibilis. Sic ducunt species intelligibiles (secundum ponentes eas) & obiectum in notitiā sui intuitiuam, vel rei quam repræsentāt. Alio modo mediatē, scilicet mediātē sui notitiā ita q̄ sua notitiā est causa notitiæ alterius, sic præmissæ causant notitiā conclusiōnis, & vestigiū & imago ducunt in notitiā rememoratiuam eius cuius sunt vestigiū & imago. Vide latius Gabr. ybi suprā.

DULIA Græca dictio est δουλεία seruitus dicitur, & δούλος seruus. Est autem dulia honor & seruitus debita creaturæ. Latia vero est honor & seruitus debita soli Deo, ex B. Tho. 2. 2. quæ. 130. art. 3. Et nomen duliæ tripliciter dicitur (vt scribit S. Pona. di. 9. quæstione vlti. libro tertio.) Vno modo

dicatur dulia secundum quandam analogiam. Alio modo secundum Antonomasiā, & tertio modo secundum significationem propriam. Cum autem dicitur secundum Analogiam, tunc importat cultum debitum naturæ superiori, siue creaturæ siue creatori, secundum aliquam rationem, secundum quam creator communicat creaturæ, utpote secundum rationem dominij. Et hoc modo accipitur in glo. super illud Psal. In Ecclesijs benedic. Domin. gl. Deo cui debetur latría, Domino, cui debetur dulia. Cū autem accipitur sē Antonio masiā, sic dicit debitam reuerentiam creaturæ vnitæ vel assumptæ, per quem modū accipitur sū illud 1. sal. Adora. sca. pe. eius, vbi dicitur quod hyperdulia maior debetur solū humanitati Christi. Cū autē accipitur dulia secundū significationem propriam, sicut dicitur dulia, honor vel reuerentia debita rationali creaturæ & exhibita. Et illo modo dulia consuevit accipi secundum communem vsum, sic latría & dulia sūt diuersæ species virtutis, vt & ibidē ostendit Bonauē. vide & de dulia supra in dictione Adoratio. Et Gabr. lec. 49. cano.

Duo accipitur aliquando masculinē, & sic importat dualitatem suppositorū, & sic non supponit nisi pro duobus, quorū quælibet est suppositū, sic nō est verū quod Petrus sit duo, licet sit materiā & formā cōiunctim. Gab. d. 6. q. 2. l. 3. Et sic duo inueniunt in diuinis, quoniam importat diuersitatē in personis, & sicut dictum est de duobus magis. sic de duabus se. ge. scilicet quod ponit differentiam in persona, vt dicitur in symbolo. Alia est persona patris, alij filij, &c. Alio modo accipitur neutraliter, id est in neutro genere, & sic supponit pro quibuscūq; duobus realiter & numero distinctis, sicut dicimus quod partes hominis sūt duo. Etiam homo est duo, scilicet, caro & anima, & sic ponit duo diuersitatem & distinctionem in natura, & sic non reperitur in diuinis, vt dicit Brul. dist. 6. q. 1. l. 3. Et vt dicit Seo. q. 2. di. 6. l. 3. Christus non est duo masculinē, quia in Christo non sūt duæ personæ, nec plura supposita, ergo ibi nō sūt aliqua duo masculinē, q̄a sic nō esset vnio in persona. Et licet in Christo sūt duæ naturæ distinctæ realiter, non tñ Christus est duo neutraliter. Primum patet, quia in eo

sunt natura diuina & natura humana, quæ distinguitur, nedum numero, sed specie & genere. Secundū patet per illud Athanasij. Non duo tamen, sed vnus est Christus. Probat & ratione Gabr. vbi supr. quia Christus nō est natura humana, nec aliquid distinctū à persona verbi, ergo nō est duo neutraliter, quia duo neutraliter dicit aliqua duo realiter distincta. Latius Gab. Et ad hoc qd aliquid dicatur duo aliqua separatim, vt idē notat Gab. ar. 3. dub. 2. vbi supra, oportet quod quodlibet illorū de ipsa separatim prædicetur, sicut essetia diuina est tres personæ, quia quælibet persona de ea prædicatur. Ad hoc verò quod sit aliqua duo cōiunctim, & nō separatim, oportet q̄ ex illis cōstituantur vnū suppositū tāquā ex partibus, ita q̄ nulla illarū partiū de ipsa separatim prædicetur, sicut caro & anima cōiunctim de homine prædicatur, q̄a ex illis cōponitur homo, & nec caro nec aia separatim de homine dicitur. Et sic licet ad hoc quod verbū sit Christus, requiritur vtraq; natura, quia tamen illæ duæ naturæ nō cōstituant vnū suppositū, licet sint in vno supposito, ideo Christus nō est illa duo, non separatim patet, nec cōiunctim, quia Christus est persona verbi, & nihil aliud, habens tamē naturā humanā. Similiter sicut sciens non est homo & scientia, sed est persona tātū humanā habens in se scientiā, supponit enim solū pro homine & cōnotat scientiā inexistentē, sic Christus solū supponit pro personā verbi, & cōnotat naturā humanā. Et licet in Christo sūt duæ naturæ realiter distinctæ, Christus tamē nō est duo, &c. Vide latius Gab. vbi supr. De qua etiam re notandæ sūt octo propositiones, quas ponit Brulef. di. 6. q. 1. l. 3. Et harū septē sūt negatiuæ & catholicæ, & per consequens affirmatiuæ eis oppositæ sūt hæreticæ cōfendæ. Octaua erit affirmatiua & hæretica quare simus cauti in loquendo: circa istam materiam addere placuit. Prima, Christus non est duæ personæ. Secunda, in Christo non sūt duæ personæ. Tertia, Christus non est duo supposita. Quarta, in Christo non sūt duo supposita. Quinta, Christus non est duæ res naturæ seu hypostases. Sexta, in Christo nō sūt duæ res naturæ vel hypostases, vnde res naturæ, hypostasis, & suppositum idem penitus sūt, & pro eodem

dem accipiuntur. Septima, Christus non est duo indiuidua. Octaua quæ est heretica, in Christo sunt duo indiuidua. Hæc Brulefer.

DURATIO (vt notat Gabr. dist. 2. q. 1. lib. 2.) significat rem durantem connotando successione in ipsa re durante, vel in alia coexistente actu vel potentia: omnis autem successio est realiter motus. Sic igitur omnis duratio includit motum qui primo tempore mensuratur. Et differunt duratio angelici & eternitatis Dei, vt ibidem notat Gabr. quia eternitas Dei initio caret, non sic duratio angelici. Item eternitas Dei est simpliciter immutabilis, & quantum ad durationem & quantum ad duratorem. Duratio angelici est utroque modo mutabilis, quia angelus non potest durare, quia potest annihilari, & durans potest mutari de cognitione in cognitionem, & de affectione in affectionem. Sic etiam differunt esse, fore, fuisse, in angelo & Deo, quia angelus potest fuisse & nec esse nec fore, potest esse, & nec fuisse, nec fore, si presenti instanti crearetur, & in eodem annihilaretur. Potest fore & nec esse nec fuisse, non sic Deus qui necessario coexistit cuilibet differentie temporis, nec potest non esse, aut non fuisse aut non fore, tam æternitas non est aliquid inherens Deo, nec duratio est aliquid inherens angelo. Gabr. vbi supra.

DURVS, a, um. quod est solidum, firmum, & firmitate nature corruptionem sui non facile admittit, cuius contrarium est molle, in quo est natura luxuriosior, nec ad contraria repellenda sufficiens. Accipitur & pro aspero & nocente, quoniam & pro crudeli nulla humanitate mollescit. Et aliquis dicitur esse durus dupliciter (vt notat S. Bonauent. libr. 4. di. 15. circa text.) Quidam ex natura vel siccitate capitis, & talis est durus ad lachrymas exteriores. Aliquis est propius ad lachrymas exteriores pro damno, sed non pro peccato, & iste dicitur esse durus culpabiliter, vel quia est sequela culpæ præteritæ vel negligentie præsentis, quia peccatum non dimittit vt debet, nec odit, vel quia se debet culpabiliter reputare. Vnde Magister di. 15. Satis durus est cuius mentis dolorem oculi non declarant. Sed sciat se culpabiliter durum qui deslet damna temporis vel mortem amici, & dolore

peccati non ostendit lachrymis. Magister. Et sicut in materialibus durum dicitur (vt scribit Rich. di. 17. ar. 1. q. 1. lib. 4.) quod non cedit tactui. Et secundum Phil. 4. Meritorum fragi dicitur quod diuiditur in partes magnas, & comminui vel conteritur quod redigitur in partes paruas. Ita per quandam similitudinem in spiritualibus dicitur cor hominis durum quamdiu diuinæ inspirationi se tangenti non cedit, sed obuiat persistendo in affectu peccati. Frangi vero dicitur quando à peccato recedere incipit, quamuis nondum plene ad Deum conuersum sit. Conteri vero, quando in eo totaliter desinit affectus peccati quod est plene resilire à peccato. Hæc autem resiliens quidam dolor est, non passio appetitus sensitui, sed secundum quod dolor accipitur pro displicentia voluntatis. Richar.

Te litera E.

EBRIETAS (vt scribit Rich. dist.

15. ar. 3. q. 7. lib. 4.) dupliciter potest accipi. Vno modo pro impedimento vsus rationis ex immoderata vini vel alterius potus inebriantis sumptione causata. Alio modo pro immoderata sumptione potus inebriantis. Primo modo ebrietas peccatum non est, sed passio pœna peccati, unde non frangit etiam ieiunium, quod est abstinentia à peccatis, &c. Secundo modo peccatum est & maxime cauendum, unde frangit ieiunium quod est abstinentia à peccatis, &c. Tunc autem mortalis est ebrietas, vt scribit Gers. in regu. mora, sicut & generaliter omnis delectatio cibi & potus, quando aliquis tanta libidine comedit, & bibit quod postponit Deum, sic quod vbi etiam Dei præceptum vno modo vel alio deberet à se violari, nihilominus à tali delectatione non cessaret. Secus si delectetur etiam in consensu libero circa Deum, non hoc facturus si Deus prohiberet, tunc enim vel nullum est vel tantum veniale delictum. Inebriare quoque alium (vt idem paulò post scribit) vt vsu careat rationis, in eius notabile detrimentum, peccatum mortale est. Vtinam hoc considerarent nostre temeritate bibuli, qui ad æquales haustus se inuicem inuicant.

S 4 & pro